

GMINNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY DOBRZYNIEWO DUŻE DO 2035 ROKU

DOBRZYNIEWO DUŻE- 2025 R.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 r. został opracowany przez zespół autorski Instytutu Rozwoju Miast i Regionów:

- Paulina Basińska
- dr Natalia Dziarmakowska
- dr Marzena Kędra
- Katarzyna Spadło
- Edyta Tomczyk (red.)

CENTRUM DORADZTWA
REWITALIZACYJNEGO
IRMiR

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP I ZAŁOŻENIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI GMINY DOBRZYŃIEWO DUŻE DO 2035 ROKU	5
2. DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI	11
2.1. WYZNACZENIE OBSZARU REWITALIZACJI – PODSUMOWANIE „DIAGNOZY SŁUŻĄCEJ WYZNACZENIU OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI NA TERENIE GMINY DOBRZYŃIEWO DUŻE”	11
2.2. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI	14
3. WIZJA STANU OBSZARU REWITALIZACJI GMINY DOBRZYŃIEWO DUŻE	57
4. CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI GMINY DOBRZYŃIEWO DUŻE DO 2035 ROKU	59
5. PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE	68
5.1. PODSTAWOWE PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE	68
5.2 CHARAKTERYSTYKA POZOSTAŁYCH DOPUSZCZALNYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH	100
6. SZACUNKOWE RAMY FINANSOWE GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI GMINY DOBRZYŃIEWO DUŻE DO 2035 ROKU	103
7. MECHANIZMY INTEGROWANIA DZIAŁAŃ I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH..	105
8. OPIS SPOSOBU ZAPEWNIENIA UDZIAŁU INTERESARIUSZY W PROCESIE REWITALIZACJI, W TYM W RAMACH KOMITETU REWITALIZACJI IDENTYFIKACJA INTERESARIUSZY PROCESU REWITALIZACJI.....	114
8.1. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA NA ETAPIE PRZYGOTOWANIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI GMINY DOBRZYŃIEWO DUŻE DO 2035 ROKU	116
8.2. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA NA ETAPIE WDRAŻANIA I OCENY REALIZACJI PRZYGOTOWANIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI GMINY DOBRZYŃIEWO DUŻE DO 2035 ROKU	121
8.3. OPIS WŁĄCZENIA PARTNERÓW SPOŁECZNO-GOSPODARCZYCH ZGODNIE Z ART. 36 USTAWY WDROŻENIOWEJ	124
9. SYSTEM ZARZĄDZANIA GMINNYM PROGRAMEM REWITALIZACJI GMINY DOBRZYŃIEWO DUŻE DO 2035 ROKU	126
9.1. OPIS STRUKTURY ZARZĄDZANIA GPR GMINY DOBRZYŃIEWO DUŻE	126
9.2. RAMOWY HARMONOGRAM GPR GMINY DOBRZYŃIEWO DUŻE	130
10. SYSTEM MONITORINGU I OCENY GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI GMINY DOBRZYŃIEWO DUŻE DO 2035 ROKU	132
10.1. ZAŁOŻENIA SYSTEMU MONITOROWANIA I OCENY GPR GMINY DOBRZYŃIEWO DUŻE	132

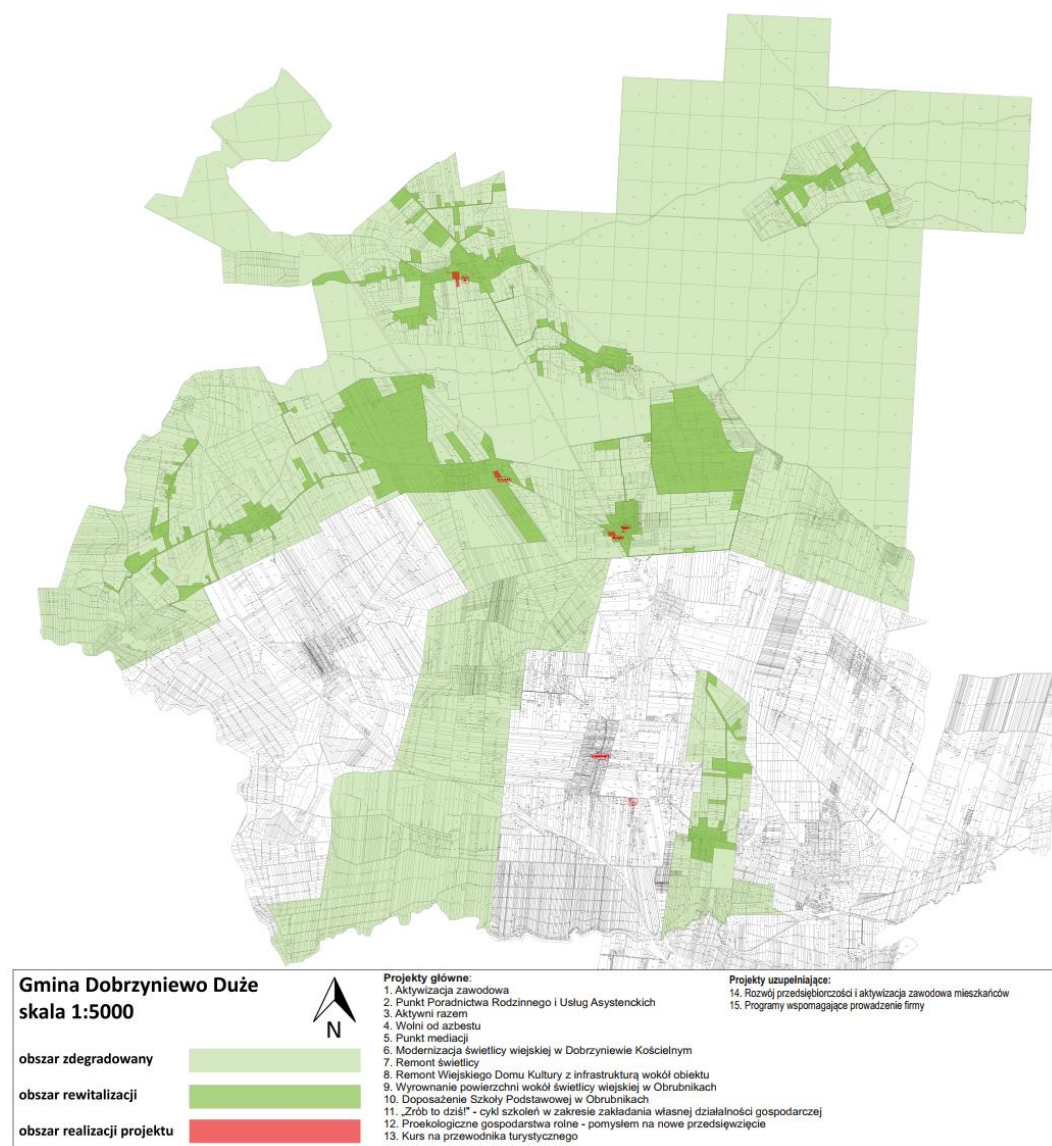
10.2. MONITOROWANIE POSTĘPU W REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH	133
10.3 OCENA STOPNIA REALIZACJI CELÓW GPR Z UŻYCIEM INFORMACJI O STANIE OBSZARU REWITALIZACJI	134
10.4. OCENA AKTUALNOŚCI GPR GMINY DOBRZYŃSKO WIELKI	136
11. OKREŚLENIE ZMIAN W UCHWAŁACH MIESZKANIOWYCH	138
12. OKREŚLENIE ZMIAN W UCHWALE O KOMITECIE REWITALIZACJI	139
13. OPIS SPOSOBU REALIZACJI PRZEZ GMINNY PROGRAM REWITALIZACJI DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH GMINY DOBRZYŃSKO WIELKI	140
13.1. STRATEGIA ROZWOJU GMINY DOBRZYŃSKO WIELKI NA LATA 2023-2033	140
13.2. STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY DOBRZYŃSKO WIELKI NA LATA 2023 -2030	143
13.3. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY DOBRZYŃSKO WIELKI	145
13.4. DOKUMENTY PONADLOKALNE	146
14. SPECJALNA STREFA REWITALIZACJI	148
15. SPOSÓB REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI GMINY DOBRZYŃSKO WIELKI DO 2035 ROKU W ZAKRESIE PLANOWANIA I ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO.....	149
15.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY DOBRZYŃSKO WIELKI	149
15.2. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	149
15.3. MIEJSCOWY PLAN REWITALIZACJI.....	150
15.4 UWARUNKOWANIA W ZAKRESIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO DLA PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH.....	150
16. SPIS RYSUNKÓW	152
17. SPIS TABEL	153
18. ZAŁĄCZNIK GRAFICZNY – KIERUNKI ZMIAN FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNYCH OBSZARU REWITALIZACJI GMINY DOBRZYŃSKO WIELKI	154

1. WSTĘP I ZAŁOŻENIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI GMINY DOBRZYNIOWO DUŻE DO 2035 ROKU

Zgodnie z definicją rewitalizacji, ujętej w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, wynika, że rewitalizacja oznacza proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych dzięki całościowym działaniom – powiązanym przedsięwzięciom obejmującym kwestie społeczne, gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne, techniczne, które są skoncentrowane terytorialnie, integrują lokalną społeczność, gospodarkę i przestrzeń, a także są prowadzone w sposób zaplanowany na podstawie gminnego programu rewitalizacji (GPR).

Gmina Dobrzyniewo Duże rozpoczęła proces rewitalizacji w 2018 r. na podstawie Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże (GPRDD), przyjętego uchwałą nr XLI/233/18 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 29 marca 2018 r. Podstawą opracowania programu była ustawa o rewitalizacji, a prace nad programem poprzedziła „Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji i przyjęcie uchwały w tej sprawie”¹. Na potrzeby GPRDD zjawiska kryzysowe zostały zbadane w oparciu o wskaźniki w sferach społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej i technicznej. Na podstawie przeprowadzonej analizy jako obszar rewitalizacji został wskazany teren o powierzchni 1950 ha (12,13% powierzchni gminy), zamieszkiwany przez 1822 mieszkańców (20,15% ogółu mieszkańców gminy). Wyznaczony w ramach GPRDD obszar rewitalizacji obejmował rozproszone tereny rozmieszczone w różnych częściach gminy i składał się z siedmiu podobszarów – wsi: Szaciły, Kozirńce, Dobrzyniewo Kościelne, Kopisk, Chraboły, Ogrubniki, Borsukówka, Kulikówka (patrz mapa poniżej).

¹ Uchwała nr XXXII/169/17 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 23 czerwca 2017 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże.

Rys. 1 Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji we wcześniejszym Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże (GPRDD)

Źródło: Gminny Program Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże.

Przyjęty obszar rewitalizacji stanowił fragment gminy, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, gdzie z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego zamierzano prowadzić skoordynowane działania rewitalizacyjne. W programie sformułowano następujące cele strategiczne:

- Cel strategiczny 1: Zmniejszenie poziomu wykluczenia społecznego poprzez rozwój aktywności społecznej,
- Cel strategiczny 2: Wzrost poziomu przedsiębiorczości i rozwój gospodarczy regionu,
- Cel strategiczny 3: Poprawa i ochrona stanu środowiska poprzez zmniejszenie ilości wyrobów azbestowych,
- Cel strategiczny 4: Wykorzystanie infrastruktury na cele aktywizacji społecznej.

Celom tym przyporządkowano kierunki działań, które zostały określone indywidualnie dla każdego z podobszarów. Założono, że przyjęte cele rewitalizacyjne zostaną osiągnięte za pomocą pakietu przedsięwzięć podstawowych, na który składało się 13 projektów oddziałujących na sferę społeczną, gospodarczą, środowiskową i techniczną oraz przedsięwzięć uzupełniających stanowiących wspierającą interwencję w różnych sferach problemowych.

Z zaplanowanych przedsięwzięć podstawowych i uzupełniających udało się zrealizować niektóre zadania ograniczające skalę negatywnych zjawisk społecznych (projekt: Aktywizacja zawodowa), środowiskowych (projekt: Wolni od azbestu) i technicznych (projekt: Remont Wiejskiego Domu Kultury wraz z infrastrukturą wokół obiektu, alternatywny tytuł projektu: Rewitalizacja świetlicy wraz z otoczeniem we wsi Koziańce). Pozostałych działań z powodu przyjętego horyzontu czasowego nie udało się zrealizować, nie osiągnięto też założeń wynikających z wyznaczonych celów. Ponieważ „W sytuacji niepełnej realizacji celów zawartych w programie rewitalizacji należy zabezpieczyć kontynuowanie polityki rewitalizacyjnej w kolejnych latach, w oparciu o GPR”², podjęto decyzję o kontynuacji procesu rewitalizacji na podstawie nowego programu uwzględniającego bieżące uwarunkowania. W ramach pierwszego etapu prac wyznaczono, zgodnie z kryteriami art. 9 ustawy o rewitalizacji, najpierw obszar zdegradowany, a następnie obszar rewitalizacji, który zajął powierzchnię 665 ha, co stanowi 4,21% powierzchni gminy. W momencie wyznaczenia obszaru na tym terenie mieszkało 2454 osób – 24,82% populacji gminy³. Z uwagi na wiejski charakter gminy z obszaru rewitalizacji zostały wyłączone tereny otwarte, tj. grunty rolne, łąki i pastwiska oraz lasy, dzięki czemu obszar rewitalizacji objął zurbanizowane tereny zamieszkałe. W stosunku do poprzedniego programu obecny obszar rewitalizacji jest bardziej zwarty, obejmuje fragment wcześniej wyznaczonego obszaru. W jego skład wchodzi: Dobrzyniewo Kościelne, Dobrzyniewo Fabryczne, Ogrodniki, Chraboły, Kulikówka, Kopisk i fragment Dobrzyniewa Dużego. Po wyznaczeniu obszaru rewitalizacji przystąpiono do prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku (GPR Gminy Dobrzyniewo Duże, GPRGDD)⁴.

² A. Jadach-Sepioło (red.) i in., Gminny program rewitalizacji. Praktyczny poradnik dla mieszkańców i władz lokalnych, KIPPiM, Warszawa 2018.

³ Uchwała nr XXXII/169/17 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 23 czerwca 2017 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże.

⁴ Uchwała nr XIII/92/25 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 26 marca 2025 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku.

GPR Gminy Dobrzyniewo Duże przygotowano zgodnie z wymogami ustawy o rewitalizacji, łącząc wiedzę ekspercką o procesie z wiedzą mieszkańców gminy o obszarze rewitalizacji. Model partycypacyjny w tworzeniu programu polegał na zabezpieczeniu informacji o potrzebach rewitalizacyjnych mieszkańców obszaru rewitalizacji i ujęciu ich w formie propozycji przedsięwzięć. Do programu zgłoszono zarówno przedsięwzięcia stanowiące kontynuację dotychczasowych działań (realizowanych na podstawie poprzedniego programu rewitalizacji), jak i nowe projekty dotyczące modernizacji i rozbudowy infrastruktury społecznej i zagospodarowania przestrzennego, mające zwiększyć efektywność i synergię procesu rewitalizacji.

GPR Gminy Dobrzyniewo Duże spełnia wymogi uspołecznienia wynikające z rozdziału 2 ustawy o rewitalizacji – procedury konsultacyjne prowadzono na każdym etapie prac, zgodnie z zasadami określonymi w art. 6 ustawy.

Zaplanowany w Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku proces rewitalizacji składa się nie tylko z realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, ale jest również wspierany innymi politykami gminnymi, które wzmacniają i uzupełniają jego efekty. To podejście zostało wykorzystane podczas prac nad dokumentem.

Jednocześnie GPRGDD wpisuje się w wymogi sformułowane względem strategii terytorialnych, o których mowa w art. 29 ust. 1 rozporządzenia ogólnego dla polityki spójności na lata 2021-2027⁵ oraz art. 36 ust. 8 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027⁶ (tzw. ustawa wdrożeniowa).

Spełnienie przez GPR Gminy Dobrzyniewo Duże wymogów uwarunkowań polityki spójności UE umożliwia ubieganie się o dofinansowanie na realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027. Zapisy programu uwzględniają także wymogi wynikające z Zasad realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce

⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej.

⁶ Dz. U. z 2022 r. poz. 1079 ze zm.

w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027 (Zasady)⁷, które wskazują na specyficzne cechy programów rewitalizacji, konieczne do uwzględnienia w nowych dokumentach.

Z tego powodu struktura GPRGDD zawiera w sobie zarówno elementy obligatoryjne wynikające z art. 15 ust. 1 ustawy o rewitalizacji, jak i zagadnienia wymagane od strategii Innych Instrumentów Terytorialnych (IIT), o których mowa w art. 36 ust. 8 ustawy wdrożeniowej. Poniżej dokonano zestawienia kluczowych elementów programu rewitalizacji, udowadniając spełnienie wymogów i ustawy o rewitalizacji, i przewidzianych dla strategii IIT.

Tab. 1. Elementy struktury Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku z uwzględnieniem wymogów ustawy wdrożeniowej dla strategii IIT, ustawy o rewitalizacji oraz Zasad

Wymogi dla strategii IIT wynikające z art. 36 ust. 8 ustawy wdrożeniowej	Odpowiadające elementy GPR Gminy Dobrzyniewo Duże wynikające z art. 15 ust. 1 ustawy o rewitalizacji	Cechy GPR wynikające z Zasad realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027
Synteza diagnozy obszaru realizacji IIT wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych	Diagnoza gminy i diagnoza delimitacyjna	▪ kompleksowość ▪ podejście zintegrowane ▪ koncentracja
	Analiza obszaru rewitalizacji	
	Synteza szczegółowej diagnozy obszaru rewitalizacji	
Cele, jakie mają być zrealizowane w ramach IIT, ze wskazaniem wykorzystanego podejścia zintegrowanego, oczekiwanych wskaźników rezultatu i produktu	Integralność systemu wizji, celów i kierunków działań	▪ kompleksowość ▪ podejście zintegrowane ▪ koncentracja ▪ zasady komplementarności
	Integracja wizji, celów, kierunków działań i przedsięwzięć	
	Przedsięwzięcia rewitalizacyjne	

⁷ Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 11 sierpnia 2022 r.

powiązanych z realizacją właściwego programu	System monitorowania i oceny GPRGGG	przedsięwzięć rewitalizacyjnych
Lista projektów realizujących cele wraz z informacją na temat sposobu ich wskazania oraz powiązania z innymi projektami	Przedsięwzięcia rewitalizacyjne Planowane podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne Charakterystyka pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych	▪ kompleksowość ▪ podejście zintegrowane ▪ koncentracja ▪ zasady komplementarności przedsięwzięć rewitalizacyjnych
	Mechanizmy służące integrowaniu działań oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych	
Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem strategii IIT	Opis sposobu zapewnienia udziału interesariuszy w procesie rewitalizacji, w tym w ramach Komitetu Rewitalizacji	▪ podejście zintegrowane
	Zarządzanie GPRGDD	
	System monitorowania i oceny GPRGDD	
	Określenie niezbędnych zmian w uchwale dotyczącej Komitetu Rewitalizacji	

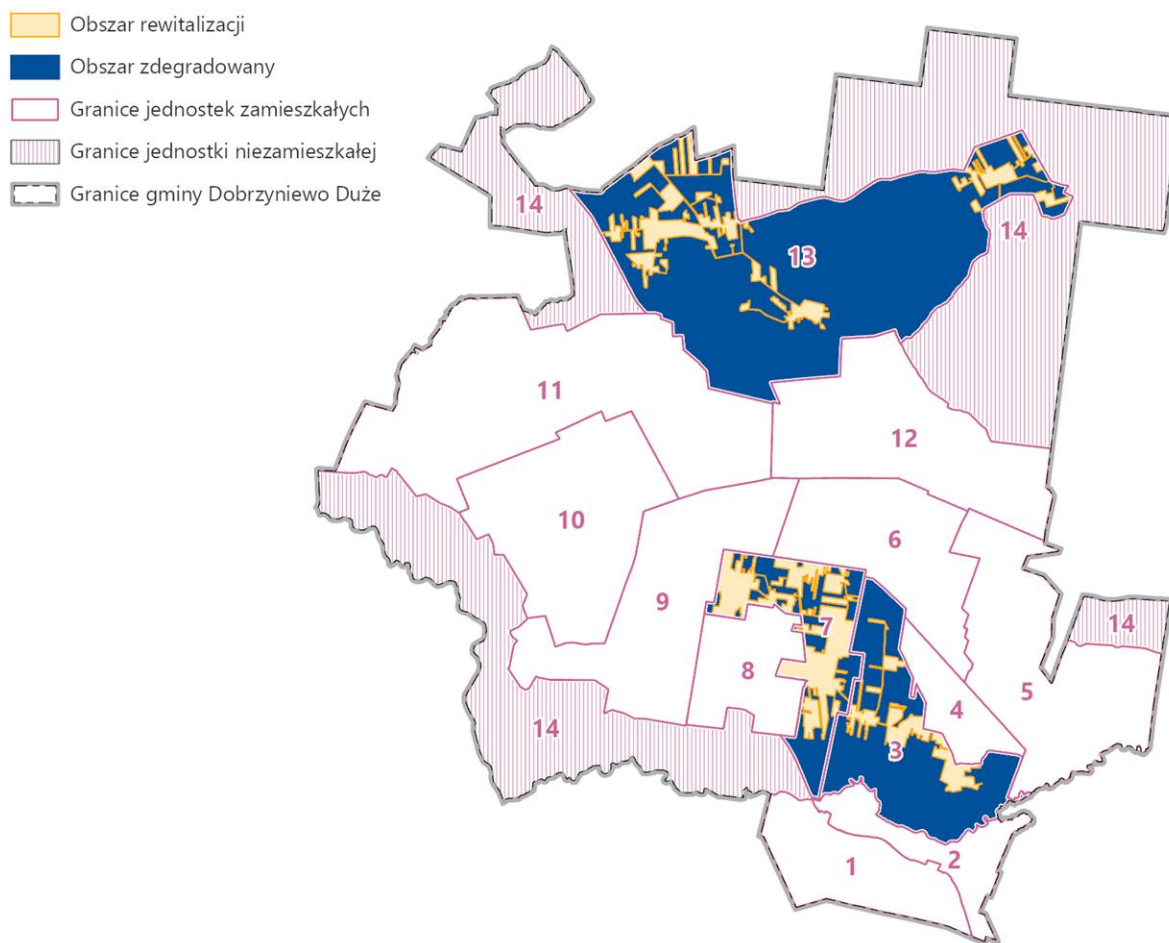
Źródło: opracowanie własne.

2. DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI

2.1. WYZNACZENIE OBSZARU REWITALIZACJI – PODSUMOWANIE „DIAGNOZY SŁUŻĄCEJ WYZNACZENIU OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI NA TERENIE GMINY DOBRZYNIEWO DUŻE”

Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji wyznaczono w wyniku badania przedstawionego w dokumencie „Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i delimitacji na terenie Gminy Dobrzyniewo Duże”, a następnie przyjęto uchwałą nr X/73/2024 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 30 grudnia 2024 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Dobrzyniewo Duże. Badanie objęło analizę wszystkich zagadnień kryzysowych wymienionych w ustawie o rewitalizacji (art. 9 ust. 1) – w sumie wykorzystano 20 mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników, z czego 8 odniosło się do sfery społecznej, 4 do sfery gospodarczej, 2 – sfery środowiskowej, 4 – sfery przestrzenno-funkcjonalnej i 2 do sfery technicznej.

Obszar rewitalizacji leży w północnej i południowej części gminy, obejmując wyznaczone na potrzeby diagnozy delimitacyjnej jednostki strukturalne nr 3, 7 i 13 z wyłączeniem terenów otwartych (tj. gruntów rolnych, łąk, pastwisk i lasów). Położenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji zostało zaprezentowane na mapie poniżej.

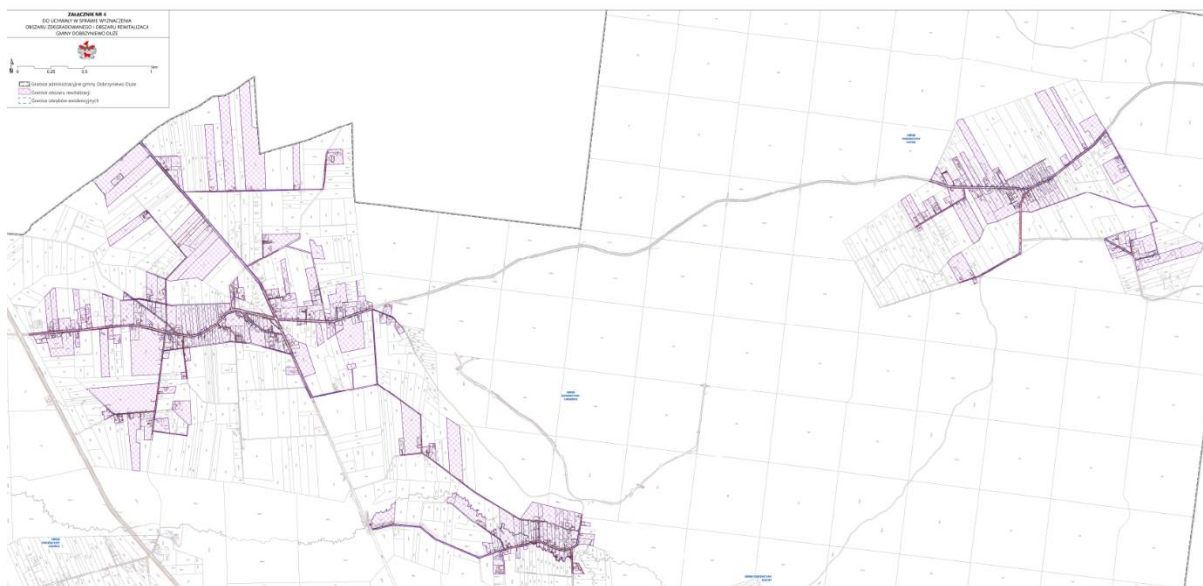
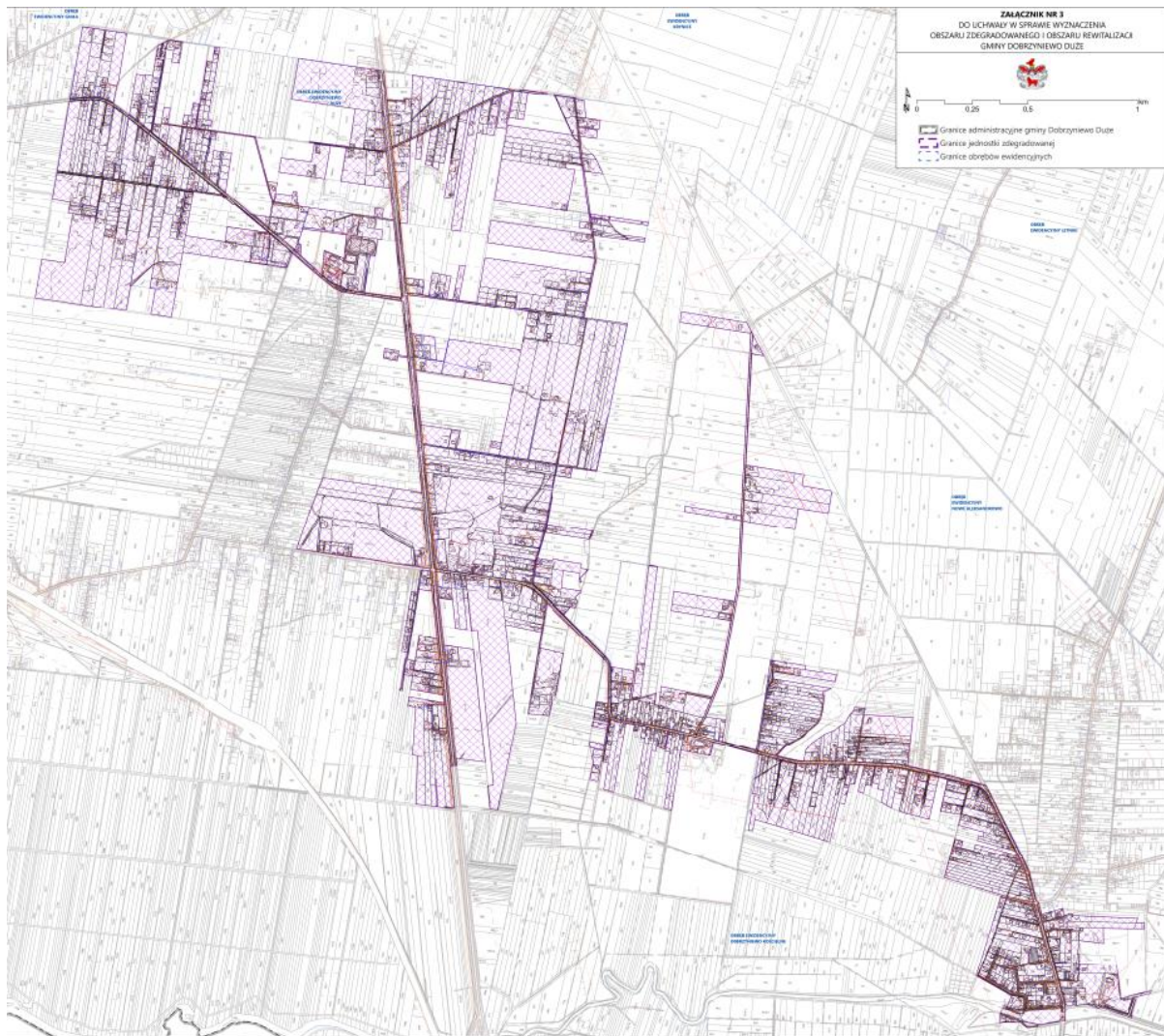

Rys. 2 Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji na tle gminy Dobrzyniewo Duże

Źródło: opracowanie własne.

W jednostkach strukturalnych, tworzących obszar rewitalizacji, leżą miejscowości: położone w północnej części obszaru – Chрабоły, Kulikówka i Kopisk oraz w południowej części – Dobrzyniewo Kościelne, Dobrzyniewo Fabryczne, Ogrodniki, a także fragment Dobrzyniewa Dużego wzdłuż ulic: Brzozowa, Czterech Wiatrów, Dębowa, Elcka, Gajowa, Gruntowa, Jarzębinowa, Klonowa, Kościelna, Leśna, Piaskowa, Podleśna, Polna, Sosnowa, Szkolna, Szmaragdowa, Świerkowa, Zagórna, Żwirowa.

Obszar rewitalizacji został zaprezentowany na mapie poniżej.

Rys. 3 Rys. 4 Granice obszaru rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne, uchwała nr X/73/2024 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże.

Obszar rewitalizacji zajmuje 4,21% powierzchni gminy (665 ha) i jest zamieszkały przez 24,82% mieszkańców gminy (2454 osób) – tym samym spełnia wymogi ustawy o rewitalizacji, która jako maksymalną powierzchnię dopuszcza 20% terenu gminy, z kolei liczba mieszkańców nie może być większa niż 30% ogółu ludności gminy.

Obszar rewitalizacji charakteryzuje intensyfikacja negatywnych zjawisk w sferze społecznej przy jednoczesnym występowaniu negatywnych zjawisk w sferach gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej.

Przedstawiona w tym rozdziale diagnoza szczegółowa wyznaczonego obszaru rewitalizacji została opracowana z wykorzystaniem danych ilościowych (danych zebranych na potrzeby diagnozy delimitacyjnej służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego obszaru rewitalizacji), analizy desk reaserch i wizyty terenowej. Pozyskane dane i informacje zostały pogłębione i uzupełnione za pomocą wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z przedstawicielami gminy oraz badania ankietowego o charakterze ilościowym i jakościowym, w którym wzięli udział mieszkańcy gminy.

2.2. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI

SFERA SPOŁECZNA

Ogólna charakterystyka sfery społecznej w gminie i na obszarze rewitalizacji

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji ocena sfery społecznej obszaru rewitalizacji obejmuje przede wszystkim analizę zagadnień wpisujących się w tematykę bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności, poziomu edukacji, a także uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.

Gmina cechuje się stabilną sytuacją demograficzną. W latach 2019-2023 odnotowano wzrost liczby mieszkańców o ponad 10%. Wzrost liczby mieszkańców wiąże się z dodatnim saldem migracji. W analizowanym okresie podlegało ono pewnym wahaniom, lecz niemal stałym trendem była jego dodatnia wartość. Powyższe związane jest z położeniem gminy w sąsiedztwie Białegostoku i napływem nowych mieszkańców, którzy osiedlają się przede wszystkim w południowej części gminy przy granicy z miastem. Nowi mieszkańcy są ważną grupą społeczną obszaru rewitalizacji – ich zaangażowanie w planowy proces jest ważnym potencjałem interwencji. W analizowanym okresie na obszarze gminy odnotowano malejący wskaźnik przyrost naturalnego, zmniejszył się też udział osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, wzrósł natomiast udział osób w wieku poprodukcyjnym. Opisane trendy świadczą o zjawisku stopniowego starzenia się społeczności. Trzeba zaznaczyć, że negatywne trendy demograficzne szczególnie dotyczą obszaru rewitalizacji.

W 2023 r. na obszarze rewitalizacji mieszkało 2454 osób, czyli niespełna jedna czwarta mieszkańców gminy. Odsetek osób w wieku powyżej 75 roku życia na obszarze rewitalizacji wyniósł 166, co stanowi ponad jedną czwartą (26%) osób w tym wieku w gminie. Wartość tego wskaźnika osiągnęła 6,76, przekraczając średnią dla gminy wynoszącą 6,56. Problem starzejącej się społeczności lokalnej na obszarze rewitalizacji wybrzmiał także w wywiadach pogłębionych prowadzonych wśród pracowników gminy i w badaniu ankietowym, w którym część mieszkańców uważa negatywne trendy demograficzne i samotność starszych mieszkańców obszaru za problem. Stąd w planowanych działaniach rewitalizacyjnych istotne wydaje się uwzględnienie potrzeb seniorów, związanych zarówno z ich aktywizacją społeczną, fizyczną, kulturalną, jak i z umożliwieniem im jak najdłuższego samodzielnego funkcjonowania w dotychczasowym środowisku.

Problemy sfery społecznej na obszarze rewitalizacji

Oprócz niekorzystnych trendów demograficznych obszar rewitalizacji cechuje duże natężenie innych problemów społecznych. Podczas diagnozy delimitacyjnej przebadano osiem potencjalnych zjawisk kryzysowych w sferze społecznej. Aż w siedmiu przypadkach osiągnięte na tym terenie wartości były gorsze od średniej wartości dla gminy (średnia referencyjna). Zbiorcze zestawienie przebadanych zjawisk społecznych na obszarze rewitalizacji z uwzględnieniem wartości wskaźników dla całego obszaru, poszczególnych jednostek i średniej dla gminy prezentuje tabela poniżej. Kolorem różowym zaznaczono komórki z wartościami przekraczającymi średnią dla gminy, świadczącymi o występowaniu stanu kryzysu na obszarze rewitalizacji lub jego fragmencie.

Tab. 2. Zestawienie wskaźników sfery społecznej z ich wartościami osiągniętymi na obszarze rewitalizacji i w poszczególnych badanych jednostkach [na podstawie danych za 2023 r.]

Badany obszar/jednostka	Liczba osób bezrobotnych ogółem na 100 osób	Liczba osób, które trwale bezrobotnych na 100 osób	Liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej na 100 osób	Liczba osób do 18 roku życia korzystających z dożywiania na 100 osób	Liczba osób niepełnosprawnych pobierających świadczenia z pomocy społecznej na 100 osób	Liczba osób w wieku powyżej 75 roku życia na 100 osób	Liczba organizacji pozarządowych na 100 osób	Liczba osób, którym przyznano świadczenie opieki społ. z tyt. bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych na 100 osób

Obszar rewitalizacji	3,83	1,55	2,89	1,14	0,77	6,76	3,42	0,33
Jednostka 3	1,65	0,89	2,66	1,39	0,63	7,72	0	0,25
Jednostka 7	6,36	2,19	2,40	0,63	0,63	4,59	0,31	0
Jednostka 13	2,84	1,42	3,83	1,56	1,13	8,65	0,71	0,28
Średnia dla gminy	2,83	1,48	2,04	0,63	0,47	6,56	0,22	0,19

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie przeprowadzonej analizy wskaźnikowej, wywiadów pogłębionych i badania ankietowego można stwierdzić, że na obszarze rewitalizacji widoczna jest koncentracja osób słabiej radzących sobie pod względem ekonomicznym i społecznym. Najważniejszym zidentyfikowanym problemem jest zła sytuacja materialna relatywnie sporej części mieszkańców. Należy podkreślić, że osoby te znalazły się w trudnej sytuacji z różnych przyczyn, m.in. z powodu ogólnej niezaradności życiowej, bierności zawodowej czy trudnej sytuacji osobistej. Ubóstwo przyczynia się do marginalizacji społecznej tych osób, które nie mogą w pełni i na równi z innymi funkcjonować w społeczeństwie.

Dane dotyczące korzystania z pomocy społecznej potwierdzają koncentrację ubóstwa na obszarze rewitalizacji. Jednym ze wskaźników świadczących o występowaniu tego zjawiska jest wskaźnik odnoszący się do liczby osób korzystających z zasiłków, który na obszarze rewitalizacji przyjął wartość (2,89) o ponad 40% wyższą niż wartość referencyjna dla gminy (2,04). Osoby będące w trudnej sytuacji życiowej często korzystają z różnych form wsparcia.

Na omawianym obszarze występuje również duża koncentracja osób otrzymujących świadczenia z tytułu opieki społecznej z powodu niepełnosprawności. Ponad 40% wszystkich osób pobierających to świadczenie w gminie zamieszkuje obszar rewitalizacji. Wartość wskaźnika odnosząca się do tego zjawiska wyniosła 0,77 na 100 osób, przy średniej referencyjnej 0,47. Należy podkreślić, że osoby z niepełnosprawnościami to często osoby starsze. Na szczególną marginalizację narażone są zaś osoby powyżej 75 roku życia, które wkraczają w tzw. późną starość.

Ponadto, na obszarze rewitalizacji mieszka ponad jedna piąta wszystkich osób pobierających świadczenia z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Wartość tego wskaźnika dla obszaru rewitalizacji (0,33) jest blisko dwukrotnie wyższa niż średnia dla gminy (0,19). O obecności ubóstwa świadczy także wysoka liczba osób poniżej 18 roku życia

korzystających z wyżywienia. Wartość tego wskaźnika na omawianym obszarze (1,14) prawie dwukrotnie przekroczyła średnią dla gminy (0,63). Osoby narażone na marginalizację z powodu ubóstwa borykają się często z innymi problemami, takimi jak: bezrobocie, niepełnosprawność czy problemy opiekuńczo-wychowawcze.

Listę problemów społecznych zdiagnozowanych na obszarze rewitalizacji zamyka kwestia bezrobocia, które z reguły jest jednym z głównych przyczyn złej sytuacji finansowej. Według danych z 2023 r. obszar rewitalizacji zamieszkuje 34% wszystkich bezrobotnych zarejestrowanych na terenie gminy. Wskaźnik odnoszący się do liczby osób bezrobotnych na 100 osób przyjął na omawianym obszarze wartość 3,83, przy wartości referencyjnej 2,83. Również wskaźnik dotyczący bezrobocia długotrwałego (1,58) jest obszarze wyższy niż średnia dla gminy (1,44).

Z przeprowadzonych wywiadów pogłębionych w przedstawicielami gminy wynika, że część mieszkańców obszaru rewitalizacji, znajdujących się w trudniejszej sytuacji życiowej, cierpi na uzależnienia, głównie wynikające z picia alkoholu. Z uzależnieniami wiąże się także brak kontroli nad własnym życiem, zachowania przemocowe wobec innych członków rodziny i zakłócanie porządku publicznego. Uczestnicy badania ankietowego również uważali uzależnienia za ważny problem społeczny obszaru rewitalizacji.

Na obszarze rewitalizacji, jak i w całej gminie prowadzone są działania zapobiegawcze i aktywizujące przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrzyniewie Dużym, mający siedzibę na obszarze rewitalizacji, i Powiatowy Urząd Pracy. Występujący na obszarze rewitalizacji problem bezrobocia długotrwałego wymaga szerszego spojrzenia i powiązania z innymi zjawiskami społecznymi. Często wiąże się z ubóstwem, konsekwencjami długotrwałej choroby, uzależnieniem od alkoholu czy trudnościami w codziennym funkcjonowaniu, którym towarzyszą bierność, apatia i wycofanie. Bezrobocie długotrwałe wymaga konsekwentnej i długotrwałej pracy socjalnej, ukierunkowanej przede wszystkim na aktywizację społeczną a dopiero po jej osiągnięciu podejmowanie działań służących aktywizacji zawodowej.

Innymi problemami ze sfery społecznej, które wybrzmiały w wywiadach i badaniu ankietowym, jest kwestia dzieci i młodzieży jako grupy narażonej na marginalizację społeczną. Ich potrzeby związane z zagospodarowaniem czasu wolnego w zakresie kultury i sportu oraz dostępem do dobrej jakości placówek edukacyjnych są ważnym zidentyfikowanym problemem, na który program rewitalizacji powinien stanowić odpowiedź. Innym ważnym dla mieszkańców i przedstawicieli gminy zagadnieniem jest kwestia bezpieczeństwa spowodowana brakiem oświetlenia przestrzeni publicznych, a także wciąż niewystarczającym uczestnictwem mieszkańców w życiu gminy.

W przeprowadzonym badaniu ankietowym mieszkańcy, poproszeni o zidentyfikowanie pięciu w ich opinii głównych problemów obszaru rewitalizacji w sferze społecznej, wskazali:

- niewystarczająca oferta rekreacyjna, szczególnie dla dzieci i młodzieży (51,3%),
- niewystarczające uczestnictwo mieszkańców w ofercie czasu wolnego (kultura, sport, rekreacja) (33,3%),
- niskie poczucie bezpieczeństwa – niezagospodarowane, nieoświetlone przestrzeni publiczne (33,3%),
- ograniczony dostęp do opieki żłobkowej (28,2%),
- niska jakość edukacji (25,6%),
- ograniczony dostęp do edukacji przedszkolnej (17,9%),
- uzależnienia (17,9%),
- niewystarczające uczestnictwo mieszkańców w życiu gminy (15,4%),
- dzieci, młodzież narażone na marginalizację (12,8%),
- niekorzystne zmiany demograficzne (10,3%).

Pozostałe problemy zostały rzadziej, zyskując poniżej 10% odpowiedzi.

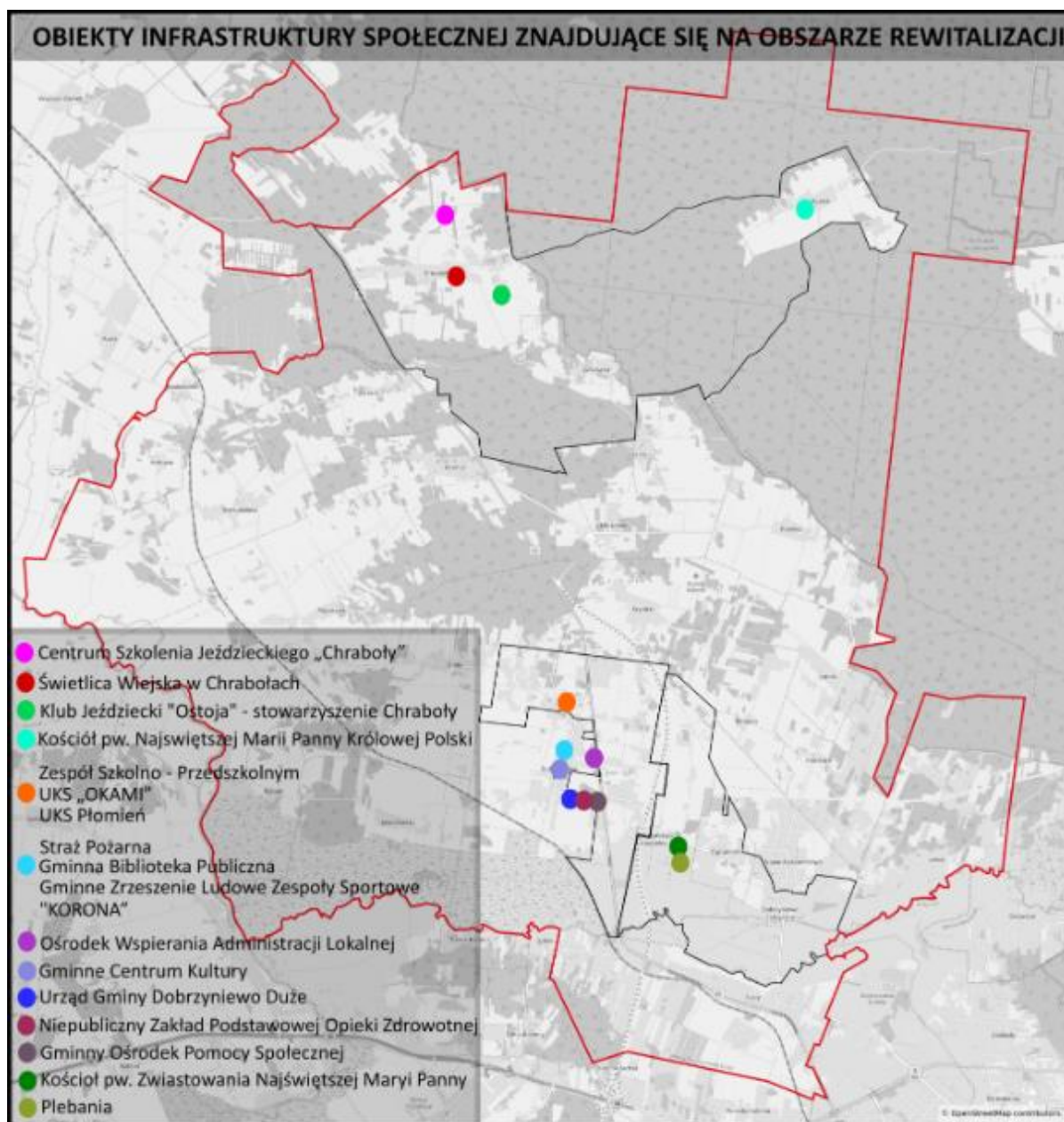
W opinii interesariuszy procesu najważniejszymi efektami procesu rewitalizacji w sferze społecznej powinny być przede wszystkim:

- rozwój oferty sportowo-rekreacyjnej dla mieszkańców (46,2% odpowiedzi),
- zwiększenie oferty spędzania wolnego czasu dla różnych grup społecznych (35,9%),
- zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności społecznej (23,1%),
- rozwój oferty kulturalnej (20,5%),
- rozwój usług społecznych i edukacyjnych (20,5%).

Potencjały sfery społecznej na obszarze rewitalizacji

Choć obszar rewitalizacji charakteryzuje się kumulacją i często dużym natężeniem problemów społecznych, posiada sporo potencjałów związanych z tą sferą, na których należy oprzeć się przy planowaniu interwencji rewitalizacyjnej.

Za istotny potencjał obszaru rewitalizacji należy uznać aktywność podmiotów podejmujących całonocne działania na rzecz integracji i aktywizacji społecznej, kulturalnej i edukacyjnej. Podmioty infrastruktury społecznej, publiczne i prywatne, działające na obszarze rewitalizacji i na jego rzecz przedstawiono na poniższej mapie.

Rys. 5. Obiekty infrastruktury społecznej znajdujące się na obszarze rewitalizacji
Opracowanie: Paulina Basińska.

Na terenie obszaru rewitalizacji działają instytucje publiczne związane z pomocą społeczną. Najważniejszą z nich jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrzyniewie Dużym (GOPS) zlokalizowany w budynku administracyjno-społeczno-kulturalnym przy ul. Białostockiej 25. Jest to instytucja, która ma na celu zapewnienie kompleksowego wsparcia dla zabezpieczenia podstawowych potrzeb mieszkańców gminy. Wśród podejmowanych przez GOPS działań należy wskazać pomoc osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, w szczególności z powodu ubóstwa, niepełnosprawności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, przemocy domowej, uzależnienia oraz współuzależnienia. Do głównych programów realizowanych przez GOPS należą:

- Korpus Wsparcia Seniorów, którego celem jest zapewnienie usług sąsiedzkich mieszkańców w wieku 60 lat i więcej,
- Opieka wytchnieniowa, którego głównym celem jest wsparcie członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad dziećmi z orzeczeniem o niepełnosprawności, czy też osobami ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz orzeczeniem równoważnym, zgodnie z art. 5 i art. 62 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- Gminny Program Oślonowy w zakresie zmniejszenia wydatków poniesionych na leki przez mieszkańców,
- Wieloletni gminny program oślonowy „Posiłek w szkole i w domu”,
- Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej,
- Gminny Program Wspierania Rodziny,
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych.

Na obszarze rewitalizacji, jak również na rzecz jego mieszkańców działają również inne instytucje publiczne o charakterze:

- użyteczności publicznej, w tym: Urząd Gminy Dobrzyniewo Duże przy ul. Białostockiej 25, Ochotnicza Straż Pożarna w Dobrzyniewie Dużym zlokalizowana przy ul. Lipowej 71,
- edukacyjnym, w tym: Zespół Szkolno-Przedszkolny w Dobrzyniewie Dużym przy ul. Szkolnej 14,
- kulturalny oraz sportowy, w tym: Gminna Biblioteka Publiczna z siedzibą przy ul. Białostocka 25 oraz Gminne Centrum Kultury, Gminne Zrzeszenie Ludowe Zespołu Sportowe „KORONA” – działające w Dobrzyniewie Dużym zlokalizowane przy ul. Lipowej 71,
- religijnym oraz symbolicznym, w szczególności: kościół pw. Najświętszej Marii Panny Królowej Polski w Kopisku nr 24, kościół pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Panny w Dobrzyniewie Kościelnym nr 39.

Obszar rewitalizacji pozytywnie wypada też pod względem liczby organizacji pozarządowych – ponad 36% wszystkich organizacji z gminy działa właśnie na tym terenie. Na szczególną uwagę zasługuje działający na obszarze rewitalizacji zespół folklorystyczny „Narwianie”, który od 70 lat nieprzerwanie promuje kulturę ludową Podlasia. W zespole występują m.in.

mieszkanki i mieszkańcy obszaru, a promowane przez zespół dziedzictwo niematerialne może stać się ważnym potencjałem wykorzystywanym w działaniach rewitalizacyjnych.

Do najważniejszych podmiotów niepublicznych, które prowadzą aktywną działalność na rzecz rozwoju społeczno-kulturalnego obszaru rewitalizacji, należą też:

- Centrum Szkolenia Jeździeckiego „Chрабоły” znajdujące się w Chрабоłach 108A,
- Świetlica Wiejska w Chрабоłach zlokalizowana pod adresem Chрабоły 41,
- Klub Jeździecki „Ostoja” – stowarzyszenie Chрабоły działający pod adresem Chрабоły 80,
- Uczniowski Klub Sportowy „Okami” działający przy ul. Szkolnej 14,
- Uczniowski Klub Sportowy Płomień działający przy ul. Szkolnej 14,
- Ośrodek Wspierania Administracji Lokalnej w Dobrzyniewie Dużym działający przy ul. Klubowej 2.

Zidentyfikowane organizacje i podmioty prywatne są potencjalnie ważnymi partnerami społeczno-gospodarczymi procesu rewitalizacji w Dobrzyniewie Dużym. Ich zaangażowanie w działania rewitalizacyjne może być kluczowe dla sukcesu programu.

W badaniu ankietowym mieszkańcy za mocne strony, które mogą być wykorzystane do wzmocnienia sfery społecznej, wskazywali:

- silną lokalną tożsamość, przyjazną, zaangażowaną społeczność gotową do podejmowania działań,
- mieszkańców napływowych zainteresowanych rozwojem gminy, chętnych do działania, spotkań, integracji,
- bliskość Białegostoku,
- bliskość terenów zielonych i przyrody będących potencjałem do rozwoju turystycznego i agroturystyki.

Potrzeby obszaru rewitalizacji w sferze społecznej

Główne potrzeby obszaru rewitalizacji w sferze społecznej wynikają bezpośrednio ze zdiagnozowanych problemów. Należą do nich:

- niekorzystne trendy demograficzne przekładające się na szybkie starzenie się lokalnej społeczności,
- duża liczba osób w starszym wieku, wymagających innych rodzajów wsparcia, w tym osoby z niepełnosprawnościami,

- ubóstwo powiązane m.in. z bezrobociem, bezradnością w sprawach wychowawczo-opiekuńczych, uzależnieniami,
- problem czasu wolnego i niewystarczającej oferty kulturalno-sportowej dla mieszkańców obszaru rewitalizacji, w tym osób starszych, dzieci i młodzieży,
- dostępność i jakość oferowana przez placówki edukacyjne,
- brak aktywności społecznej i obywatelskiej części mieszkańców obszaru rewitalizacji,
- brak poczucia bezpieczeństwa w przestrzeniach publicznych po zmroku.

Zidentyfikowane potrzeby obszaru rewitalizacji wskazują na konieczność kontynuacji szeroko zakrojonej, kompleksowej interwencji skierowanej do grup narażonych na marginalizację i wykluczenie społeczne z powodu ubóstwa, bezradności życiowej, uzależnień, trudności życiowych i osobistych. Osoby narażone na wykluczenie społeczne są objęte opieką GOPS, który od lat konsekwentnie prowadzi działania na podstawie licznych programów pomocowych. W związku ze skalą problemów występujących na obszarze rewitalizacji istnieje potrzeba prowadzenia działań skierowanych bezpośrednio do zagrożonych mieszkańców obszaru. W ramach programu warto zaplanować działania aktywizujące o charakterze integracyjnym, społecznym, edukacyjnym, kulturalnym i sportowym, które objęłyby mieszkańców obszaru narażonych na wykluczenie społeczne i marginalizację, w tym skierowanych do grup wrażliwych jak osoby starsze, dzieci i młodzież. Podniesienie kapitału społecznego części mieszkańców obszaru jawi się ważnym zadaniem procesu rewitalizacji. Inne, ważne działania dotyczą podniesienia poczucia bezpieczeństwa przestrzeni publicznych.

Podsumowując, można stwierdzić, że zdiagnozowane potrzeby dotyczące kwestii społecznych mogą zostać rozwiązane z wykorzystaniem głównych potencjałów zidentyfikowanych na obszarze rewitalizacji, w tym przede wszystkim działających na obszarze lub w jego sąsiedztwie instytucji społecznych i kultury, organizacji i podmiotów prywatnych prowadzących działalność na tym terenie.

SFERA GOSPODARCZA

Ogólna charakterystyka sytuacji gospodarczej w gminie i na obszarze rewitalizacji

Gmina Dobrzyniewo Duże ma w dużym stopniu nadal charakter wiejski – połowę powierzchni gminy (16 100 ha) stanowią gospodarstwa rolne (8169,32 ha), powierzchnia użytków rolnych wynosi zaś 6823,27 ha⁸. We wnioskach na temat sfery gospodarczej w Strategii Rozwoju Gminy Dobrzyniewo Duże na lata 2023-2033 wskazano, że „stan lokalnego rolnictwa jest wysoce zróżnicowany. Obok średnich i dużych, komercyjnych gospodarstw rolnych,

⁸ Według Powszechnego Spisu Rolnego 2020.

funkcjonują gospodarstwa małe, które nie zapewniają głównych dochodów ich użytkownikom, i których większościowy udział świadczy o dużym rozdrobnieniu lokalnego rolnictwa”⁹. Z tego powodu wraz z odchodzeniem od nierentownej działalności rolnej i zmianie form użytkowania terenów rolnych, obserwuje się powolną zmianę charakteru gminy, z czym wiąże się rozwój mieszkalnictwa, handlu i usług¹⁰.

Gospodarka pozarolnicza w gminie oparta jest przede wszystkim na działalności mikroprzedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 10 osób, które w 2023 r. stanowiły blisko 98% wszystkich działalności. W strukturze podmiotów gospodarczych gminy dominują podmioty sektora prywatnego stanowiące w 2023 r. 99,84% ogółu. Pod względem prowadzonej działalności gospodarczej pozarolniczej największy udział ma branża budownicza, a także handel hurtowy i detaliczny. Najmniejszy, ale istotny udział w profilu gospodarczym gminy, pełni przetwórstwo przemysłowe.

Obecnie gmina rozwija się więc pod względem gospodarczym, szczególnie południowe tereny gminy należą do atrakcyjnych terenów inwestycyjnych. Trzeba też zauważyć, że w gminie sytuacja budżetowa jest stabilna, a za niewątpliwą atut należy uznać bliskość aglomeracji białostockiej.

Obszar rewitalizacji, pomimo nacechowania negatywnymi zjawiskami w sferze gospodarczej, charakteryzuje się względnie stabilną kondycją ekonomiczną.

Problemy sfery gospodarczej na obszarze rewitalizacji

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji ocena sfery gospodarczej obszaru rewitalizacji obejmuje przede wszystkim analizę zagadnień dotyczących niskiego stopienia przedsiębiorczości i słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw.

Badanie przeprowadzone na potrzeby diagnozy delimitacyjnej świadczy przede wszystkim o dość niestabilnych, na tle gminy, warunkach do prowadzenia działalności przy zdecydowanej atrakcyjności gospodarczej tego terenu. Zbiornicze zestawienie przebadanych zjawisk gospodarczych na obszarze rewitalizacji z uwzględnieniem wartości wskaźników dla całego obszaru, poszczególnych jednostek i średniej dla gminy prezentuje tabela poniżej. Kolorem różowym zaznaczono komórki z wartościami przekraczającymi średnią dla gminy, świadczącymi o występowaniu stanu kryzysu na obszarze rewitalizacji lub jego fragmencie.

⁹ Strategia Rozwoju Gminy Dobrzyniewo Duże na lata 2023-2033, uchwała nr LXIII/574/23 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 21 września 2023 r. s. 17.

¹⁰ Idem.

Tab. 3. Zestawienie wskaźników sfery gospodarczej wskazującej stan kryzysu na obszarze rewitalizacji i w poszczególnych badanych jednostkach [na podstawie danych z 2021- 2023]

Badany obszar /jednostka	Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym lub poniżej na 100 osób	Liczba nowych zarejestrowań w CEIDG w latach 2021-2023 na 100 osób	Liczba wyrejestrowań z CEIDG w latach 2021-2023 na 100 osób	Liczba zarejestrowanych (funkcjonujących) podmiotów w CEIDG na 100 osób
Obszar rewitalizacji	0,61	0,86	0,81	7,42
Jednostka 3	0,38	1,14	1,01	8,10
Jednostka 7	0,94	1,04	1,25	8,97
Jednostka 13	0,43	0,28	0,00	4,54
Średnia dla gminy	0,57	1,15	0,51	7,52

Źródło: opracowanie własne.

Największym problem obszaru rewitalizacji w sferze gospodarczej jest niska aktywność ekonomiczno-społeczna osób długotrwale bezrobotnych. Wskaźnik odnoszący się do liczby osób bezrobotnych długo z wykształceniem podstawowym lub poniżej na 100 osób wyniósł dla obszaru rewitalizacji 0,61, przekraczając tym samym wartość średnią dla gminy (0,57).

Bezpośrednim czynnikiem określającym stopień przedsiębiorczości i stabilność lokalnej gospodarki jest liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, liczba nowych zarejestrowań i wyrejestrowań w CEIDG. Pod względem liczby zarejestrowanych podmiotów w CEIDG na 100 osób wartość wskaźnika dla obszaru rewitalizacji wyniosła 7,42 przy średniej referencyjnej 7,52. Obszar rewitalizacji osiągnął zatem wartość nieznacznie niższą od średniej dla gminy. W przypadku wskaźnika ilustrującego liczbę nowych podmiotów zarejestrowanych w latach 2021-2023 – wartość wskaźnika dla obszaru wyniosła 0,86 na 100 osób, natomiast średnia dla gminy 1,15. Zaprezentowane dane świadczą o niższej dynamice rozwoju gospodarczego na obszarze rewitalizacji. W tym kontekście kluczowe znaczenie ma przeanalizowanie wskaźnika dotyczącego liczby wyrejestrowań z CEIDG na 100 osób. W latach 2021-2023 na omawianym obszarze wyrejestrowano 0,81 firm na 100 osób – dla

porównania średnia dla gminy wyniosła 0,51, co wskazuje na znaczną niestabilność części zakładanych na obszarze rewitalizacji firm.

W świetle przeanalizowanych zagadnień sytuację gospodarczą obszaru rewitalizacji należy uznać za kryzysową – w przypadku wszystkich problemów z tej sfery uzyskane wyniki na tle gminy były gorsze.

W badaniu ankietowym mieszkańcy zostali poproszeni o identyfikację trzech najważniejszych negatywnych zjawisk gospodarczych na obszarze rewitalizacji. Według ankietowanych były to:

- niska aktywność gospodarcza mieszkańców (46,2%),
- niewykorzystany potencjał walorów kulturowych (materialnych i niematerialnych) (46,2%),
- brak instytucji wspierających podmioty gospodarcze w prowadzeniu biznesu (30,8%),
- brak wiedzy o zasadach prowadzenia biznesu ograniczająca decyzję o założeniu własnej firmy (20,5%).

Mniej niż 10% wskazań zyskał dużej rotacji działalności usługowo-handlowych na obszarze rewitalizacji.

W opinii interesariuszy procesu najważniejszymi efektami procesu rewitalizacji w sferze gospodarczej powinny być:

- rozwój mikro i małej przedsiębiorczości (20,5 % odpowiedzi),
- poprawa warunków do prowadzenia działalności gospodarczej (5,1%).

Z kolei w wywiadach pogłębionych wybrzmiał problem zbyt małej liczby usług związanych z ofertą czasu wolnego i niewykorzystany potencjał związany z walorami krajozobowymi i środowiskowymi. Według respondentów na obszarze rewitalizacji brakuje zróżnicowanych usług, w tym lokali gastronomicznych czy infrastruktury reakcyjnej i turystycznej, która stanowiłaby bazę dla rozwoju gospodarczego obszaru wykorzystującego występujące w sąsiedztwie potencjały kulturowe i przyrodnicze. Z infrastruktury tej korzystaliby przede wszystkim mieszkańcy obszaru rewitalizacji i całej gminy jako alternatywy dla usług oferowanych w pobliskim Białymstoku.

Potencjały sfery gospodarczej obszaru rewitalizacji

Pomimo niestabilności przedsiębiorczości na obszarze rewitalizacji pozytywnym wyróżnikiem są firmy, które prowadzą tu swoje działalności od wielu lat.

Na tle gminy obszar rewitalizacji niewątpliwie wyróżnia się pod względem liczby funkcjonujących podmiotów gospodarczych. Nie bez znaczenia jest to, że ponad 24%

wszystkich działających w gminie podmiotów zlokalizowanych jest na obszarze rewitalizacji. Najwięcej podmiotów gospodarczych i nowych działalności występuje w południowej części gminy, w miejscowościach Dobrzyniewo Duże i Dobrzyniewo Kościelne. Tam lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie znajdują się istotne obiekty użyteczności publicznej (m.in. urząd gminy, GOPS, centrum kultury, zespół szkolno-przedszkolny), co wskazuje na szczególnie ważną rolę tego fragmentu obszaru rewitalizacji dla całej gminy, w kontekście obserwowanej skali przedsiębiorczości.

Za potencjał należy też uznać funkcjonowanie na obszarze firm świadczących usługi specjalistyczne, głównie związane z mechaniką pojazdową. Ich obecność może przyczynić się do rozwoju ciekawszej, bardziej pożądanej oferty, która spełniałaby potrzeby lokalnej społeczności, ale także mieszkańców innych części gminy i przyjezdnych.

Oprócz dużej liczby podmiotów gospodarczych mocną stroną są stowarzyszenia i fundacje sprofilowane na rozwój lokalnych społeczności, szczegółowo wskazane w podrozdziale przedstawiającym potencjał społeczny terenu objętego rewitalizacją.

W wywiadach pogłębionych z przedstawicielami gminy wybrzmiewały cenne potencjały przyrodnicze i kulturowe, które mogą stać się motorem rozwoju gospodarczego gminy. Planowane w ramach ogólnorozwojowych interwencje mają podnieść atrakcyjność turystyczną gminy, przede wszystkim obszaru rewitalizacji, dzięki zagospodarowaniu terenów nad rzeką Supraśl, a także wytyczeniu szlaków pieszych i rowerowych czy stworzeniu miejsc odpoczynku w północnej, zalesionej części gminy. Pierwsze z tych zadań jest planowane do realizacji w najbliższym czasie w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Z kolei, badanie ankietowe wykazało, że również w sferze gospodarczej za największy atut dla obszaru rewitalizacji mieszkańcy uważają bliskość Białegostoku, a oprócz tego:

- zwiększającą się liczbę nowych mieszkańców, a tym samym większe zapotrzebowanie na usługi, dostępność handlową i komunikacyjną,
- dostępność terenów i lokali do zagospodarowania oraz dobra lokalizacja,
- gotowość do otwierania własnych firm przez mieszkańców gminy czy przedsiębiorcze społeczeństwo.

W badaniu ankietowym ponad 51% odpowiedzi nie identyfikuje mocnych stron obszaru rewitalizacji w sferze gospodarczej, choć w pytaniu otwartym dotyczącym potencjałów sfery społecznej padały odpowiedzi związane z niewykorzystanym potencjałem walorów kulturowych, co potwierdza wnioski płynące z wywiadów pogłębionych.

Główne potrzeby obszaru rewitalizacji w sferze gospodarczej wynikają bezpośrednio ze zdiagnozowanych problemów w tej dziedzinie. Należą do nich:

- stosunkowo duża rotacja podmiotów gospodarczych na obszarze rewitalizacji,
- brak pewnych usług, w tym oferty spędzania wolnego czasu (gastronomia, innowacyjne usługi, baza noclegowa),
- słaba kondycja lokalnego biznesu stanowiąca barierę uniemożliwiającą inwestowanie w remonty lokali użytkowych, dostosowanie ich do nowych potrzeb klientów lub przebranżowienie się,
- niewykorzystanie potencjału turystycznego położenia gminy zarówno w sąsiedztwie aglomeracji białostockiej, jak i wynikającego z walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru rewitalizacji,
- brak usług odpowiadających na potrzeby mieszkańców oraz potencjał turystyczny gminu (np. oferty spędzania czasu wolnego, baza noclegowa, innowacyjne usługi).

Należy też zauważyć, że możliwy zakres interwencji samorządu w sferze gospodarczej jest ograniczony. Działania naprawcze powinny być realizowane w ramach ogólnogminnej polityki współpracy z przedsiębiorcami i próbach zaangażowania ich w proces rewitalizacji – najlepiej na podstawie programu współpracy z przedsiębiorcami. Obecnie działania edukacyjne w zakresie przedsiębiorczości, w tym m.in. pozyskiwania środków zewnętrznych, prowadzą organizacje pozarządowe, z którymi gmina współpracuje, realizując Program współpracy Gminy Dobrzyniewo Duże z organizacjami pozarządowymi.

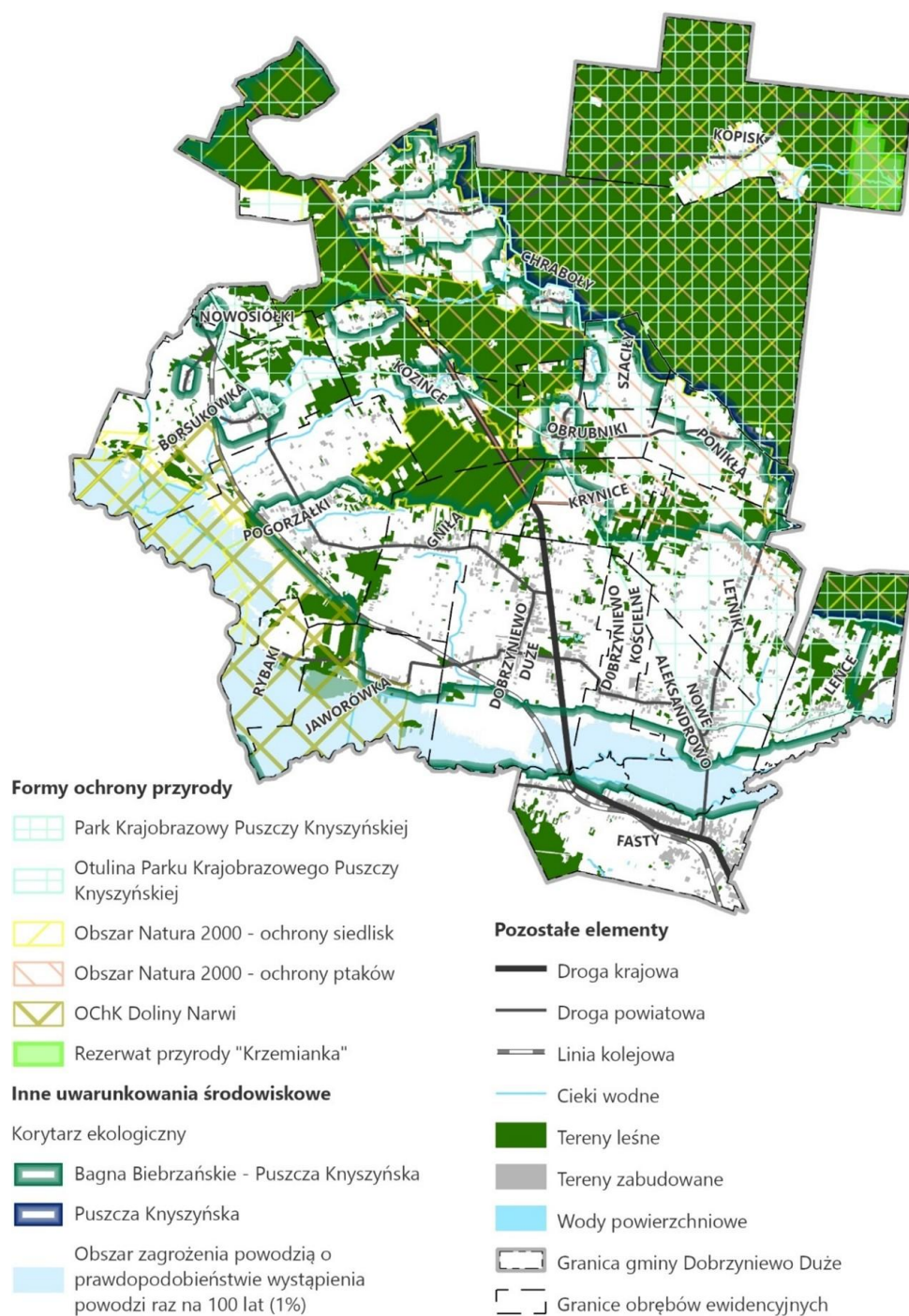
W świetle problemów gospodarczych ważne pozostają także działania GOSP i Powiatowego Urzędu Pracy mające na celu aktywizację zawodową osób bezrobotnych, w tym także osób z niższym wykształceniem, które m.in. organizują kursy zawodowe służące nabyciu przez te osoby specjalistycznych umiejętności i zwiększeniu szans na rynku pracy.

SFERA ŚRODOWISKOWA

Ogólna charakterystyka sfery środowiskowej w gminie i na obszarze rewitalizacji

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji ocena sfery środowiskowej obszaru rewitalizacji obejmuje spektrum zagadnień związanych z przekroczeniami standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia lub stanu środowiska. Do zagadnień tej sfery należą przede wszystkim problemy związane z jakością powietrza, ale też zjawiska związane z postępującymi zmianami klimatycznymi.

Gmina Dobrzyniewo Duże posiada zróżnicowane i cenne walory krajobrazowe. Południowa część gminy położona jest w dolinie rzek Supraśl i Narew, zaś przez pozostałe obszary gminy przebiegają mniejsze, lokalne ciek wodne. Tereny te wraz z centralną częścią gminy stanowią korytarz ekologiczny Bagna Biebrzańskie – Puszcza Knyszyńska. Korytarz ten bezpośrednio łączy się z kolejną strukturą przyrodniczą, czyli Puszcza Knyszyńska. Co istotne, w dolinach rzecznych występują cenne gleby torfowe. Obszar znajdujących się na południowym zachodzie gminy, Dolina Narwi, stanowi Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Dolnej Narwi. W północnej części gminy znajdują się obszary Natura 2000 ochrony siedlisk (Ostoja Knyszyńska – PLH200006), jak również ochrony ptaków (Puszcza Knyszyńska – PLB200003). Najcenniejszą strukturą przyrodniczą na terenie gminy jest wspomniana Puszcza Knyszyńska, która jest również Parkiem Krajobrazowym z rezerwatem przyrody „Krzemianka” położonym przy północno-wschodniej granicy. Obszar gminy z uwagi na swój wiejski charakter posiada dużą dostępność terenów przyrodniczych dla mieszkańców.

Rys. 6. System przyrodniczy gminy Dobrzyniewo Duże

Źródło: Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Dobrzyniewo Duże.

Pewnym zagrożeniem środowiskowym w gminie są tereny powodziowe wzdłuż rzek Narew i Supraśl w południowej części gminy. Jednak tereny te nie stanowią bezpośredniego zagrożenia dla terenów mieszkaniowych, ponieważ polityka przestrzenna prowadzona w gminie ogranicza zabudowę tych obszarów.

Obszar rewitalizacji, wyznaczony na terenach zamieszkałych, nie obejmuje terenów narażonych bezpośrednio na powódzie spowodowane przez płynące przez gminę rzeki. Obszar ten leży w pobliżu cennych przyrodniczo dolin rzecznych i kompleksów leśnych, na niewielkim fragmencie, wchodząc w otulinę i Park Krajobrazowy Puszcza Knyszyńska.

Innym zagrożeniem środowiskowym, stanowiącym duże zagrożenie dla zdrowia mieszkańców, są wyroby azbestowe obecne w budynkach mieszkalnych na terenie całej gminy. Według informacji zawartych w Bazie Azbestowej jak dotąd w gminie zutylizowano już ponad 16% zinwentaryzowanego azbestu, jednak konieczne są dalsze działania prowadzące do całkowitego usunięcia azbestu z obszaru gminy, w tym z obszaru rewitalizacji.

Problemy sfery środowiskowej na obszarze rewitalizacji

Na etapie diagnozy delimitacyjnej badanymi zjawiskami sfery środowiskowej było rozłożenie przestrzenne pieców węglowych w gminie i wyrobów zawierających azbest. W przypadku drugiego z tych zjawisk, który wywiera szczególnie negatywny wpływ na zdrowie mieszkańców, obszar rewitalizacji cechuje się stanem kryzysowym. Powierzchnia wyrobów zawierających azbest na obszarze rewitalizacji wynosi bowiem 50 572,66 kg, stanowiąc prawie jedną czwartą wszystkich wyrobów zawierających azbest w gminie. Odnoszący się do tego zjawiska wskaźnik wyniósł tu wartość 14,98, podczas gdy średnia dla gminy osiągnęła 13,15.

W przypadku przestarzałych systemów grzewczych, które generują szczególnie w miesiącach zimnych tzw. niską emisję, przyczyniając się do niskiej jakości powietrza, obszar rewitalizacji na tle gminy wypada lepiej z wartością wskaźnika wynoszącą mniej niż średnia. Do spadku liczby pieców węglowych przyczynił się realizowany w ramach poprzedniego programu rewitalizacji projekt Wolni od azbestu, który był wdrażany na dużym fragmencie obecnego obszaru rewitalizacji. Tym niemniej na tym terenie nadal 257 lokali mieszkalnych ogrzewanych jest piecami węglowymi, co stanowi ponad 23% wszystkich lokali mieszkalnych w gminie. Działania zmierzające do dalszej likwidacji przestarzałych źródeł ciepła są więc konieczne, choć wydaje się, że mogą być z powodzeniem realizowane w ramach ogólnogminnego programu likwidacji pieców. Mieszkańcy biorący udział w badaniu ankietowym na temat obszaru rewitalizacji jako problem tego terenu wskazywali zarówno obecność wyrobów azbestowych, jak i przestarzałych systemów grzewczych przyczyniających się do złej jakości powietrza.

Zbiorcze zestawienie przebadanych zjawisk środowiskowych na obszarze rewitalizacji z uwzględnieniem wartości wskaźników dla całego obszaru, poszczególnych jednostek i średniej dla gminy prezentuje tabela poniżej. Kolorem różowym zaznaczono komórki

z wartościami przekraczającymi średnią dla gminy, świadczącymi o występowaniu stanu kryzysu na obszarze rewitalizacji lub jego fragmencie.

Tab. 4. Zestawienie wskaźników sfery środowiskowej z ich wartościami osiągniętymi na obszarze rewitalizacji i w poszczególnych badanych jednostkach [na podstawie danych za 2023 r.]

Badany obszar / jednostka	Liczba lokali mieszkalnych ogrzewanych piecami węglowymi na 100 osób	Powierzchnia wyrobów zawierających azbest w kg na 100 osób
Obszar rewitalizacji	10,47	14,98
Jednostka 3	12,28	12,78
Jednostka 7	10,22	29,17
Jednostka 13	8,79	12,06
Średnia dla gminy	11,11	13,15

Źródło: opracowanie własne.

Ważnym zagadnieniem związanym ze sferą środowiskową są coraz bardziej zauważalne zmiany klimatyczne, wymagające strategii i działań adaptacyjnych. Z przeprowadzonych wywiadów pogłębionych z przedstawicielami gminy wynika, że negatywne zjawiska klimatyczne są obserwowalne na obszarze rewitalizacji. Należą do nich pogłębiające się susze, a także występowanie nawałnych deszczy, generujących problem związany z retencjonowaniem wody. Zjawiska związane ze zmianami klimatu zauważają też mieszkańcy, którzy zidentyfikowali je jako jeden z trzech głównych problemów obszaru rewitalizacji w sferze środowiskowej (ponad 35% odpowiedzi).

W badaniu ankietowym na pierwszy plan wysuwa się jednak niewykorzystany potencjał miejsc cennych przyrodniczo – terenów położonych w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru rewitalizacji, z których potencjalnie mogliby korzystać mieszkańcy obszaru, gminy i odwiedzający gminę goście.

Podsumowując badanie ankietowe, trzeba zauważyć, że za trzy najważniejsze problemy sfery środowiskowej mieszkańcy wskazywali:

- niewykorzystany potencjał miejsc cennych przyrodniczo (66,7%),
- pogłębiające się zjawisko suszy i nawałnych deszczy, problem z retencjonowaniem wody opadowej (35,9%),
- brak wykorzystania odnawialnych źródeł (17,9%),
- duża liczba budynków nieefektywnych energetycznie (15,4%),
- występowanie wyrobów zawierających azbest (12,8%),

- zła jakość powietrza spowodowana niską emisją (smog) (12,8%).

Niewielka liczba respondentów, poniżej 10% uczestników badania, za istotny problem wskazała zbyt duży hałas w miejscach publicznych.

W opinii interesariuszy procesu najważniejszymi efektami procesu rewitalizacji w sferze środowiskowej powinny być:

- poprawa środowiska naturalnego (5,1% odpowiedzi),
- poprawa jakości powietrza w wyniku ograniczenia niskiej emisji (5,1%).

Potencjały sfery środowiskowej na obszarze rewitalizacji

Główną zaletą obszaru rewitalizacji są cenne walory przyrodnicze i krajobrazowe terenów położonych w sąsiedztwie wyznaczonego obszaru. W wywiadach pogłębionych i badaniu ankietowym wybrzmiewają one nie tylko jako ważny potencjał środowiskowy, ale też gospodarczy (rozwój turystyki i usług czasu wolnego) i społeczny obszaru (potencjał integracyjny). W sąsiedztwie północnej części gminy rozciąga się Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej – fragment obszaru rewitalizacji wchodzi w skład otuliny (wieś Chрабоły) i parku (wieś Kopisk). Wsie te leżą też na: Obszarze Specjalnej Ochrony: Puszcza Knyszyńska (PLB200003), a wieś Kopisk dodatkowo na Specjalnym Obszarze Ochrony: Ostoja Knyszyńska (PLH200006).

Z kolei południowa część obszaru sąsiaduje z malowniczymi terenami rozciągającymi się nad rzeką Supraśl. Tereny nadrzeczne będą w najbliższym czasie zagospodarowywane, mając szansę stać się ważną przestrzenią rekreacyjną dla mieszkańców obszaru, gminy i przyjezdnych.

Rys. 7. Walory krajobrazowe obszaru rewitalizacji

Zdjęcie: Edyta Tomczyk.

Nie bez znaczenia jest zielona infrastruktura obecna na obszarze rewitalizacji w jego bezpośrednim sąsiedztwie, w tym oprócz lasów, także łąki, pola i porośnięte drzewami krzewami nieużytki. Tak duża ilość zieleni znacząco obniża temperaturę i pozwala latem uniknąć bezpośredniej ekspozycji na słońce. Zieleń, szczególnie większe drzewa, usuwają także zanieczyszczenia powietrza.

Za ważny potencjał w tej sferze należy też uznać dużą wiedzę władz na temat zachodzących zmian klimatu i świadome stosowanie rozwiązań prośrodowiskowych – np. odnawialnych źródeł ciepła w nowo powstałym wielofunkcyjnym budynku publicznym mieszczącym m.in. siedzibę Urzędu Gminy. Władze gminy są świadome z konieczności dostosowania się oraz adoptowania do zmian środowiskowych, o czym świadczą przyjęte w gminie programy:

- Plan usuwania azbestu z terenu gminy Dobrzyniewo Duże,
- Program edukacji ekologicznej mieszkańców gminy Dobrzyniewo Duże,
- Program ochrony środowiska dla gminy Dobrzyniewo Duże,
- Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Miasta Białegostoku i gmin ościennych.

W badaniu ankietowym mieszkańcy wskazali, że według nich największymi potencjałami sfery środowiskowej obszaru rewitalizacji są:

- czyste powietrze,
- rozbudowa sieci gazowej,
- bliskość terenów zielonych (lasów, łąk) i rzek,
- sąsiedztwo obszarów cennych przyrodniczo, w tym Puszczy Knyszyńskiej.

Pomimo licznie pojawiających się odpowiedzi wskazujących na walory przyrodnicze sąsiedztwa obszaru, ponad 46% odpowiedzi świadczy o tym, że mieszkańcy nie dostrzegają potencjałów obszaru rewitalizacji, wskazując jedynie na potrzebę rozwoju w sferze środowiskowej i ograniczania zdiagnozowanych negatywnych zjawiskach.

Potrzeby obszaru rewitalizacji w sferze środowiskowej

Główne potrzeby obszaru rewitalizacji w sferze środowiskowej wynikają bezpośrednio ze zdiagnozowanych problemów w tej dziedzinie, które w dużej mierze dotyczą też innych części gminy:

- zła jakość powietrza generowana przez przestarzałe systemy grzewcze i ruch samochodowy,
- duża liczba wyrobów zawierających szkodliwy dla zdrowia ludzi azbest,
- negatywne zjawiska związane ze zmianami klimatu (susza, problem retencji wód opadowych),
- niewykorzystany potencjał miejsc cennych przyrodniczo leżących w sąsiedztwie obszaru rewitalizacji.

Niektóre działania naprawcze, które można podjąć w sferze środowiskowej na obszarze rewitalizacji, pozwolą na ograniczenie części zdiagnozowanych problemów. Inne problemy muszą być konsekwentnie rozwiązywane w skali całej gminy, w tym i na obszarze rewitalizacji – bez kompleksowych działań nie uda się z sukcesem rozwiązać. Działania w sferze środowiskowej powinny być więc powiązane z innymi działaniami prowadzonymi w gminie. Eliminacja części problemów, np. zanieczyszczeń powietrza, wyłącznie na obszarze rewitalizacji nie będzie skuteczna bez poprawy jakości środowiska winnych częściach gminy. W kontekście wyzwań środowiskowych związanych ze zmianami klimatu ważne są też proekologiczne działania edukacyjne.

SFERA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA

Ogólna charakterystyka sfery przestrzenno-funkcjonalnej w gminie i na obszarze rewitalizacji

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji ocena sfery przestrzenno-funkcjonalnej obszaru rewitalizacji obejmuje szereg zagadnień, które wiążą się z niewystarczającym wyposażeniem

w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych.

Przede wszystkim warto zauważyć, że tereny zurbanizowane w gminie są rozproszone, co jest spowodowane występowaniem rozległych terenów rolniczych: pól uprawnych, łąk, pastwisk, a także terenów cennych krajobrazowo i przyrodniczo (Puszcza Knyszyńska, doliny rzek Supraśl i Narwi). Wyznaczony Obszar rewitalizacji został wyznaczony na terenach zurbanizowanych w północnej oraz południowej części gminy. Wchodzące częściowo w skład obszaru rewitalizacji sołectwo Dobrzyniewo Duże stanowi lokalny ośrodek skupiającym usługi i instytucje mające charakter podstawowy i ogólnogminny.

Przez obszar rewitalizacji przebiega droga krajowa DK nr 65. Z dokumentacji aglomeracji białostockiej, definiującej dostępność komunikacyjną gminy, wynika, że pod względem lokalizacji w bezpośrednim sąsiedztwie Białegostoku położenie gminy, a tym samym obszaru rewitalizacji, jest bardzo dobre. Rozbudowa dróg, w tym drogi ekspresowej pełniącej rolę obwodnicy Białegostoku, a także planowana rozbudowa kolei są silnym impulsem i wielką szansą rozwojową gminy, szczególnie jej południowej, bardziej zurbanizowanej części, która częściowo leży na obszarze rewitalizacji (fragment Dobrzyniewa Dużego, Dobrzyniewo Fabryczne, Ogrodniki, Dobrzyniewo Kościelne). Z kolei barierą w rozwoju gminy pozostaje niska jakość dróg lokalnych i słaba dostępność komunikacyjna.

Problemy sfery przestrzenno-funkcjonalnej na obszarze rewitalizacji

W przypadku sfery przestrzenno-funkcjonalnej obszar rewitalizacji – pomimo niezaprzeczalnych zalet wynikających z położenia, usług użyteczności publicznej czy leżących w sąsiedztwie obszarów wartościowych krajobrazowo – nosi znamiona kryzysu. Rozproszona zabudowa wsi wchodzących w skład obszaru rewitalizacji, ale i całej gminy sprawia, że brakuje w niej wyraźnego centrum, które pełniłoby funkcje społeczne, kulturalne i administracyjne, a także funkcje symboliczne, ważne dla budowy tożsamości lokalnej, przywiązania do miejsca zamieszkania, co jest szczególnie ważne w przypadku nowych mieszkańców przenoszących się tu z innych terenów. Potrzeba stworzenia takiego centrum wybrzmiała przede wszystkim z wywiadów pogłębionych z przedstawicielami gminy. Zadanie stworzenia centrum w gminie zostały też zidentyfikowane w Strategii Rozwoju Gminy Dobrzyniewo Duże na lata 2023-2033.

Rozproszenie przestrzenne zabudowy sprawia bowiem, że mieszkańcy gminy, w tym i obszaru rewitalizacji, siłą rzeczy funkcjonują przede wszystkim w swoich wsiach i tamtejszych społecznościach. W kontekście planowanego procesu rewitalizacji poprawa istniejącej, rozproszonej infrastruktury społecznej na całym obszarze rewitalizacji jest oczywiście ważna i potrzebna jako konieczna baza dla aktywizacji lokalnych społeczności. Jeśli jednak obszar rewitalizacji ma się także stać kołem zamachowym rozwoju całej gminy, ważne wydają się też działania mające na celu stworzenia centrum, które integrowałoby mieszkańców z różnych zakątków gminy, stanowiło przestrzenny symbol nowych aspiracji rozwojowych gminy i jej mieszkańców. Z powodu większego stopnia urbanizacji takie centrum powinno powstać w południowej części gminy. Najbardziej predysponowaną do tej roli miejscowością jest Dobrzyniewo Duże, które już teraz pełni rolę centrum administracyjnego i kulturalnego. W 2024 r. powstał tu bowiem wielofunkcyjny, nowoczesny budynek użyteczności publicznej, w którym mieści się urząd gminy, GOSP i siedziba biblioteki. Warto zaznaczyć, że na obszarze rewitalizacji istnieje także stosunkowo dobrze rozwinięta infrastruktura społeczna (patrz mapa Obiekty infrastruktury społecznej znajdujące się na obszarze rewitalizacji), która jednak zgodnie z informacjami pozyskanymi z wywiadów pogłębionych i wizyty terenowej znajduje się w złym stanie technicznym. Wymaga prac modernizacyjnych, zwiększenia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, odpowiedniego wyposażenia umożliwiającego prowadzenie różnorodnych działań integracyjnych, kulturalnych czy edukacyjnych.

Rys. 8. Rys. 9. Budynki wchodzące w skład zasobu Gminnego Centrum Kultury
Zdjęcia: Edyta Tomczyk.

Badanie przeprowadzone na potrzeby diagnozy delimitacyjnej świadczy przede wszystkim o problemach komunikacyjnych obszaru rewitalizacji, a także o brakach w infrastrukturze wodnej i kanalizacyjnej na części tego terenu. Zbiorcze zestawienie przebadanych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych na obszarze rewitalizacji z uwzględnieniem wartości wskaźników dla całego obszaru, poszczególnych jednostek i średniej dla gminy prezentuje tabela poniżej. Kolorem różowym zaznaczono komórki z wartościami przekraczającymi średnią dla gminy, świadczącymi o występowaniu stanu kryzysu na obszarze rewitalizacji lub jego fragmencie.

Tab. 5. Zestawienie wskaźników sfery przestrzenno-funkcjonalnej z ich wartościami osiągniętymi na obszarze rewitalizacji i w poszczególnych badanych jednostkach [na podstawie danych za 2023 r.]

Badany obszar / jednostka	Liczba budynków przyłączona do sieci wodociągowej na 100 osób	Liczba zbiorników bezodpływowych na 100 osób	Liczba przystanków komunikacji publicznej na 100 osób	Długość publicznych dróg nieutwardzonych [w metrach] na 100 osób
------------------------------	--	--	--	--

Obszar rewitalizacji	84,18	10,51	1,51	69,97
Jednostka 3	84,41	3,04	0,76	71,19
Jednostka 7	86,26	9,80	1,46	77,01
Jednostka 13	81,64	19,86	2,41	55,64
Średnia dla gminy	81,88	11,80	1,64	69,96

Źródło: opracowanie własne.

Największym problemem zidentyfikowanym na etapie diagnozy jest niedostateczne wyposażenie obszaru rewitalizacji w infrastrukturę komunikacji publicznej, co przede wszystkim negatywnie wpływa na jakość życia i funkcjonowania mieszkańców obszaru rewitalizacji, ale może też stanowić barierę rozwoju gospodarczego tego terenu. Obszar rewitalizacji na tle gminy jest gorzej obsługiwany przez komunikację zbiorową, o czym świadczy liczba przystanków publicznych mniejsza od średniej. Z przeprowadzonych wywiadów pogłębionych z przedstawicielami gminy wynika, że szczególnie mieszkańcy północnej części obszaru rewitalizacji mają utrudniony dostęp do komunikacji publicznej – realizowane przez prywatne przedsiębiorstwo połączenia z Białymstokiem są nieliczne. Południowy fragment obszaru rewitalizacji jest lepiej skomunikowany, tak wewnętrznie, jak i z Białymstokiem. Kursują tu prywatne autobusy 400 i 406, które obsługując Dobrzyniewo Fabryczne, Ogrodniki, Dobrzyniewo Kościelne, Dobrzyniewo Fabryczne i Kulikówkę, zapewniają częstsze połączenia. Polepszenie funkcjonowania komunikacji w gminie, w tym zapewnienie stałych połączeń z Białymstokiem, jest ważnym zadaniem w obliczu narastającego zjawiska starzejącej się społeczności obszaru. Działania na rzecz poprawy komunikacji nie tylko na obszarze rewitalizacji, ale i w całej gminie powinno się rozwiązywać w ramach polityki ponadgminnej, konsekwentnie wdrażając przyjęty Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Miasta Białegostoku i gmin ościennych. Problem wykluczenia komunikacyjnego spowodowanego niewystarczającą siecią i częstotliwością połączeń wewnątrz gminy, jak i z Białymstokiem czy brakiem ścieżek rowerowych został też zdiagnozowany przez mieszkańców biorących udział w badaniu ankietowym.

Drugą zidentyfikowaną podczas diagnozy delimitacyjnej barierą rozwojową obszaru rewitalizacji jest jakość dróg lokalnych. Na obszarze znajduje się 14 695 metrów nieutwardzonych dróg publicznych, a zatem blisko 26% wszystkich nieutwardzonych dróg w gminie. Zły stan techniczny dróg uniemożliwia bezpieczne poruszanie się w przestrzeni zamieszkania, stanowiąc dużą barierę przestrzenną szczególnie dla osób ze szczególnymi

potrzebami, w tym starszych mieszkańców, z niepełnosprawnościami czy osób z małymi dziećmi. Nieutwardzone, pozbawione przejść drogi nie posiadają chodników, ścieżek rowerowych, oświetlenia, co przyczynia się do niższego poczucia bezpieczeństwa mieszkańców obszaru rewitalizacji. Złej jakości drogi lokalne są też barierą dla rozwoju gospodarczego tego terenu, w tym rozwoju turystyki. Analizę tę potwierdzają wywiady pogłębione z przedstawicielami gminy, a także wyniki badania ankietowego – mieszkańcy jako jeden z trzech najważniejszych problemów sfery przestrzenno-funkcjonalnej najczęściej wskazywali na bariery przestrzenne związane z brakiem dróg utwardzonych, chodników, oświetlenia, przejść dla pieszych.

Należy zauważyć, że liczba dróg utwardzonych jest znikoma, a ponadto stanowią one pojedyncze ciągi jezdne, a nie równomierną sieć dróg. Oznacza to, że jedynie mieszkańcy, którzy przemieszczają się między sołectwami mogą skorzystać z dróg utwardzonych, w codziennym funkcjonowaniu muszą przede wszystkim korzystać z niedostosowanej infrastruktury drogowej.

Ponadto, do problemów obszaru rewitalizacji należy zaliczyć braki w infrastrukturze wodno-kanalizacyjnej. Na terenie tym znajdują się 793 budynki przyłączone do sieci wodociągowej, co stanowi prawie 26% wszystkich budynków w gminie przyłączonych do sieci. Liczba zbiorników bezodpływowych na obszarze rewitalizacji wynosi 258, czyli ponad 22% wszystkich tego typu zbiorników zlokalizowanych w gminie. Pod tym względem sytuacja na obszarze rewitalizacji jest lepsza niż przeciętnie w gminie. Obydwa ze wskaźników nie przekraczają bowiem wartości referencyjnej dla gminy. Bliższa analiza pokazuje jednak, że w przypadku infrastruktury wodno-kanalizacyjnej negatywnie na tle obszaru i całej gminy wyróżnia się wieś Chрабоły leżąca w północnej części obszaru rewitalizacji.

Inne problemy sfery przestrzenno-funkcjonalnej zostały zidentyfikowane na podstawie badania desk reseach, wizyty terenowej, a także wywiadów pogłębionych i badania ankietowego prowadzonego wśród mieszkańców gminy. Oprócz opisanego powyżej braku miejsca o charakterze centrotwórczym, stanowiącego serce gminy o funkcjach integracyjnych i symbolicznych, do problemów obszaru rewitalizacji należy zaliczyć słabo rozwiniętą infrastrukturę rekreacyjno-sportową, niedobór terenów publicznych o charakterze

rekreacyjnym i miejsc integracji społecznej oraz niski standard zagospodarowania istniejących terenów publicznych.

Rys. 10. Rys. 11. Stan zagospodarowania terenów publicznych na obszarze rewitalizacji
Zdjęcia: Edyta Tomczyk.

W badaniu ankietowym mieszkańcy poproszeni o wskazanie trzech głównych problemów w sferze przestrzenno-funkcjonalnej najczęściej wskazywali:

- bariery przestrzenne związane z brakiem dróg utwardzonych, chodników, oświetlenia, przejść dla pieszych itp. (51,3%),
- niewystarczająca liczba ścieżek rowerowych (41%),
- niewystarczające powiązania komunikacyjne wewnątrz gminy (30,8%),
- słabo rozwinięta infrastruktura rekreacyjno-sportowa (30,8%),
- brak centrum gminy – miejsca spotkań i imprez dla mieszkańców obszaru rewitalizacji i całej gminy (25,6%),
- niewystarczające powiązania komunikacyjne z Białymstokiem i innymi gminami (25,6%),
- niedostatek sieci technicznych kanalizacyjnej/wodociągowej (23,1%),
- niedobór terenów publicznych i miejsc integracji społecznej (20,5%),
- niski standard zagospodarowania terenów publicznych jako potencjalnych miejsc integracji mieszkańców obszaru rewitalizacji (17,9%).

W opinii interesariuszy procesu najważniejszymi efektami planowanego procesu rewitalizacji w sferze przestrzenno-funkcjonalnej powinna być poprawa:

- komunikacji publicznej z Białymstokiem i innymi gminami (35,9% odpowiedzi),
- dostępności oferty rekreacyjno-sportowej dzięki odpowiedniemu zagospodarowaniu terenów publicznych (28,2%),
- komunikacji publicznej w gminie (17,9%),

- estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych (15,45),
- dostępności oferty kulturalnej dzięki modernizacji lub stworzeniu nowej infrastruktury społecznej (10,3%).

Potencjały sfery funkcjonalno-przestrzennej na obszarze rewitalizacji

Obszar rewitalizacji pod względem funkcjonalno-przestrzennym charakteryzuje się dużymi potencjałami, które można wykorzystać do wyprowadzenia tego terenu ze stanu kryzysowego i jego rolę w dalszym rozwoju gminy.

W ostatnich latach południowa część obszaru rewitalizacji dynamicznie rozwija się – wraz z napływem nowych mieszkańców ta część obszaru i gminy zyskuje coraz bardziej miejski charakter. Sołectwo Dobrzyniewo Duże pełni funkcje publiczne i usługowe podobnie jak wsie Dobrzyniewo Fabryczne, Dobrzyniewo Kościelne czy Ogrodniki. Położenie południowej części obszaru rewitalizacji w bliskim sąsiedztwie Białegostoku należy także uznać za istotny potencjał rozwojowy.

Na obszarze rewitalizacji usytuowane są ważne gmachy publiczne takie, jak: Urząd Gminy Dobrzyniewo Duże, Ochotnicza Straż Pożarna, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminna Biblioteka Publiczna, Gminne Centrum Kultury, Gminne Zrzeszenie Ludowe Zespołu Sportowe „KORONA”. Z innych obiektów infrastruktury społecznej warto wymienić Zespół Szkolno-Przedszkolny oraz miejsce zabytkowe o charakterze religijnym i symbolicznym Kościół pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Panny.

Szczególnie ważną rolę na obszarze rewitalizacji, ale i w całej gminie pełni centrum administracyjno-społeczno-kulturalne, mieszczące się w sołectwie Dobrzyniewo Duże, przy ul. Białostockiej 25. Ten wybudowany w 2024 r. wielofunkcyjny, nowoczesny budynek, w którym mieści się urząd gminy, a także siedziby Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Spółki Wodnej „Jedność” i biblioteki z czytelnią, stał się wizytówką gminy i, w założeniu, załącznikiem planowanego centrum obszaru rewitalizacji i całej gminy.

Rys. 12. Wielofunkcyjny budynek administracyjno-społeczno-kulturalny w sołectwie Dobrzyniewo Duże
Zdjęcie: Edyta Tomczyk.

Drugim ważnym elementem infrastruktury społecznej, stanowiącym potencjał obszaru rewitalizacji, jest Zespół Szkolno-Przedszkolny w Dobrzyniewie Dużym, we wsi Ogrodniki, który od kilku lat modernizowany, rozbudowywany i uzupełniany o tereny sportowo-rekreacyjne pełni ważną rolę nie tylko dla obszaru rewitalizacji, ale i dla całej gminy.

Rys. 13. Budynek główny Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Dobrzyniewie Dużym
Zdjęcie: Edyta Tomczyk.

W części południowej obszaru występuje przede wszystkim zabudowa jednorodzinna z funkcją zagrodową i usługową oraz zabudowa zagrodowa z towarzyszącą jednorodziną i usługową, tereny zabudowy produkcyjnej, magazynowej i tereny usług publicznych, w tym sakralnych. Z kolei w północnej części obszaru rewitalizacji, położonego w sąsiedztwie rozległych cennych terenów leśnych, występuje głównie zabudowa jednorodzinna z funkcją zagrodową i usługową.

Za jeden z najważniejszych potencjałów obszaru rewitalizacji należy uznać położenie w sąsiedztwie rozległych terenów zieleni i terenów nadrzecznych, wartościowych krajobrazowo, które dają możliwość stworzenia atrakcyjnych przestrzeni publicznych o funkcjach rekreacyjnych, sportowych i integracyjnych. Istniejące formy zagospodarowania przestrzeni na obszarze rewitalizacji wykazują więc duży potencjał dla dalszego rozwoju usług społecznych, oferty spędzania czasu wolnego, poprawy jakości komunikacji pieszo-kołowej.

W przeprowadzonym badaniu ankietowym mieszkańcy wskazali, że głównymi mocnymi stronami obszaru rewitalizacji w sferze przestrzenno-funkcjonalnej są:

- istniejąca infrastruktura techniczna,
- nieduże odległości między miejscowościami leżącymi na terenie gminy,
- atrakcyjne trasy piesze i rowerowe,

- tereny atrakcyjne inwestycyjnie w otoczeniu terenów zielonych,
- możliwość poprawy połączeń komunikacyjnych z Białymstokiem.

61% respondentów nie potrafiło wskazać potencjałów w tej strefie, co wskazuje na potrzebę podejmowania działań, stanowiących odpowiedź na zdiagnozowane problemy.

Potrzeby obszaru rewitalizacji w sferze przestrzenno-funkcjonalnej

Główne potrzeby obszaru rewitalizacji w sferze przestrzenno-funkcjonalnej wynikają bezpośrednio ze zdiagnozowanych problemów w tej dziedzinie. Należą do nich:

- brak miejsca pełniącego funkcję centrum obszaru rewitalizacji i całej gminy,
- wykluczenie komunikacyjne mieszkańców obszaru rewitalizacji,
- brak utwardzonych dróg publicznych,
- bariery przestrzenne wynikające z braków technicznych ciągów pieszych i pieszo-jezdnym,
- zły stan techniczny, bariery przestrzenne i brak nowoczesnego wyposażenia istniejącej infrastruktury społecznej,
- brak zagospodarowanych odpowiednio przestrzeni publicznych o funkcjach rekreacyjnych, sportowych, integracyjnych stanowiących atrakcyjną ofertę czasu wolnego dla mieszkańców obszaru rewitalizacji, mieszkańców gminy i gości.

Odpowiedź na zdiagnozowane problemy w sferze przestrzenno-funkcjonalnej stanowią potrzeby obszaru rewitalizacji, które powinny dotyczyć działań mających na celu poprawić jakość życia mieszkańców. Do głównych zdiagnozowanych potrzeb należą: stworzenie miejsca o cechach centrotwórczych, poprawa stanu komunikacji publicznej i stanu dróg lokalnych wraz z infrastrukturą towarzyszącą, rozbudowa sieci ścieżek rowerowych, zagospodarowanie przestrzeni publicznych, modernizacja istniejącej infrastruktury społecznej.

SFERA TECHNICZNA

Ogólna charakterystyka sfery technicznej w gminie i na obszarze rewitalizacji

Zgodnie z zapisami ustawy o rewitalizacji ocena sfery technicznej obejmuje przede wszystkim analizę stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym mieszkaniowych, oraz rozwiązań technicznych dotyczących efektywności energetycznej, ochrony środowiska i kwestii dostępności tych obiektów dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Często do ważnych działań w procesie rewitalizacji należy wzmocnienie rozwoju budownictwa mieszkaniowego, zagospodarowanie nieużytków i poprawa standardów funkcjonowania istniejącego zasobu mieszkaniowego. Mieszkalnictwo w gminie Dobrzyniewo Duże

intensywnie się w rozwija, głównie za sprawą sektora prywatnego. W ciągu ostatnich lat wzrosła liczba mieszkań, a wraz z nią powierzchnia użytkowa lokali. W skład gminnego zasobu mieszkaniowego wchodzi obecnie 19 lokali mieszkalnych o łącznej powierzchni 1071,19 m². Zgodnie z zapisami Wieloletniego Programu Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Dobrzyniewo Duże na lata 2021-2025¹¹ budynki, w których mieszczą się lokale mieszkalne, są w dobrym lub bardzo dobrym stanie technicznym, tylko dwa z nich wymagają termomodernizacji. Wszystkie lokale są wyposażone w instalacje wodno-kanalizacyjne, elektryczne, centralne ogrzewanie i łazienki.

Na terenie gminy znajduje się 36 zabytków nieruchomości, z czego siedem jest wpisanych do gminnej ewidencji zabytków (GEZ), a 29 do wojewódzkiej ewidencji zabytków. Osiem obiektów zabytkowych jest zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji.

Problemy sfery technicznej na obszarze rewitalizacji

W sferze technicznej obszar rewitalizacji charakteryzuje się kumulacją problemów. Dotyczą one obecności obiektów zabytkowych wymagających przeprowadzenia prac remontowych i renowacyjnych oraz złego stanu infrastruktury technicznej.

Zbiorcze zestawienie przebadanych zjawisk technicznych na obszarze rewitalizacji z uwzględnieniem wartości wskaźników dla całego obszaru, poszczególnych jednostek i średniej dla gminy prezentuje tabela poniżej. Kolorem różowym zaznaczono komórki z wartościami przekraczającymi średnią dla gminy, świadczącymi o występowaniu stanu kryzysu na obszarze rewitalizacji lub jego fragmencie.

Tabela 6. Zestawienie wskaźników sfery technicznej z ich wartościami osiągniętymi na obszarze rewitalizacji i w poszczególnych badanych jednostkach [na podstawie danych za 2023 r.]

Badany obszar / jednostka	Liczba budynków w GEZ na 100 osób	Liczba interwencji straży pożarnej na 100 osób
Obszar rewitalizacji	0,29	0,98
Jednostka 3	0,51	0,76
Jednostka 7	0	0,94
Jednostka 13	0,43	1,28

¹¹ Uchwała nr XXVIII/224/20 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 11 grudnia 2020 r. w sprawie wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Dobrzyniewo Duże na lata 2021-2025 (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2020 r. poz. 5343).

Średnia dla gminy	0,11	0,89
--------------------------	-------------	-------------

Źródło: opracowanie własne

Jak stwierdzono powyżej, na obszarze rewitalizacji, we wsiach Dobrzyniewo Kościelne i Kulikówka, znajduje się osiem obiektów zabytkowych. W Dobrzyniewie Kościelnym są to:

- kościół parafialny pw. NMP wraz z terenem ograniczonym ogrodzeniem kościoła i z przylegającą do ogrodzenia dawną kostnicą (wpis do rejestru zabytków A-368 z 18 sierpnia 1979 r.),
- kostnica murowana w zespole kościoła parafialnego (wpis do rejestru zabytków A-368 z 18197 sierpnia 9 r.),
- cmentarz przykościelny, zatarty powierzchniowo (wpis do rejestru zabytków A-368 z 18 sierpnia 1979 r.),
- plebania drewniana w zespole kościoła parafialnego (wpis do wojewódzkiej ewidencji zabytków),
- cmentarz rzymskokatolicki, dawny (wpis do rejestru zabytków A-87 z 11 grudnia 1992 r.),
- cmentarz rzymskokatolicki, parafialny (wpis do wojewódzkiej ewidencji zabytków).

W Kulikówce do obiektów zabytkowych należą:

- dom drewniany (wpis do wojewódzkiej ewidencji zabytków),
- zespół dwóch stodół drewnianych (wpis do wojewódzkiej ewidencji zabytków).

Obiekty zabytkowe wymagają szczególnej uwagi i dbałości w kwestiach remontowych, jak i większych nakładów finansowych przeznaczonych na modernizację. Po przeprowadzeniu prac remontowych i renowacyjnych mogą jednak stanowić potencjał rozwojowy dla obszaru rewitalizacji.

O złym stanie technicznym zabudowy i infrastruktury technicznej świadczy m.in. liczba interwencji straży pożarnej. W przypadku obszaru rewitalizacji, odwołujący się do tego zjawiska wskaźnik, znacznie przekroczył średnią dla gminy. W 2023 r. na obszarze rewitalizacji doszło bowiem do 24 interwencji straży pożarnej, czyli do ponad 27% wszystkich interwencji straży pożarnej na obszarze gminy.

Inne problemy sfery technicznej obecne na obszarze rewitalizacji zostały zdiagnozowane na podstawie wizyty terenowej, wywiadów pogłębionych z przedstawicielami gminy i badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców. Najważniejszym problemem

poruszonym w wywiadach i ankietach był zły stan infrastruktury drogowej i infrastruktury towarzyszącej, a także widoczny brak małej architektury na obszarze rewitalizacji, w tym ławek, chodników, koszy na śmieci i miejsc parkingowych. Negatywnie oceniano także istniejące place zabaw czy siłownie plenerowe, które wymagałyby modernizacji.

W ramach przeprowadzonego badania ankietowego mieszkańcy, poproszeni o wskazanie trzech najważniejszych problemów sfery technicznej na obszarze rewitalizacji, wskazywali:

- brak małej architektury (ławki, chodniki, parkingi, kosze na śmieci, place zabaw, siłownie plenerowe) (61,5%),
- zły stan chodników i dróg publicznych (51,3%),
- niewykorzystany potencjał miejsc przewidzianych do rekreacji i wypoczynku (46,2%),
- degradację dróg publicznych (33,3%),
- nieefektywną pod względem energetycznym zabudowę (piece węglowe, brak instalacji OZE, brak termomodernizacji) (12,8%),
- zły stan techniczny budynków mieszkalnych (10,3%).

W opinii interesariuszy procesu najważniejszymi efektami planowanego procesu rewitalizacji w sferze technicznej powinno być:

- poprawa stanu dróg (nawierzchnia, chodniki, oświetlenie itp.) (56,4% odpowiedzi – najwięcej odpowiedzi w pytaniu o efekty planowanego procesu rewitalizacji),
- poprawa infrastruktury technicznej (30,8%).

Pozostałe zdiagnozowane problemy dotyczyły niewystarczającego gminnego zasobu mieszkaniowego, czego jednak nie potwierdzają przedstawiciele gminy, oraz dużego nagromadzenia zdegradowanych obiektów zabytkowych.

Potencjały sfery technicznej na obszarze rewitalizacji

Głównym potencjałem obszaru rewitalizacji w sferze technicznej jest znaczne pokrycie wyżej wymienionych terenów niezbędną infrastrukturą techniczną i dobry stan techniczny zasobu komunalnego. Co ważne, zasób komunalny gminy jest w dobrym stanie i nie wymaga poprawy, poza koniecznymi pracami termomodernizacyjnymi w dwóch budynkach. Dalszej rozbudowy i rozwoju wymaga za to infrastruktura sieci technicznych.

Znaczny potencjał rozwojowy wiąże się również z atrakcyjnością terenów sąsiadujących z obszarem rewitalizacji oraz tworzeniem czy modernizacją infrastruktury społecznej i przestrzeni publicznych w celach integracyjno-rekreacyjno-sportowych, co szerzej opisano w podrozdziale dotyczącym sfery przestrzenno-funkcjonalnej.

W przeprowadzonym badaniu ankietowym mieszkańcy za mocne strony dla obszaru rewitalizacji uznali:

- dofinansowanie wymiany pieców, termomodernizacja budynków, powstające farmy fotowoltaiczne,
- infrastrukturę komunikacyjną, która jednak wymaga modernizacji i napraw,
- istniejącą sieć infrastruktury technicznej, możliwość podłączenia do systemów gminnych,
- potencjał techniczny budynków do adaptacji lub przebudowy,
- powstające nowe drogi,
- istniejącą sieć wodno-kanalizacyjną i gazową.

64% respondentów nie potrafiło zidentyfikować mocnych stron sfery technicznej, co wskazuje na konieczność podjęcia intensywnych działań w celu wyprowadzenia obszaru ze zdiagnozowanych zjawisk kryzysowych.

Potrzeby obszaru rewitalizacji w sferze technicznej

Główne potrzeby obszaru rewitalizacji w sferze technicznej wynikają bezpośrednio ze zdiagnozowanych problemów w tej dziedzinie. Należą do nich:

- zły stan dróg i infrastruktury towarzyszącej oraz małej architektury (nawierzchnia, chodniki, oświetlenie, ławki, kosze na śmieci itp.), zdegradowane obiekty zabytkowe wymagające zwiększonych nakładów finansowych i organizacyjnych,
- brak nowoczesnych rozwiązań z zakresu energooszczędności i efektywności energetycznej,
- zły stan infrastruktury technicznej.

Potrzeby w sferze technicznej wiążą się z koniecznością przeprowadzania prac remontowych w obiektach położonych na obszarze rewitalizacji. Budynki będące własnością gminy oraz właścicieli prywatnych wymagają też nowoczesnych rozwiązań zwiększających efektywność energetyczną, a zmniejszających ślad węglowy. Dużym wyzwaniem wydaje się znaczna liczba obiektów zabytkowych, którym należy się szczególna uwaga, dbałość o ich stan techniczny i zachowanie dziedzictwa, które sobą reprezentują.

Podsumowując, należy zauważyć, że dotychczas prowadzone działania w tej sferze są właściwe, konieczne i istnieje potrzeba ich kontynuacji mająca na celu zwiększenie całościowej poprawy stanu obiektów na obszarze rewitalizacji.

SYNTEZA DIAGNOZY SZCZEGÓŁOWEJ OBSZARU REWITALIZACJI

Tabela poniżej stanowi podsumowanie diagnozy szczegółowej obszaru rewitalizacji wyznaczonego w gminie Dobrzyniewo Duże w podziale na identyfikowane w ustawie o rewitalizacji sfery: społeczną, gospodarczą, środowiskową, przestrzenno-funkcjonalną i techniczną. Zestawienie zawiera najważniejsze problemy zdiagnozowane w każdej ze sfer, zidentyfikowane na tym terenie potencjały, a także główne potrzeby rewitalizacyjne stanowiące odpowiedź na zaobserwowane zjawiska negatywne. Podsumowanie to stanowi syntezę wpisującą się w wymóg art. 36 ust. 8 pkt 1 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (ustawa wdrożeniowa). Spełnienie tego wymogu pozwala uznać niniejszy program rewitalizacji za strategię IIT.

Tab. 6. Zestawienie najważniejszych problemów, potencjałów i potrzeb obszaru rewitalizacji w gminie Dobrzyniewo Duże

Diagnoza szczegółowa obszaru rewitalizacji – podsumowanie		
Sfera społeczna		
Problemy	Potencjały	Potrzeby
Wyzwania demograficzne związane z starzeniem się społeczeństwa, trendy demograficzne przekładające się na potrzebę dodatkowego wsparcia dzieci i młodzieży i osób starszych	Sprawnie działające instytucje publiczne zajmujące się aktywizacją społeczną, edukacją, kulturą, sportem, działających na rzecz osób w różnym wieku, tym dzieci, młodzieży osób starszych	Aktywizacja społeczna, fizyczna i kulturalna osób starszych, działania integracyjne i aktywizacyjne o charakterze społecznym, kulturalnym, tworzenie miejsc integracji dla osób starszych; rozwój usług społecznych na rzecz osób starszych
	Duża liczba zaangażowanych organizacji, grup formalnych i nieformalnych takich, jak: koła gospodyń wiejskich, ochotnicza straż pożarna, Towarzystwo Przyjaciół Dobrzyniewa Dużego	

Duża liczba osób w starszym wieku i z niepełnosprawnościami	Położone na obszarze rewitalizacji instytucje publiczne aktywnie zajmujące się pomocą społeczną, ochroną zdrowia, profilaktyką zdrowotną osób z niepełnosprawnościami i osób starszych	Wzmocnienie profilaktyki zdrowotnej osób starszych, niepełnosprawnych, prawidłowa edukacja, dieta; działania mające na celu poprawę zdrowia i jakości życia osób z niepełnosprawnościami i starszych przez poprawę dostępu do opieki zdrowotnej; wspieranie samodzielności w dotychczasowym środowisku
Ubóstwo wynikające m.in. z bezrobocia, w tym długotrwałego i związanego z niskim wykształceniem, bezradności życiowej, uzależnień	Działalność instytucji publicznych związanych z pomocą społeczną; instytucje prowadzą różnorodne działalności o charakterze profilaktycznym m.in., dla dzieci i młodzieży; realizują programy profilaktyczne zapobiegające przemocy	Kontynuacja kompleksowej interwencji, której celem będzie wzmocnienie grup narażonych na marginalizację i wykluczenie społeczne, prowadzące do ich trwałej aktywizacji społecznej, zawodowej i obywatelskiej; kontynuacja działań instytucji publicznych oraz stowarzyszeń i fundacji usytuowanych na obszarze rewitalizacji
Bezradność w sprawach wychowawczo-opiekuńczych		
Niski kapitał społeczny części mieszkańców obszaru rewitalizacji		Wsparcie grup szczególnie wrażliwych, narażonych na marginalizację i wykluczenie społeczne z powodu wieku, niepełnosprawności, chorób, bezradności w

		sprawach wychowawczo-opiekuńczych i przemocy w rodzinie, trudności życiowych i problemów osobistych, w tym dzieci i młodzieży
Niska aktywność społeczno-kulturalna i obywatelska części mieszkańców obszaru rewitalizacji, w tym grup narażonych na marginalizację (dzieci, młodzież, osoby starsze)	Działalność Gminnego Centrum Kultury, stowarzyszeń i organizacji zajmujących się m.in. działaniami kulturalnymi, sportowymi, edukacyjnymi i integracyjnymi	Działania społeczno-kulturalne i integracyjne w oparciu o istniejące i nowe instytucje oraz organizacje skierowane do osób narażonych na marginalizację i wykluczenie społeczne, a także osób nieaktywnych społecznie
Niskie poczucie bezpieczeństwa mieszkańców obszaru rewitalizacji	Potencjał i pozytywny wizerunek funkcjonujących instytucji pomocowych służących rozwiązywaniu problemów społecznych; usytuowanie na obszarze placówek urzędu gminy, GOSP, kulturalnych, edukacyjnych, ochotniczej straży pożarnej i ośrodka zdrowia	Działania mające na celu zwiększenie bezpieczeństwa; podnoszenie kompetencji kadry działającej w obszarze rozwiązywania problemów społecznych; działania podnoszące bezpieczeństwo w przestrzeni publicznej
Sfera gospodarcza		
Problemy	Potencjały	Potrzeby
Słabsza przedsiębiorczość mieszkańców obszaru rewitalizacji; znaczna rotacja podmiotów gospodarczych na obszarze rewitalizacji	Atrakcyjność gospodarcza obszaru rewitalizacji wynikająca z jego położenia w pobliżu Białegostoku i	Wzmacnianie potencjału gospodarczego obszaru rewitalizacji w celu rozwoju usług, handlu, turystyki

	pełnionych funkcji w skali gminy	
Niepełne wykorzystanie obszaru rewitalizacji jako miejsca o dużym potencjale turystycznym	Obszar rewitalizacji posiada cenne walory przyrodnicze i kulturowe, możliwe do wykorzystania do celów turystycznych	Rozwój oferty usług czasu wolnego dla mieszkańców, ale i turystów, promującej przyrodnicze i kulturowe dziedzictwo obszaru rewitalizacji i gminy
Zjawisko bezrobocia wśród osób o niższym wykształceniu	Działalność instytucji publicznych i organizacji pozarządowych publicznych na obszarze rewitalizacji	Kontynuacja wsparcia osób bezrobotnych o niskim wykształceniu i niskich kwalifikacjach zawodowych przez działania edukacyjne i szkoleniowe oraz rozwój sektora ekonomii społecznej
Sfera środowiskowa		
Problemy	Potencjały	Potrzeby
Zła jakość powietrza spowodowana przestarzałymi systemami grzewczymi	Lokalizacja cennych terenów przyrodniczych i krajobrazowych w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru rewitalizacji	Poprawa jakości powietrza dzięki wymianę pieców węglowych w ramach programów rządowego i gminnego; poprawa stanu efektywności energetycznej zabudowy
Obecność wyrobów azbestowych	Realizacja programu usuwania wyrobów azbestowych	Kontynuacja programu usuwania wyrobów azbestowych

Wzmacniające się zjawisko suszy i nawałnych deszczy; problem z retencjonowaniem wód opadowych	Cennym zasobem obszaru są rozległe tereny niezabudowane – tereny leśne i rolne, w tym cenne przyrodniczo, położone w sąsiedztwie obszaru rewitalizacji	Łagodzenie zmian klimatycznych przez działania na rzecz retencjonowania wody
Sfera przestrzenno-funkcjonalna		
Problemy	Potencjały	Potrzeby
Brak centrum – miejsca centralnego nie tylko na obszarze rewitalizacji, ale i w gminie, które mogłoby integrować lokalną społeczność obszaru i wszystkich mieszkańców gminy	Powstanie wielofunkcyjnego centrum administracyjno-społeczno-kulturalnego, w której mieści się Urząd Gminy, GOSP i biblioteka, jako pierwszy krok na rzecz stworzenia centrum	Nadanie części obszaru rewitalizacji funkcji centrotwórczych, które stałoby się miejscem spotkań i integracji wszystkich mieszkańców
Deficyt usług społecznych i edukacyjnych na części obszaru rewitalizacji związany w potrzebą modernizacji, przebudowy obiektów i nadania im bardziej zróżnicowanych funkcji skierowanych do różnych grup społecznych; likwidacja barier przestrzennych	Zaplecze usług społecznych w postaci świetlic wiejskich w niektórych częściach obszaru rewitalizacji; modernizacja placówek edukacyjnych	Rozwój zróżnicowanych usług społecznych na całym obszarze rewitalizacji; polepszenie jakości usług edukacyjnych
Bariery przestrzenne związane z występowaniem dróg nieutwardzonych (brak chodników, oświetlenia, bezpiecznych przejść dla	Konsekwentna polityka gminy prowadzona na rzecz stopniowej poprawy infrastruktury; z uwagi na duże walory przyrodnicze,	Poprawa stanu infrastruktury drogowej w celu niewykluczania części mieszkańców z możliwości

pieszych, ścieżek rowerowych)	krajobrazowe i kulturowe ścieżki rowerowe są też dużym potencjałem dla rozwoju turystyki na obszarze rewitalizacji	korzystania z efektów działań rewitalizacyjnych
Brak nowoczesnej infrastruktury technicznej (sieci wodociągowej, zbiorników bezopływowych)		
Wykluczenie komunikacyjne obszaru rewitalizacji	Dotychczasowe działania gminy na rzecz wzmacniania komunikacji publicznej	Potrzeba kontynuacji i intensyfikacji działań w celu rozwoju komunikacji publicznej w ramach obszaru funkcjonalnego
Niezagospodarowane lub zaniedbane tereny publiczne o dużym potencjale rekreacyjnym dla różnych grup odbiorców	Istnienie terenów publicznych w bezpośrednie sąsiedztwie i na obszarze rewitalizacji	Zagospodarowanie lub poprawa stanu przestrzeni publicznych; dostosowanie ich do osób ze szczególnymi potrzebami; nadanie im nowych funkcji (np. stworzenie boisk sportowych, placów zabaw, siłowni plenerowych, miejsc do biesiadowania na świeżym powietrzu)
Sfera techniczna		
Problemy	Potencjały	Potrzeby
Duży udział obiektów zabytkowych wymagających prac remontowych i renowacyjnych	Walory kulturowe i historyczne obiektów zabytkowych o potencjale turystycznym	Poprawa stanu technicznego i atrakcyjności obiektów zabytkowych
Duża liczba interwencji straży pożarnej wpływające na niskie poczucie bezpieczeństwa	Prężnie działające jednostki ochotniczej straży pożarnej	Poprawa stanu technicznego zabudowy i infrastruktury technicznej, konieczność kontynuacji

mieszkańców rewitalizacji	obszaru		prac i remontowych i modernizacyjnych
------------------------------	---------	--	---

Źródło: opracowanie własne.

Przedstawione powyżej zbiorcze zestawienie zidentyfikowanych problemów obszaru objętego procesem rewitalizacji oraz wynikających z nich potrzeb wraz z wykazaniem lokalnych potencjałów obszaru są podstawą do odpowiednio zaplanowanych działań w kontekście lokalnym.

Analizowane zagadnienia w podziale na sfery – społeczną, gospodarczą, środowiskową, przestrzenno-funkcjonalną i techniczną – stanowią, wynikające z ustawy o rewitalizacji, uszczegółowienie wymiarów społecznego, gospodarczego i środowiskowego wyróżnianych w ramach koncepcji zrównoważonego rozwoju. Przedstawione powyżej, a wcześniej omówione szczegółowo, zagadnienia wykazują wzajemnie powiązania pod względem społecznym, gospodarczym i środowiskowym. Dzięki czemu umożliwiają zaplanowanie zintegrowanej i kompleksowej interwencji, która gwarantuje pełne i trwałe wyprowadzenie obszaru rewitalizacji w gminie Dobrzyniewo Duże ze stanu kryzysowego, a przynajmniej znaczące ograniczenie negatywnych zjawisk występujących na tym terenie.

O powiązaniach poszczególnych rodzajów potrzeb i potencjałów przesądza ich kompleksowy charakter zarówno pod względem technicznym, funkcjonalno-przestrzennym, gospodarczym, jak i odnośnie do problemów społecznych, które stanowią niezbędny element warunkujący uruchomienie procesu rewitalizacji. W przypadku gminy Dobrzyniewo Duże obszar rewitalizacji charakteryzuje się poważnymi dysfunkcjami o charakterze społecznym, którym towarzyszą różnorodne kryzysy scharakteryzowane w innych sferach, powiązane z poszczególnymi elementami zrównoważonego rozwoju.

Zaspokojenie potrzeb społecznych i środowiskowych będzie skutkować poprawą jakości życia i funkcjonowania mieszkańców obszaru rewitalizacji. Z kolei zaspokojenie najważniejszych potrzeb społecznych i środowiskowych przełoży z kolei na realizację potrzeb gospodarczych. Potrzeby z poszczególnych sfer są zatem ze sobą powiązane i wzajemnie się determinują. Z tego powodu realizacja potrzeb wpisujących się w wymiar społeczny będzie miała przełożenie na inne wymiary i odwrotnie. W podobny sposób są ze sobą powiązane zidentyfikowane na obszarze rewitalizacji potencjały, które wzajemnie wzmacniają wymiary społeczny, gospodarczy i środowiskowy planowanej w ramach niniejszego programu interwencji.

3. WIZJA STANU OBSZARU REWITALIZACJI GMINY DOBRZYNIOWO DUŻE

Wizja oznacza obraz przyszłości obszaru rewitalizacji, który zostanie osiągnięty w wyniku przeprowadzonego procesu rewitalizacji. Podstawą wypracowania wizji stała się analiza problemów i potrzeb obszaru rewitalizacji, przeprowadzona na etapie diagnozy szczegółowej (pogłębionej). Wyznaczony obszar obejmuje północne i południowe części gminy Dobrzyniewo Duże, gdzie od 2018 r. były wdrażane działania rewitalizacyjne. Obszar ten pokrywa się w dużej mierze z obszarem objętym wcześniejszym Gminnym Programem Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże (GPRDD). Zaplanowany w obecnym dokumencie proces rewitalizacji należy więc uważać za kontynuację wcześniejszej interwencji.

Wypracowana wizja wynika z przyjętego na potrzeby obecnego procesu kompleksowego celu rewitalizacji, stanowiąc ilustrację jego ukonkretnienia. Głównym celem procesu rewitalizacji jest kompleksowa zmiana społeczno-gospodarcza, w tym aktywizacja i poprawa życia mieszkańców obszaru rewitalizacji przez podnoszenie ich kapitału społecznego, a także polepszenie warunków przestrzenno-technicznych i środowiskowych obszaru rewitalizacji przy wykorzystaniu potencjałów endogennych tego terenu. Wizja, sformułowana w duchu zrównoważonego rozwoju, dobrze wpisuje się w prowadzoną całościową politykę gminy wyrażoną w dokumentach strategicznych, odpowiadając na zdiagnozowane problemy obszaru rewitalizacji przy uwzględnieniu potrzeb jego mieszkańców.

Poniżej zaprezentowano wizję dla obszaru rewitalizacji w gminie Dobrzyniewo Duże, o zintegrowanym i całościowym charakterze, która opisuje stan po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji, czyli po pełnym wdrożeniu GPR Gminy Dobrzyniewo Duże. Zakłada się, że proces rewitalizacji będzie kontynuowany do aż do całkowitego osiągnięcia wizji i celów rewitalizacyjnych.

Obszar rewitalizacji w Dobrzyniewie Dużym to przestrzeń, w której mieszkańcy czują się bezpiecznie, są zaangażowani społecznie i korzystają z wysokiej jakości infrastruktury odpowiadającej na ich codzienne potrzeby. To miejsce, w którym poprawa jakości życia stała się faktem – dzięki wspólnym wysiłkom lokalnej społeczności, samorządu i partnerów społeczno-gospodarczych.

Mieszkańcy – niezależnie od wieku, sytuacji życiowej czy społecznej – mają zapewnione warunki do aktywnego uczestnictwa w życiu lokalnym. Zintegrowani wokół wspólnych celów, korzystają z programów aktywizacji społecznej, które skutecznie przeciwdziałają wykluczeniu

i marginalizacji. Powstały nowe, lokalne miejsca spotkań, działania integracyjne są powszechne, a mieszkańcy czują się częścią wspólnoty. W ramach procesu stworzono też nowe miejsce o funkcji centrotwórczej i symbolicznej – serce obszaru rewitalizacji i całej gminy.

Rozbudowana i nowoczesna infrastruktura społeczna – w tym obiekty kulturalne, edukacyjne, sportowe – jest łatwo dostępna i odpowiada na różnorodne potrzeby lokalnej społeczności. Przestrzeń publiczna została uporządkowana, zmodernizowana i wzbogacona o nowe funkcje rekreacyjne, dzięki czemu zachęca do spędzania czasu na świeżym powietrzu, integracji międzypokoleniowej i aktywności fizycznej.

Obszar rewitalizacji stał się bezpieczny – dzięki inwestycjom w oświetlenie, monitoring, infrastrukturę drogową oraz rozwój działań prewencyjnych i edukacyjnych. Mieszkańcy mają poczucie bezpieczeństwa zarówno w przestrzeni publicznej, jak i w swoim najbliższym otoczeniu.

Przeprowadzony proces rewitalizacji oparty na wzmacnianiu lokalnej odporności – społecznej, przestrzennej i funkcjonalnej – sprawia, że obszar rewitalizacji jest atrakcyjnym miejscem do życia i spędzania wolnego czasu dla mieszkańców całej gminy i gości, a także do prowadzenia działalności gospodarczej.

Wdrożone działania przyczyniają się do uruchomienia lokalnych potencjałów, co przekłada się na dalszy rozwój społeczno-gospodarczy gminy.

4. CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI GMINY DOBRZYŃIEWO DUŻE DO 2035 ROKU

Wizja wraz z kompleksowym celem rewitalizacji oraz podporządkowanymi im kierunkami działań stanowią zintegrowaną całość. Ich realizacja będzie przyczyniać się do pełnego osiągnięcia wizji.

Z wypracowanej na potrzeby GPR Gminy Dobrzyńewo Duże wizji został wyprowadzony jeden kompleksowy cel rewitalizacyjny, który odnosi się do zidentyfikowanych w trakcie diagnozy pogłębionej dysfunkcji obszaru rewitalizacji przy uwzględnieniu potrzeb lokalnej społeczności. Uszczegółowieniu przyjętego celu służą cztery kierunki działań o kompleksowym i zintegrowanym charakterze. Cel i powiązane z nim kierunki działań przyjęte dla obszaru rewitalizacji w gminie Dobrzyńewo Duże została zaprezentowana poniżej.

Rys. 14. Cel rewitalizacyjny i kierunki działań Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyńewo Duże do 2035 roku

Źródło: opracowanie własne.

Dla tak zaprojektowanej struktury celu rewitalizacyjnego i wynikających z niego kierunków działań ogłoszono nabór otwarty na przedsięwzięcia rewitalizacyjne, szerzej opisany w rozdziale poświęconym przedsięwzięciom rewitalizacyjnym (Rozdział 5).

Trzeba zaznaczyć, że wyzwania strategiczne zidentyfikowane w GPR Gminy Dobrzyniewo Duże cechuje podejście zintegrowane:

- przyjęty cel i kierunki działań zostały zintegrowane – powiązane z wnioskami płynącymi z diagnozy szczegółowej obszaru rewitalizacji; w ramach diagnozy pogłębionej przeanalizowano społeczne i pozaspołeczne problemy występujące na tym terenie, na podstawie których sformułowano potrzeby rewitalizacyjne; diagnoza została uzupełniona o potencjały rozwojowe tego terenu, co zapewnia integrację działań rozwojowych, skoncentrowanych na wyprowadzaniu wyznaczonego obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego przy wzmacnianiu jego mocnych stron, umożliwiających jego rozwój i oddziaływanie na resztę gminy;
- założona zasada komplementarności problemowej bazuje na powiązaniach między różnorodnymi problemami obszaru rewitalizacji, które zostały przeanalizowane w podziale na sferę społeczną oraz sfery gospodarczą, środowiskową, przestrzenno-funkcjonalną i techniczną; na podstawie tak przeprowadzonej diagnozy zdefiniowano wizję i kompleksowy, zintegrowany cel rewitalizacyjny, który za pomocą dopełniających się kierunków działań oddziałuje na zidentyfikowane zjawiska negatywne;
- cel i kierunki działań wyznaczone w ramach GPR Gminy Dobrzyniewo Duże oraz wynikające z nich przedsięwzięcia rewitalizacyjne zostały zintegrowane – ujednolicone z zakresem wsparcia programu operacyjnego Fundusze Europejskie dla Podlaskiego na lata 2021-2027 (FEDP) (w szczególności Priorytetu FEDP.05 Zrównoważony rozwój terytorialny; Działanie FEDP.05.03 Lokalna rewitalizacja); zastosowanie takiego podejścia umożliwia wykorzystanie przy opisie przedsięwzięć wskaźników produktu i rezultatu powiązanych z realizacją FEDP;
- rodzaje przedsięwzięć rewitalizacyjnych zostały także zintegrowane w ramach samego programu rewitalizacji; do procesu jego tworzenia zaproszono wszystkich interesariuszy i partnerów społeczno-gospodarczych współpracujących z gminą Dobrzyniewo; zgodnie z założeniem proces rewitalizacji powinien bowiem objąć różne sektory gospodarki i polityki publiczne, umożliwiając włączenie rozmaitych interesariuszy i partnerów procesu rewitalizacji oraz zróżnicowanych źródeł finansowania przedsięwzięć.

Poniżej przedstawiono powiązania między elementami wizji, odpowiadającej na zidentyfikowane problemy obszaru, a celami rewitalizacji oraz podporządkowanymi im kierunkami działań i podstawowymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi, które stanowią główną oś interwencji.

Tab. 7. Powiązania między problemami obszaru rewitalizacji a elementami wizji, kompleksowym celem rewitalizacyjnym i kierunkami działań

Elementy wizji:	
<i>Obszar rewitalizacji w Dobrzyniewie Dużym to przestrzeń, w której mieszkańcy czują się bezpiecznie, są zaangażowani społecznie i korzystają z wysokiej jakości infrastruktury odpowiadającej na ich codzienne potrzeby. To miejsce, w którym poprawa jakości życia stała się faktem – dzięki wspólnym wysiłkom lokalnej społeczności, samorządu i partnerów społeczno-gospodarczych.</i> <i>Mieszkańcy – niezależnie od wieku, sytuacji życiowej czy społecznej – mają zapewnione warunki do aktywnego uczestnictwa w życiu lokalnym. Zintegrowani wokół wspólnych celów, korzystają z programów aktywizacji społecznej, które skutecznie przeciwdziałają wykluczeniu i marginalizacji.</i> <i>Przeprowadzony proces rewitalizacji oparty na wzmacnianiu lokalnej odporności – społecznej, przestrzennej i funkcjonalnej – sprawia, że obszar rewitalizacji jest atrakcyjnym miejscem do życia i spędzania wolnego czasu dla mieszkańców całej gminy i gości, a także do prowadzenia działalności gospodarczej.</i> <i>Wdrożone działania przyczyniają się do uruchomienia lokalnych potencjałów, co przekłada się na dalszy rozwój społeczno-gospodarczy gminy.</i>	
Cel rewitalizacji:	
Poprawa jakości życia mieszkańców dzięki kompleksowemu wzmocnieniu odporności społecznej i funkcjonalno-przestrzennej obszaru rewitalizacji ↓ <i>Kierunek 1. Poprawa spójności społecznej poprzez działania integracyjne i aktywizacyjne skierowane do mieszkańców, w tym osób narażonych na marginalizację lub wykluczenie społeczne</i>	
Zdiagnozowane problemy obszaru rewitalizacji	Przedsięwzięcia podstawowe

Sfera społeczna: ▪ wyzwania demograficzne związane z starzeniem się społeczeństwa, trendy demograficzne przekładające się na potrzebę dodatkowego wsparcia dzieci i młodzieży i osób starszych ▪ duża liczba osób starszych i z niepełnosprawnościami ▪ niski kapitał społeczny mieszkańców obszaru rewitalizacji i związane z nim negatywne zjawiska społeczne (m.in. ubóstwo, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i życiowa), ▪ niska aktywność społeczno-kulturalna i obywatelska części mieszkańców obszaru rewitalizacji, w tym grup narażonych na marginalizację (dzieci, młodzież, osoby starsze) Sfera gospodarcza: ▪ niepełne wykorzystanie obszaru rewitalizacji jako miejsca o dużym potencjale turystycznym	▪ Przedsięwzięcie nr 1. Tu się dzieje! – zajęcia i wydarzenia kulturalne dla mieszkańców obszaru rewitalizacji ▪ Przedsięwzięcie nr 2. W zdrowym ciele, zdrowy duch – zajęcia sportowe jako forma aktywizacji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji ▪ Przedsięwzięcie nr 3. Spotkajmy się TU!
Elementy wizji:	
<i>Obszar rewitalizacji w Dobrzyniewie Dużym to przestrzeń, w której mieszkańcy czują się bezpiecznie, są zaangażowani społecznie i korzystają z wysokiej jakości infrastruktury odpowiadającej na ich codzienne potrzeby.</i> <i>Powstały nowe, lokalne miejsca spotkań, działania integracyjne są powszechne, a mieszkańcy czują się częścią wspólnoty. W ramach procesu stworzono też nowe miejsce o funkcji centrotwórczej i symbolicznej – serce obszaru rewitalizacji i całej gminy.</i>	

Rozbudowana i nowoczesna infrastruktura społeczna – w tym obiekty kulturalne, edukacyjne i sportowe – jest łatwo dostępna i odpowiada na różnorodne potrzeby lokalnej społeczności. Przestrzeń publiczna została uporządkowana, zmodernizowana i wzbogacona o nowe funkcje rekreacyjne, dzięki czemu zachęca do spędzania czasu na świeżym powietrzu, integracji międzypokoleniowej i aktywności fizycznej.

Przeprowadzony proces rewitalizacji oparty na wzmacnianiu lokalnej odporności – społecznej, przestrzennej i funkcjonalnej – sprawia, że obszar rewitalizacji jest atrakcyjnym miejscem do życia i spędzania wolnego czasu dla mieszkańców całej gminy i gości, a także do prowadzenia działalności gospodarczej.

Wdrożone działania przyczyniają się do uruchomienia lokalnych potencjałów, co przekłada się na dalszy rozwój społeczno-gospodarczy gminy.

Cel rewitalizacji:

Poprawa jakości życia mieszkańców dzięki kompleksowemu wzmocnieniu odporności społecznej i funkcjonalno-przestrzennej obszaru rewitalizacji

Kierunek 2. Rozwój infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji,

Kierunek 3. Poprawa stanu zagospodarowania przestrzeni wraz z nadaniem jej funkcji rekreacyjnych

Główne problemy	Przedsięwzięcia podstawowe
Sfera przestrzenna: ▪ brak centralnego miejsca integracji lokalnej społeczności obszaru rewitalizacji ▪ deficyt usług społecznych na części obszaru rewitalizacji i w konsekwencji potrzeba modernizacji, przebudowy obiektów w celu nadania im funkcji wynikających z potrzeb mieszkańców z różnych grup wiekowych ▪ bariery przestrzenne dla osób ze szczególnymi potrzebami ▪ niezagospodarowane i zaniedbane tereny publiczne o dużym potencjale rekreacyjnym dla różnych grup odbiorców Sfera środowiskowa:	▪ Przedsięwzięcie nr 4. Kultura + – utworzenie wielofunkcyjnego nowego centrum społeczno-kulturalnego w gminie ▪ Przedsięwzięcie nr 5. Przebudowa i modernizacja zasobów Gminnego Centrum Kultury i adaptacja do nowych funkcji ▪ Przedsięwzięcie nr 6. Adaptacja budynku na potrzeby Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Dobrzymiewie Dużym wraz z zagospodarowaniem otoczenia

▪ coraz częstsze występowanie ekstremalnych zjawisk pogodowych - suszy i nawałnych deszczy ▪ problem z retencjonowaniem wód opadowych Sfera społeczna: ▪ niski kapitał społeczny mieszkańców obszaru rewitalizacji i związane z nim negatywne zjawiska społeczne (m.in. ubóstwo, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i życiowa), ▪ niska aktywność społeczno-kulturalna i obywatelska mieszkańców obszaru rewitalizacji, w tym grup narażonych na marginalizację (dzieci, młodzież, osoby starsze) ▪ wyzwania demograficzne związane z starzeniem się społeczeństwa, trendy demograficzne przekładające się na potrzebę dodatkowego wsparcia dzieci i młodzieży i osób starszych ▪ duża liczba osób starszych i z niepełnosprawnościami Sfera gospodarcza: ▪ niepełne wykorzystanie obszaru rewitalizacji jako miejsca o dużym potencjale turystycznym ▪ znaczna rotacja podmiotów gospodarczych na obszarze rewitalizacji ▪ zjawisko bezrobocia wśród osób z niskim wykształceniem	▪ Przedsięwzięcie nr 7. Kultura + – zagospodarowanie terenu wokół nowego wielofunkcyjnego centrum społeczno-kulturalnego w gminie ▪ Przedsięwzięcie nr 8. Utworzenie terenów integrujących mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez uporządkowanie i zagospodarowanie przestrzeni publicznych
Elementy wizji:	
<i>Obszar rewitalizacji w Dobrzyniewie Dużym to przestrzeń, w której mieszkańcy czują się bezpiecznie [...]</i> <i>Obszar rewitalizacji stał się bezpieczny – dzięki inwestycjom w oświetlenie, monitoring, infrastrukturę drogową oraz rozwój działań prewencyjnych i edukacyjnych. Mieszkańcy mają poczucie bezpieczeństwa zarówno w przestrzeni publicznej, jak i w swoim najbliższym otoczeniu.</i> <i>Przeprowadzony proces rewitalizacji oparty na wzmacnianiu lokalnej odporności – społecznej, przestrzennej i funkcjonalnej – sprawia, że obszar rewitalizacji jest atrakcyjnym miejscem do życia i spędzania wolnego czasu dla mieszkańców całej gminy i gości, a także do prowadzenia działalności gospodarczej.</i>	

Wdrożone działania przyczyniają się do uruchomienia lokalnych potencjałów, co przekłada się na dalszy rozwój społeczno-gospodarczy gminy.

Cel rewitalizacji:

Poprawa jakości życia mieszkańców dzięki kompleksowemu wzmocnieniu odporności społecznej i funkcjonalno-przestrzennej obszaru rewitalizacji

Kierunek 4. Poprawa stanu bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji

Główne problemy	Przedsięwzięcia podstawowe
Sfera techniczna i przestrzenno-funkcjonalna: ▪ duży udział zabytków wymagających prac remontowych i renowacyjnych ▪ brak rozwiązań z zakresu dostępności do budynków i lokali mieszkalnych ▪ niezagospodarowane, zaniedbane tereny publiczne ▪ częste awarie sieci wodno-kanalizacyjnej Sfera środowiskowa: ▪ zła jakość powietrza spowodowana przestarzałymi systemami grzewczymi ▪ niska jakość zieleni ▪ występowanie wysp ciepła Sfera gospodarcza: ▪ znaczna rotacja podmiotów gospodarczych na obszarze rewitalizacji ▪ niepełne wykorzystanie obszaru rewitalizacji jako miejsca o dużym potencjale turystycznym Sfera społeczna: ▪ niskie poczucie bezpieczeństwa mieszkańców obszaru rewitalizacji	▪ Przedsięwzięcie 9. Ograniczanie barier przestrzennych na obszarze rewitalizacji przez poprawę stanu dróg ▪ Przedsięwzięcie 10. Uporządkowanie i zabezpieczenie zabytkowego cmentarza w Ogrodnikach ▪ Przedsięwzięcie 11. Poprawa bezpieczeństwa publicznego na obszarze rewitalizacji przez montaż oświetlenia

Źródło: opracowanie własne.

Przyjęta wizja stanu obszaru rewitalizacji jest wyzwaniem do osiągnięcia w ramach GPR Gminy Dobrzyniewo Duże. Gdyby w ramach obecnego programu nie udało się osiągnąć założeń zaplanowanego procesu, będzie on kontynuowany na podstawie nowego lub uaktualnionego dokumentu.

Trzeba zaznaczyć, że część potrzeb rewitalizacyjnych będzie realizowana w ramach wypracowanych i skutecznie wdrażanych polityk ogólnogminnych. Działania skierowane do osób narażonych na marginalizację lub wykluczenie społecznego są efektywnie prowadzone

przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrzyniewie Dużym mający swoją siedzibę na obszarze rewitalizacji. Ich kontynuacja przy coraz bardziej zindywidualizowanym podejściu do osób objętych wsparciem jest kluczowym działaniem wspierającym zaplanowane przedsięwzięcia podstawowe. W ramach ogólnogminnych polityk rozwojowych będą też kontynuowane działania związane z poprawą jakości powietrza i efektywności energetycznej, a także sukcesywnym usuwaniem wyborów azbestowych, poprawą sieci wodno-kanalizacyjnej. Z kolei zdiagnozowane potrzeby związane z wyznawanymi komunikacyjnymi powinny być rozwiązywane w skali całej gminy czy wręcz Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego.

Zgodnie z przyjętym założeniem problemy ze sfery gospodarczej takie jak obserwowana na obszarze spora rotacja firm czy niewykorzystany potencjał tego terenu jako miejsca prowadzenia działalności gospodarczej będą stopniowo rozwiązywane dzięki efektom wdrażanego procesu rewitalizacji. Realizacja przedsięwzięć podstawowych wzmacniających sferę społeczną, przestrzenno-funkcjonalną, techniczną i środowiskową przełożą się na zwiększenie atrakcyjności obszaru rewitalizacji i wzmocnienie jego potencjałów endogennych. W wyniku interwencji na obszarze rewitalizacji – stworzeniu funkcjonalnego centrum gminy, poprawy stanu infrastruktury społecznej, zagospodarowaniu zaniedbanych terenów publicznych i podniesieniu bezpieczeństwa dzięki budowie dróg, ciągów pieszo-rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą – obszar rewitalizacji nie tylko przestanie nosić znamiona degradacji, ale zacznie przyciągać także mieszkańców z całej gminy, gości i turystów, stając się impulsem do rozwoju gospodarczego i zwiększenia lokalnej przedsiębiorczości.

Podsumowując, kompleksowy cel rewitalizacji realizowany przez dopełniające się kierunki działań, które są odpowiedzią na zdiagnozowane dysfunkcje obszaru rewitalizacji, mają charakter zintegrowany, gwarantując całościową interwencję. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne będą wdrażane na całym obszarze rewitalizacji, przyczyniając się do osiągnięcia założeń strategicznych programu. Kompleksowy, odwołujący się do różnych sfer problemowych cel rewitalizacyjny i kierunki wpisują się w planowane przedsięwzięcia, przyczyniając się do spójności zaplanowanej interwencji. Proces rewitalizacji w gminie Dobrzyniewo Duże uzupełniają i wzmacniają polityki gminne realizowane na obszarze rewitalizacji (m.in. polityka społeczna, mobilności, usuwania azbestu, poprawy jakości powietrza, usług komunalnych itp.). Cel rewitalizacyjny, kierunki działań i przedsięwzięcia rewitalizacyjne zostały ze sobą również powiązane za pomocą odpowiednich wskaźników rezultatu i produktu (Rozdziały 5. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne, Rozdział 7. Mechanizmy integrowania działań oraz projektów rewitalizacyjnych, Rozdział 10. System monitoringu i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku).

Przedstawione powyżej podejście przy tworzeniu celów GPR Gminy Dobrzyniewo Duże wpisuje się w wymóg art. 36 ust. 8 pkt 2 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (ustawa wdrożeniowa), pozwalając uznać niniejszy program rewitalizacji za strategię IIT.

5. PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE

5.1. PODSTAWOWE PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE

Podrozdział zawiera zestawienie podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, zidentyfikowanych w ramach otwartego naboru, do którego zostali zaproszeni wszyscy interesariusze procesu rewitalizacji w gminie Dobrzyniewo Duże. Oddolne projekty mogły być zgłaszane przez interesariuszy, o których mowa w art. 2 ust. 2 ustawy o rewitalizacji, jak i w art. 36 ust. 8 pkt 4 ustawy wdrożeniowej¹². Opisy przedsięwzięć ujętych w GPR Gminy Dobrzyniewo Duże są spójne z wymogami:

- art. 15 ust. 1 pkt 5 lit. a ustawy o rewitalizacji, ponieważ zawierają:

„(...) nazwę i wskazanie podmiotów je realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację, szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji, opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami”;

- art. 36 ust. 8 pkt 3 ustawy wdrożeniowej, gdyż zawierają: „(...) listę projektów realizujących cele (strategii IIT), wraz z informacją na temat sposobu ich wskazania oraz powiązania z innymi projektami”.

Wzajemne powiązania projektów zostały przedstawione w Rozdziale 7. Mechanizmy integrowania działań oraz projektów rewitalizacyjnych, natomiast sposób identyfikacji poszczególnych projektów zaprezentowano poniżej. Tym samym niniejszy GPRGDD spełnia wymogi strategii IIT, o której mowa w art. 36 ust. 4 ustawy wdrożeniowej: „strategii IIT można nie sporządzać, w przypadku gdy dla obszaru (rewitalizacji) opracowano i uchwalono (...) gminny program rewitalizacji (...), o ile zawiera elementy, o których mowa w art. 36 ust. 8”.

Do udziału w otwartym naborze na przedsięwzięcia rewitalizacyjne, który trwał od 6 do 16 czerwca 2025 r., zostali zaproszeni wszyscy interesariusze rewitalizacji w rozumieniu art. 2 ust. 2 ustawy o rewitalizacji (m.in. mieszkańcy, wspólnoty mieszkaniowe, przedsiębiorcy, podmioty społeczne, liderzy społeczni, grupy nieformalne, organy władzy publicznej) oraz art. 36 ust. 8 pkt 4 ustawy wdrożeniowej (partnerzy społeczno-gospodarczy, podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, podmioty działające na rzecz ochrony środowiska, podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw

¹² Ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027.

podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji)¹³. Celem naboru było zebranie propozycji działań, które będą wspierać planowany proces rewitalizacji na obszarze rewitalizacji gminy Dobrzyniewo Duże. Ostatecznie do programu włączono przedsięwzięcia zgłoszone przez interesariuszy procesu, które przeszły weryfikację zgodną z ogłoszonymi kryteriami naboru. Zasady naboru przedsięwzięć rewitalizacyjnych do Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku określały m.in. następujące warunki, jakie powinny spełniać zgłaszane projekty:

- położenie na obszarze rewitalizacji gminy Dobrzyniewo Duże;
- związek z celem procesu rewitalizacji gminy Dobrzyniewo Duże

Cel rewitalizacji: Poprawa jakości życia mieszkańców dzięki kompleksowemu wzmocnieniu odporności społecznej i funkcjonalno-przestrzennej obszaru rewitalizacji

- ✓ Kierunek 1. Poprawa spójności społecznej poprzez działania integracyjne i aktywizacyjne skierowane do mieszkańców, w tym osób narażonych na marginalizację lub wykluczenie społeczne,
 - ✓ Kierunek 2. Rozwój infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji,
 - ✓ Kierunek 3. Poprawa stanu zagospodarowania przestrzeni wraz z nadaniem jej funkcji rekreacyjnych,
 - ✓ Kierunek 4. Poprawa stanu bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji.
- wykonalność techniczna i organizacyjna przedsięwzięcia, potwierdzona kompletnością informacji wymaganych do ujawnienia w karcie przedsięwzięcia rewitalizacyjnego.

Zgłaszane projekty były sprawdzane m.in. pod kątem spójności z problemami i potrzebami społecznymi, gospodarczymi, środowiskowymi, przestrzenno-funkcjonalnymi i technicznymi ujętymi w diagnozie obszaru rewitalizacji Dobrzyniewa Dużego. W naborze wymagano, aby przedsięwzięcia były realizowane na obszarze rewitalizacji. Dopuszczono możliwość zgłaszania przedsięwzięć realizowanych poza obszarem rewitalizacji, co jest zgodne z art. 15 ust. 3 ustawy o rewitalizacji, pod warunkiem, że będą one służyć realizacji celów GPRGDD a ich odbiorcami będą mieszkańcy obszaru rewitalizacji. Zgłoszone przedsięwzięcia zostały zweryfikowane pod kątem formalnym, tj. położenia w granicach obszaru rewitalizacji lub realizacji celów procesu w przypadku przedsięwzięć położonych poza obszarem, zgodności projektów z celami GPR Gminy Dobrzyniewo Duże oraz potrzebami obszaru rewitalizacji, a także wykonalności na warunkach zapewnianych przez podmiot zgłaszający. W wyniku

¹³ Zob. <https://dobrzyniewo.pl/aktualnosci/2025/05/29/konkurs-nabor-przedsiwziecie-rewitalizacyjnych> (data dostępu: 7.07.2025).

przeprowadzonego naboru wytypowano 11 przedsięwzięć podstawowych, które zostały ujęte w programie. Zapisy przedsięwzięć wynikają ze złożonych przez interesariuszy formularzy zgłoszeniowych. Odpowiedzialność za realizację projektów, a także deklaracje dotyczące sposobu ich wdrożenia, zakładanych rezultatów, szacowanej wartości i planowanych do wykorzystania źródeł finansowania ponoszą podmioty je zgłaszające.

Wszystkie przedsięwzięcia, które zostały ujęte na liście projektów podstawowych, spełniają warunek poprawy dostępności dla osób, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Część zidentyfikowanych w naborze przedsięwzięć rewitalizacyjnych odpowiada typom wspieranych projektów w ramach programu operacyjnego Fundusze Europejskie dla Podlaskiego na lata 2021-2027¹¹, w tym m.in. w ramach Działania FEPD.05.03 Lokalna rewitalizacja, które obejmują m.in.:

- przebudowę i adaptację zdegradowanych obiektów, terenów i przestrzeni funkcjonalnie związanych z obiektem w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji, np. gospodarczych, społecznych, mieszkaniowych, edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych.
- tworzenie systemów poprawy bezpieczeństwa publicznego,
- zagospodarowanie/uporządkowanie zdegradowanych przestrzeni wraz z przyległym otoczeniem.

Szczegółowe zestawienie podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych przedstawiono poniżej.

Karta przedsięwzięcia rewitalizacyjnego nr 1	
Nazwa przedsięwzięcia	Tu się dzieje! – zajęcia i wydarzenia kulturalne dla mieszkańców obszaru rewitalizacji
Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie (nazwa, dane kontaktowe)	Gminne Centrum Kultury ul. Lipowa 71 16-002 Dobrzyniewo Duże
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres: działania będą prowadzone na obszarze rewitalizacji, docelowo także w nowej siedzibie domu kultury położonym na obszarze rewitalizacji

Opis przedsięwzięcia	<u>Problemy obszaru rewitalizacji, które rozwiązuje przedsięwzięcie:</u> ▪ niski kapitał społeczny części mieszkańców obszaru rewitalizacji i związane z nim negatywne zjawiska społeczne (m.in. ubóstwo, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i życiowa), ▪ niska aktywność społeczno-kulturalna i obywatelska części mieszkańców obszaru rewitalizacji, ▪ wyzwania demograficzne związane z starzeniem się społeczeństwa, ▪ niepełne wykorzystanie obszaru rewitalizacji jako miejsca o dużym potencjale turystycznym. <u>Główny cel przedsięwzięcia:</u> ▪ poprawa kapitału społecznego mieszkańców obszaru rewitalizacji narażonych na marginalizację i wykluczenie społeczne, ▪ zwiększenie integracji społecznej różnych grup wiekowych, ▪ zwiększenie aktywności społeczno-kulturalnej mieszkańców obszaru rewitalizacji, w tym osób starszych, dzieci i młodzieży ▪ zwiększenie potencjału turystycznego obszaru rewitalizacji, ▪ rozwój oferty usług dla turystów, promującej przyrodnicze i kulturowe dziedzictwo obszaru rewitalizacji i gminy. <u>Zakres realizowanych zadań:</u> W ramach projektu będą realizowane cykliczne wydarzenia kulturalne oraz zajęcia edukacyjne, warsztaty artystyczne
----------------------	--

	i rękodzielnicze dla mieszkańców obszaru rewitalizacji, mieszkańców gminy i gości. Będą one skierowane szczególnie do środowisk narażonych na marginalizację społeczną z różnych grup wiekowych, w tym osób starszych, dzieci i młodzieży. Działania będą m.in. odwoływać się do lokalnego dziedzictwa kulturalnego, materialnego i niematerialnego, a także przyrodniczego, wzmacniając tożsamość lokalną, dumę z miejsca zamieszkania a także służyć rozwojowi turystyki.
Spójność z celami GPRGDD	<u>Przedsięwzięcie realizuje:</u> Cel: Poprawa jakości życia mieszkańców dzięki kompleksowemu wzmocnieniu odporności społecznej i funkcjonalno-przestrzennej obszaru rewitalizacji Kierunek 1. Poprawa spójności społecznej poprzez działania integracyjne i aktywizacyjne skierowane do mieszkańców, w tym osób narażonych na marginalizację lub wykluczenie społeczne
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	<u>Wskaźniki produktu:</u> Liczba wydarzeń aktywizujących mieszkańców (szt./rocznie): 15 <u>Wskaźniki rezultatu:</u> Liczba uczestników wydarzeń aktywizujących mieszkańców (os./rocznie): 150 <u>Sposób pomiaru:</u> Monitoring efektów odbywać się będzie na podstawie danych od jednostek realizujących pochodzących ze sprawozdań z realizacji projektu, protokołów odbioru.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze	Przedsięwzięcie realizuje zasady dostępności i zapewnia osobom ze szczególnymi potrzebami równy dostęp do udziału w projekcie, bez względu na wiek, poziom sprawności lub inne

szczególnymi potrzebami	ograniczenia. Osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym z różnymi typami niepełnosprawności, nie będą wykluczone z możliwości korzystania z produktów i rezultatów przedsięwzięcia.
Czas realizacji (rok początkowy i rok końcowy realizacji)	2025-2035
Szacowana wartość przedsięwzięcia w zł	30 000,00 zł/rocznie 330 000,00 zł w latach 2025-2035
Potencjalne źródła finansowania	Budżet gminy

Karta przedsięwzięcia rewitalizacyjnego nr 2

Nazwa przedsięwzięcia	W zdrowym ciele, zdrowy duch – zajęcia sportowe jako forma aktywizacji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji
Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie (nazwa, dane kontaktowe)	Gminne Centrum Kultury ul. Lipowa 71 16-002 Dobrzyniewo Duże
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres: działania będą prowadzone na całym obszarze rewitalizacji
Opis przedsięwzięcia	<u>Problemy obszaru rewitalizacji, które rozwiązuje przedsięwzięcie:</u> niski kapitał społeczny części mieszkańców obszaru rewitalizacji i związane z nim negatywne zjawiska

społeczne (m.in. ubóstwo, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i życiowa),

- niska aktywność społeczno-kulturalna i obywatelska części mieszkańców obszaru rewitalizacji,
- wyzwania demograficzne związane ze starzeniem się społeczeństwa,
- niepełne wykorzystanie obszaru rewitalizacji jako miejsca o dużym potencjale turystycznym.

Główny cel przedsięwzięcia:

- poprawa kapitału społecznego mieszkańców obszaru rewitalizacji narażonych na marginalizację i wykluczenie społeczne,
- zwiększenie integracji społecznej różnych grup wiekowych,
- zwiększenie aktywności społeczno-kulturalnej mieszkańców obszaru rewitalizacji, w tym dzieci i młodzieży, osób starszych,
- zwiększenie potencjału turystycznego obszaru rewitalizacji,
- rozwój oferty usług dla turystów, promującej przyrodnicze i kulturowe dziedzictwo obszaru rewitalizacji i gminy.

Zakres realizowanych zadań:

W ramach projektu zaplanowano organizację cyklicznych zajęć i meczów sportowych dla mieszkańców obszaru rewitalizacji, skierowanych szczególnie do grup narażonych na marginalizację społeczną z różnych grup wiekowych, w tym osób dzieci i młodzieży. Działanie ma także na celu reaktywowanie cieszącej się dużą popularnością cyklicznej imprezy „Turniej Wsi”. Organizacja wydarzeń będzie sprzyjać wykorzystaniu potencjału turystycznego obszaru rewitalizacji –

	będą one zachętą do odwiedzenia go przez odwiedzających gminę w celach rekreacyjnych.
Spójność z celami GPRGDD	<u>Przedsięwzięcie realizuje:</u> Cel: Poprawa jakości życia mieszkańców dzięki kompleksowemu wzmocnieniu odporności społecznej i funkcjonalno-przestrzennej obszaru rewitalizacji Kierunek 1. Poprawa spójności społecznej poprzez działania integracyjne i aktywizacyjne skierowane do mieszkańców, w tym osób narażonych na marginalizację lub wykluczenie społeczne
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	<u>Wskaźniki produktu:</u> Liczba wydarzeń aktywizujących mieszkańców (szt./rocznie): 15 <u>Wskaźniki rezultatu:</u> Liczba uczestników wydarzeń aktywizujących mieszkańców (os./rocznie): 150 <u>Sposób pomiaru:</u> Monitoring efektów odbywać się będzie na podstawie danych od jednostek realizujących pochodzących ze sprawozdań z realizacji projektu, protokołów odbioru.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami	Przedsięwzięcie realizuje zasady dostępności i zapewnia osobom ze szczególnymi potrzebami równy dostęp do udziału w projekcie, bez względu na wiek, poziom sprawności lub inne ograniczenia. Osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym z różnymi typami niepełnosprawności, nie będą wykluczone z możliwości korzystania z produktów i rezultatów przedsięwzięcia.

Czas realizacji (rok początkowy i rok końcowy realizacji)	2027-2035
Szacowana wartość przedsięwzięcia w zł	20 000, 00 zł/rocznie 180 000, 00 zł w latach 2027-2035
Potencjalne źródła finansowania	Budżet gminy

Karta przedsięwzięcia rewitalizacyjnego nr 3

Nazwa przedsięwzięcia	Spotkajmy się TU!
Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie (nazwa, dane kontaktowe)	Gmina Dobrzyniewo Duże ul. Białostocka 25 16-002 Dobrzyniewo Duże Realizator zostanie wyłoniony w konkursie ofert na realizację zadań publicznych na podstawie art. 11 ust. 2 i art. 13 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1491)
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres: działania będą prowadzone na obszarze rewitalizacji
Opis przedsięwzięcia	<u>Problemy obszaru rewitalizacji, które rozwiązuje przedsięwzięcie:</u> ▪ niski kapitał społeczny części mieszkańców obszaru rewitalizacji i związane z nim negatywne zjawiska społeczne (m.in. ubóstwo, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i życiowa), ▪ niska aktywność społeczno-kulturalna i obywatelska części mieszkańców obszaru rewitalizacji,

- wyzwania demograficzne związane z starzeniem się społeczeństwa.

Główny cel przedsięwzięcia:

- poprawa kapitału społecznego mieszkańców obszaru rewitalizacji narażonych na marginalizację i wykluczenie społeczne,
- zwiększenie poziomu integracji społecznej różnych grup wiekowych,
- zwiększenie aktywności społeczno-kulturalnej mieszkańców obszaru rewitalizacji, w tym osób starszych, dzieci i młodzieży.

Zakres realizowanych zadań:

Realizator przedsięwzięcia będzie miał za zadanie zorganizowanie na obszarze rewitalizacji zajęć integracyjnych w formie spotkań sąsiedzkich, wspólnych zajęć artystycznych, działań edukacyjnych, między innymi z zakresu dziedzictwa kulturowego, niematerialnego, przyrodniczego gminy, a także profilaktyki zdrowotnej, promocji zdrowego trybu życia, aktywności fizycznej itp. Działania o charakterze integracyjnym, skierowane będą do mieszkańców obszaru rewitalizacji, zwłaszcza osoby z najstarszych grup wiekowych.

Spójność z celami
GPRGDD

Przedsięwzięcie realizuje:

Cel. Poprawa jakości życia mieszkańców dzięki kompleksowemu wzmocnieniu odporności społecznej i funkcjonalno-przestrzennej obszaru rewitalizacji

Kierunek 1. Poprawa spójności społecznej poprzez działania integracyjne i aktywizacyjne skierowane do mieszkańców, w tym osób narażonych na marginalizację lub wykluczenie społeczne.

Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	<u>Wskaźniki produktu:</u> Liczba wydarzeń aktywizujących mieszkańców (szt./rocznie): 15
	<u>Wskaźniki rezultatu:</u> Liczba uczestników wydarzeń aktywizujących mieszkańców (os./rocznie): 150
	<u>Sposób pomiaru:</u> Monitoring efektów odbywać się będzie na podstawie danych od jednostek realizujących pochodzących ze sprawozdań z realizacji projektu, protokołów odbioru.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami	Przedsięwzięcie realizuje zasady dostępności i zapewnia osobom ze szczególnymi potrzebami równy dostęp do udziału w projekcie, bez względu na wiek, poziom sprawności lub inne ograniczenia. Osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym z różnymi typami niepełnosprawności, nie będą wykluczone z możliwości korzystania z produktów i rezultatów przedsięwzięcia.
Czas realizacji (rok początkowy i rok końcowy realizacji)	2025-2035
Szacowana wartość przedsięwzięcia w zł	10 000, 00 zł/rocznie 110 000, 00 zł w latach 2025-2035
Potencjalne źródła finansowania	Budżet gminy

Karta przedsięwzięcia rewitalizacyjnego nr 4

Nazwa przedsięwzięcia	Kultura + – utworzenie wielofunkcyjnego nowego centrum społeczno-kulturalnego w gminie
-----------------------	---

Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie (nazwa, dane kontaktowe)	Gmina Dobrzyniewa Duże ul. Białostocka 25 16-002 Dobrzyniewo Duże
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres: obszar rewitalizacji – lokalizacja do sprecyzowania
Opis przedsięwzięcia	<u>Problemy obszaru rewitalizacji, które rozwiązuje przedsięwzięcie:</u> ▪ brak miejsca integracji lokalnej społeczności obszaru rewitalizacji, ▪ deficyt usług społecznych na obszarze rewitalizacji i, w konsekwencji, potrzeba modernizacji, przebudowy obiektów w celu nadania im funkcji wynikających z potrzeb mieszkańców z różnych grup wiekowych, ▪ bariery przestrzenne, ▪ niski kapitał społeczny części mieszkańców obszaru rewitalizacji i związane z nim negatywne zjawiska społeczne (m.in. ubóstwo, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i życiowa), ▪ niska aktywność społeczno-kulturalna i obywatelska części mieszkańców obszaru rewitalizacji, ▪ wyzwania demograficzne związane z starzeniem się społeczeństwa i duża liczba osób powyżej 75 roku życia ▪ wysoki udział osób z niepełnosprawnościami, ▪ niepełne wykorzystanie obszaru rewitalizacji jako miejsca o dużym potencjale turystycznym. <u>Główny cel przedsięwzięcia:</u> ▪ utworzenie miejsca spotkań i integracji dla mieszkańców obszaru rewitalizacji i mieszkańców z innych terenów gminy, pełniącego rolę funkcjonalnego centrum gminy,

	▪ stworzenie wielofunkcyjnego, nowoczesnego, atrakcyjnego obiektu oferującego zróżnicowane usługi społeczno-kulturalne dla mieszkańców obszaru rewitalizacji, mieszkańców gminy i gości, ▪ w założeniu nowe centrum wraz z otoczeniem i oferowanymi usługami czasu wolnego ma się stać kołem zamachowym dalszego rozwoju gminy, ma być przedmiotem dumy mieszkańców, wyrazem nowych aspiracji gminy związanymi z jej aktualnym, dynamicznym rozwojem, ▪ powstanie centrum będzie sprzyjać rozwojowi gospodarczemu obszaru rewitalizacji. <u>Zakres realizowanych zadań:</u> ▪ adaptacja/budowa nowoczesnego, wielofunkcyjnego obiektu uwzględniającego potrzeby osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności oraz standardy związane z odpornością środowiskową i społeczną, ▪ wyposażenie obiektu w meble i sprzęt potrzebny do prowadzenia działań kulturalno-społecznych. Przedsięwzięcie jest komplementarne wobec przedsięwzięcia nr 7, zakładającego zagospodarowanie terenów wokół obiektu, w którym będą prowadzone działania społeczno-kulturalne dla mieszkańców obszaru rewitalizacji.
Spójność z celami GPRGDD	<u>Przedsięwzięcie realizuje:</u> Cel: Poprawa jakości życia mieszkańców dzięki kompleksowemu wzmocnieniu odporności społecznej i funkcjonalno-przestrzennej obszaru rewitalizacji Kierunek 2. Rozwój infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich	<u>Wskaźniki produktu:</u>

oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba wspartych obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach (szt.): 1 <u>Wskaźniki rezultatu:</u> Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji (os.): 2454 <u>Sposób pomiaru:</u> Monitoring efektów odbywać się będzie na podstawie danych od jednostek realizujących pochodzących ze sprawozdań z realizacji projektu, protokołów odbioru.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami	Przedsięwzięcie realizuje zasady dostępności i zapewnia osobom ze szczególnymi potrzebami równy dostęp do udziału w projekcie bez względu na wiek, poziom sprawności lub z powodu innych ograniczeń. Osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym z różnymi typami niepełnosprawności, nie będą wykluczone z możliwości korzystania z produktów i rezultatów przedsięwzięcia.
Czas realizacji (rok początkowy i rok końcowy realizacji)	2026-2030
Szacowana wartość przedsięwzięcia w zł	20 000 000,00 zł
Potencjalne źródła finansowania	Maks. 85% k.k. – Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027/inne programy UE, w tym KPO/krajowe środki publiczne Min. 15% k.k. – budżet gminy

Karta przedsięwzięcia rewitalizacyjnego nr 5

Nazwa przedsięwzięcia	Przebudowa i modernizacja zasobów Gminnego Centrum Kultury i adaptacja do nowych funkcji
Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie (nazwa, dane kontaktowe)	Gminne Centrum Kultury ul. Lipowa 71 16-002 Dobrzyniewo Duże
Lokalizacja przedsięwzięcia	Obszar rewitalizacji i poza obszarem rewitalizacji. Obiekty należące do zasobów Gminnego Centrum Kultury są położone na obszarze rewitalizacji. Wyjątek stanowi budynek, który bezpośrednio sąsiaduje z obszarem rewitalizacji – leżąc po drugiej stronie drogi stanowiącej granicę obszaru rewitalizacji w Dobrzyniewie Dużym. Działania kulturalno-społeczne prowadzone w tym budynku będą skierowane do mieszkańców sołectw leżących w południowej części gminy, tym samym prowadzone tam aktywności bezpośrednio oddziałują na mieszkańców fragmentu obszaru rewitalizacji usytuowanego w tej części gminy. Realizacja części przedsięwzięcia poza obszarem zgodna z art. 15 ust. 3 ustawy o rewitalizacji, ponieważ realizuje ono cel GPRGDD a jego odbiorcami będą mieszkańcy obszaru rewitalizacji. Lokalizacje interwencji zostaną podane po opracowaniu dokumentacji projektowej.
Opis przedsięwzięcia	<u>Problemy obszaru rewitalizacji, które rozwiązuje przedsięwzięcie:</u> ▪ deficyt usług społecznych na obszarze rewitalizacji i, w konsekwencji, potrzeba modernizacji, przebudowy obiektów i nadania im funkcji wynikających z potrzeb mieszkańców z różnych grup wiekowych, ▪ bariery przestrzenne, ▪ niezagospodarowane i zaniedbane tereny publiczne o dużym potencjale rekreacyjnym dla różnych grup odbiorców,

- niski kapitał społeczny części mieszkańców obszaru rewitalizacji i związane z nim negatywne zjawiska społeczne (m.in. ubóstwo, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i życiowa),
- niska aktywność społeczno-kulturalna i obywatelska części mieszkańców obszaru rewitalizacji,
- wyzwania demograficzne związane ze starzeniem się społeczeństwa, wysoki udział osób powyżej 75 roku życia,
- duża liczba osób z niepełnosprawnościami.

Główny cel przedsięwzięcia:

- utworzenie nowoczesnych i ogólnodostępnych miejsc pełniących rolę świetlic wiejskich, łączących funkcje kulturalne i społeczne jako miejsca spotkań i różnych aktywności dla mieszkańców obszaru rewitalizacji,
- poprawa kapitału społecznego mieszkańców obszaru rewitalizacji narażonych na marginalizację i wykluczenie społeczne, zwiększenia integracji społecznej różnych grup wiekowych, zwiększenia aktywności społeczno-kulturalnej mieszkańców obszaru rewitalizacji, w tym osób starszych, dzieci i młodzieży.

Zakres realizowanych zadań:

- przebudowa i modernizacja wymagających remontu obiektów Gminnego Centrum Kultury w celu stworzenia wielofunkcyjnych miejsc uwzględniających potrzeby osób z różnymi typami niepełnosprawności oraz standardy związane z odpornością środowiskową i społeczną,
- uporządkowanie i zagospodarowanie terenu wokół zabudowań,

	▪ wyposażenie obiektów i przestrzeni publicznych w małą architekturę i sprzęt potrzebny do prowadzenia działań kulturalno-społecznych, ▪ zakłada się etapowanie prac.
Spójność z celami GPRGDD	<u>Przedsięwzięcie realizuje:</u> Cel: Poprawa jakości życia mieszkańców dzięki kompleksowemu wzmocnieniu odporności społecznej i funkcjonalno-przestrzennej obszaru rewitalizacji Kierunek 2. Rozwój infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	<u>Wskaźniki produktu:</u> Powierzchnia obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach (ha): 0,064 <u>Wskaźniki rezultatu:</u> Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji (os.): 2454 <u>Sposób pomiaru:</u> Monitoring efektów odbywać się będzie na podstawie danych od jednostek realizujących pochodzących ze sprawozdań z realizacji projektu, protokołów odbioru.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami	Przedsięwzięcie realizuje zasady dostępności i zapewnia osobom ze szczególnymi potrzebami równy dostęp do udziału w projekcie bez względu na wiek, poziom sprawności lub z powodu innych ograniczeń. Osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym z różnymi typami niepełnosprawności, nie będą wykluczone z możliwości korzystania z produktów i rezultatów przedsięwzięcia.

Czas realizacji (rok początkowy i rok końcowy realizacji)	2026-2030
Szacowana wartość przedsięwzięcia w zł	7 000 000,00 zł
Potencjalne źródła finansowania	Maks. 85% k.k. – Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027/inne programy UE, w tym KPO/krajowe środki publiczne Min. 15% k.k. – budżet gminy

Karta przedsięwzięcia rewitalizacyjnego nr 6

Nazwa przedsięwzięcia	Adaptacja budynku na potrzeby Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Dobrzyniewie Dużym wraz z zagospodarowaniem otoczenia
Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie (nazwa, dane kontaktowe)	Gmina Dobrzyniewo Duże ul. Białostocka 25 16-002 Dobrzyniewo Duże
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres: obszar rewitalizacji, ul. Szkolna 14 16-02 Dobrzyniewo Duże
Opis przedsięwzięcia	<u>Problemy obszaru rewitalizacji, które rozwiązuje przedsięwzięcie:</u> ▪ deficyt usług społecznych na obszarze rewitalizacji i, w konsekwencji, potrzeba modernizacji, przebudowy obiektów oraz nadanie im funkcji wynikających z potrzeb mieszkańców z różnych grup wiekowych, ▪ bariery przestrzenne, ▪ niski kapitał społeczny części mieszkańców obszaru rewitalizacji i związane z nim negatywne zjawiska społeczne (m.in. ubóstwo, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i życiowa),

	▪ trendy demograficzne przekładające się na potrzebę dodatkowego wsparcia dzieci i młodzieży, ▪ bezradność w sprawach wychowawczo-opiekuńczych, ▪ zjawisko bezrobocia wśród osób z niskim wykształceniem. <u>Główny cel przedsięwzięcia:</u> ▪ utworzenie nowoczesnej placówki edukacyjnej stanowiącej dodatkową bazę edukacyjną dla Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Dobrzyniewie Dużym, ▪ ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych przez działania edukacyjne. <u>Zakres realizowanych zadań:</u> ▪ modernizacja i adaptacja budynku znajdującego się w zasobach gminy na potrzeby położonej obok zespołu szkolno-przedszkolnego, z uwzględnieniem potrzeb osób z różnymi typami niepełnosprawności oraz standardów związanych z odpornością środowiskową i społeczną, ▪ wyposażenie obiektu w meble i sprzęt potrzebny do prowadzenia zajęć edukacyjnych, ▪ uporządkowanie i zagospodarowanie bezpośredniego otoczenia budynku.
Spójność z celami GPRGDD	<u>Przedsięwzięcie realizuje:</u> Cel: Poprawa jakości życia mieszkańców dzięki kompleksowemu wzmocnieniu odporności społecznej i funkcjonalno-przestrzennej obszaru rewitalizacji Kierunek 2. Rozwój infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich	<u>Wskaźniki produktu:</u>

oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba wspartych obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach (szt.): 1 <u>Wskaźniki rezultatu:</u> Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji (os.): 2454 <u>Sposób pomiaru:</u> Monitoring efektów odbywać się będzie na podstawie danych od jednostek realizujących pochodzących ze sprawozdań z realizacji projektu, protokołów odbioru.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami	Przedsięwzięcie realizuje zasady dostępności i zapewnia osobom ze szczególnymi potrzebami równy dostęp do udziału w projekcie bez względu na wiek, poziom sprawności lub z powodu innych ograniczeń. Osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym z różnymi typami niepełnosprawności, nie będą wykluczone z możliwości korzystania z produktów i rezultatów przedsięwzięcia.
Czas realizacji (rok początkowy i rok końcowy realizacji)	2026-2030
Szacowana wartość przedsięwzięcia w zł	10 000 000,00 zł
Potencjalne źródła finansowania	Maks. 85% k.k. – Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027/inne programy UE, w tym KPO/krajowe środki publiczne Min. 15% k.k. – budżet gminy
Karta przedsięwzięcia rewitalizacyjnego nr 7	
Nazwa przedsięwzięcia	Kultura + – zagospodarowanie terenu wokół nowego wielofunkcyjnego centrum społeczno-kulturalnego w gminie

Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie (nazwa, dane kontaktowe)	Gmina Dobrzyniewo Duże ul. Białostocka 25 16-002 Dobrzyniewo Duże
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres: obszar rewitalizacji – lokalizacja do sprecyzowania na dalszym etapie prac przygotowawczych
Opis przedsięwzięcia	<u>Problemy obszaru rewitalizacji, które rozwiązuje przedsięwzięcie:</u> ▪ brak miejsca integracji lokalnej społeczności obszaru rewitalizacji, ▪ deficyt usług społecznych na obszarze rewitalizacji i w konsekwencji potrzeba modernizacji, przebudowy obiektów w celu nadania im funkcji wynikających z potrzeb mieszkańców z różnych grup wiekowych, ▪ bariery przestrzenne, ▪ niezagospodarowane i zaniedbane tereny publiczne o dużym potencjale rekreacyjnym dla różnych grup odbiorców, ▪ niski kapitał społeczny części mieszkańców obszaru rewitalizacji i związane z nim negatywne zjawiska społeczne (m.in. ubóstwo, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i życiowa), ▪ niska aktywność społeczno-kulturalna i obywatelska części mieszkańców obszaru rewitalizacji, ▪ wyzwania demograficzne związane z starzeniem się społeczeństwa i duża liczba osób powyżej 75 roku życia oraz osób z niepełnosprawnościami, ▪ niepełne wykorzystanie obszaru rewitalizacji jako miejsca o dużym potencjale turystycznym, ▪ coraz częstsze występowanie ekstremalnych zjawisk pogodowych – suszy i nawałnych deszczy, ▪ problem z retencjonowaniem wód opadowych.

Główny cel przedsięwzięcia:

Przedsięwzięcie jest komplementarne wobec przedsięwzięcia nr 4. Jego celem jest stworzenie miejsca centralnego w gminie, gdzie mogliby spędzać czas i spotykać się przede wszystkim mieszkańcy obszaru rewitalizacji i mieszkańcy gminy.

- stworzenie wielofunkcyjnego, nowoczesnego terenu publicznego, miejsca oferującego zróżnicowane usługi społeczno-kulturalne dla mieszkańców obszaru rewitalizacji, pozostałych mieszkańców gminy i gości,
- w założeniu nowe centrum – Kultura + – wraz z otoczeniem i oferowanymi usługami czasu wolnego ma się stać kołem zamachowym dalszego rozwoju gminy, być przedmiotem dumy mieszkańców, wyrazem nowych aspiracji gminy związanymi z jej aktualnym, dynamicznym rozwojem,
- powstanie centrum będzie sprzyjać rozwojowi gospodarczemu obszaru rewitalizacji.

Zakres realizowanych zadań:

- zagospodarowanie terenu publicznego wokół obiektu nowego centrum wraz z nadaniem mu nowych funkcji służących rozwojowi usług czasu wolnego (amfiteatr/kino plenerowe, przestrzeń dla wydarzeń plenerowych, infrastruktura przeznaczona dla różnych grup wiekowych),
- wyposażenie terenu w małą architekturę,
- poprawa zdolności retencyjnych terenu przez działania z zakresu błękitno-zielonej infrastruktury,
- ogólnodostępna, wielofunkcyjna, atrakcyjna przestrzeń publiczna obiektu będzie uwzględniać potrzeby osób z różnymi typami niepełnosprawności i standardy związane z odpornością środowiskową i społeczną.

Spójność z celami GPRGDD	<u>Przedsięwzięcie realizuje:</u> Cel: Poprawa jakości życia mieszkańców dzięki kompleksowemu wzmocnieniu odporności społecznej i funkcjonalno-przestrzennej obszaru rewitalizacji Kierunek 3. Poprawa stanu zagospodarowania przestrzeni wraz z nadaniem jej funkcji rekreacyjnych
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	<u>Wskaźniki produktu:</u> Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (ha): 1 <u>Wskaźniki rezultatu:</u> Liczba przedsięwzięć proekologicznych (szt.): 1 <u>Sposób pomiaru:</u> Monitoring efektów odbywać się będzie na podstawie danych od jednostek realizujących pochodzących ze sprawozdań z realizacji projektu, protokołów odbioru.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami	Przedsięwzięcie realizuje zasady dostępności i zapewnia osobom ze szczególnymi potrzebami równy dostęp do udziału w projekcie bez względu na wiek, poziom sprawności lub z powodu innych ograniczeń. Osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym z różnymi typami niepełnosprawności, nie będą wykluczone z możliwości korzystania z produktów i rezultatów przedsięwzięcia.
Czas realizacji (rok początkowy i rok końcowy realizacji)	2026-2030
Szacowana wartość przedsięwzięcia w zł	8 000 000,00 zł
Potencjalne źródła finansowania	Maks. 85% k.k. – Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027/inne programy UE, w tym KPO/krajowe środki publiczne

Karta przedsięwzięcia rewitalizacyjnego nr 8

Nazwa przedsięwzięcia	Utworzenie terenów integrujących mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez uporządkowanie i zagospodarowanie przestrzeni publicznych
Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie (nazwa, dane kontaktowe)	Gmina Dobrzyniewo Duże ul. Białostocka 25 16-002 Dobrzyniewo Duże
Lokalizacja przedsięwzięcia	Obszar rewitalizacji i poza obszarem rewitalizacji. Z uwagi na to, że obszar rewitalizacji obejmuje tereny zurbanizowane zdegradowane tereny publiczne są położone na obszarze rewitalizacji i w jego bezpośrednim sąsiedztwie. Działania sportowo-rekreacyjne prowadzone na tych terenach będą skierowane do mieszkańców całego obszaru rewitalizacji. Realizacja części przedsięwzięcia poza obszarem zgodna z art. 15 ust. 3 ustawy o rewitalizacji, ponieważ realizuje ono cel GPRGDD a jego odbiorcami będą mieszkańcy obszaru rewitalizacji. Lokalizacje interwencji zostaną podane po opracowaniu dokumentacji projektowej.
Opis przedsięwzięcia	<u>Problemy obszaru rewitalizacji, które rozwiązuje przedsięwzięcie:</u> ▪ niezagospodarowane i zaniedbane tereny publiczne o dużym potencjale rekreacyjnym dla różnych grup odbiorców, ▪ deficyt usług społecznych na obszarze rewitalizacji i w konsekwencji modernizacja, przebudowa obiektów w celu nadania im funkcji wynikających z potrzeb mieszkańców z różnych grup wiekowych,

- bariery przestrzenne,
- niski kapitał społeczny części mieszkańców obszaru rewitalizacji i związane z nim negatywne zjawiska społeczne (m.in. ubóstwo, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i życiowa),
- niska aktywność społeczno-kulturalna i obywatelska części mieszkańców obszaru rewitalizacji,
- wyzwania demograficzne związane z starzeniem się społeczeństwa, duża liczba osób powyżej 75 roku życia,
- wysoki udział osób z niepełnosprawnościami.

Główny cel przedsięwzięcia:

- stworzenie dostępnych terenów publicznych o charakterze sportowo-rekreacyjnym, które będą służyć integracji mieszkańców obszaru rewitalizacji, m.in. dzięki reaktywacji popularnej cyklicznej imprezy – „Turniej Wsi”,
- poprawa stanu kapitału społecznego mieszkańców obszaru rewitalizacji, narażonych na marginalizację i wykluczenie społeczne,
- zwiększenie integracji społecznej różnych grup wiekowych,
- zwiększenie aktywności społeczno-kulturalnej mieszkańców obszaru rewitalizacji, w tym osób starszych, dzieci i młodzieży.

Zakres realizowanych zadań:

- zagospodarowanie terenów publicznych na obszarze rewitalizacji wraz z nadaniem im nowych funkcji służących rozwojowi usług czasu wolnego (przestrzeń dla wydarzeń integracyjnych, boiska sportowe, infrastruktura przeznaczona dla różnych grup wiekowych),
- wyposażenie terenów w małą architekturę,

	▪ wzmocnienie retencyjności przez działania z zakresu błękitno-zielonej infrastruktury, ▪ stworzenie ogólnodostępnej, wielofunkcyjnej, atrakcyjnej przestrzeni publicznej, która będzie uwzględniać potrzeby osób z różnymi typami niepełnosprawności oraz standardy związane z odpornością środowiskową i społeczną, ▪ zakłada się etapowanie prac.
Spójność z celami GPRGDD	<u>Przedsięwzięcie realizuje:</u> Cel: Poprawa jakości życia mieszkańców dzięki kompleksowemu wzmocnieniu odporności społecznej i funkcjonalno-przestrzennej obszaru rewitalizacji Kierunek 3. Poprawa stanu zagospodarowania przestrzeni wraz z nadaniem jej funkcji rekreacyjnych
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	<u>Wskaźniki produktu:</u> Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (ha): 2 <u>Wskaźniki rezultatu:</u> Liczba przedsięwzięć proekologicznych (szt.): 1 <u>Sposób pomiaru:</u> Monitoring efektów odbywać się będzie na podstawie danych od jednostek realizujących pochodzących ze sprawozdań z realizacji projektu, protokołów odbioru.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami	Przedsięwzięcie realizuje zasady dostępności i zapewnia osobom ze szczególnymi potrzebami równy dostęp do udziału w projekcie bez względu na wiek, poziom sprawności lub z powodu innych ograniczeń. Osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym z różnymi typami niepełnosprawności, nie będą wykluczone z możliwości korzystania z produktów i rezultatów przedsięwzięcia.

Czas realizacji (rok początkowy i rok końcowy realizacji)	2026-2030
Szacowana wartość przedsięwzięcia w zł	8 000 000,00 zł
Potencjalne źródła finansowania	Maks. 85% k.k. – Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027/inne programy UE, w tym KPO/krajowe środki publiczne Min. 15% k.k. – budżet gminy

Karta przedsięwzięcia rewitalizacyjnego nr 9

Nazwa przedsięwzięcia	Ograniczanie barier przestrzennych na obszarze rewitalizacji przez poprawę stanu dróg
Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie (nazwa, dane kontaktowe)	Gmina Dobrzyniewo Duże ul. Białostocka 25 16-002 Dobrzyniewo Duże
Lokalizacja przedsięwzięcia	Obszar rewitalizacji
Opis przedsięwzięcia	<u>Problemy obszaru rewitalizacji, które rozwiązuje przedsięwzięcie:</u> ▪ bariery przestrzenne związane z występowaniem dróg nieutwardzonych, ▪ wyzwania demograficzne związane ze starzeniem się społeczeństwa, duża liczba osób powyżej 75 roku życia, ▪ wysoki udział osób z niepełnosprawnościami. <u>Główny cel przedsięwzięcia:</u> ▪ zwiększenie dostępności do zagospodarowanych terenów publicznych na obszarze rewitalizacji poprzez poprawę stanu infrastruktury drogowej,

	- poprawa bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji. <u>Zakres realizowanych zadań:</u> - wykonanie nawierzchni utwardzonej, wytyczenie i ułożenie chodników, oznakowanie przejść dla pieszych, wykonanie oświetlenia oraz ścieżek rowerowych, - zakłada się etapowanie prac.
Spójność z celami GPRGDD	<u>Przedsięwzięcie realizuje:</u> Cel: Poprawa jakości życia mieszkańców dzięki kompleksowemu wzmocnieniu odporności społecznej i funkcjonalno-przestrzennej obszaru rewitalizacji Kierunek 4. Poprawa stanu bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	<u>Wskaźniki produktu:</u> Długość zmodernizowanych lub przebudowanych dróg (m): 14 695 <u>Wskaźniki rezultatu:</u> Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji (os.): 2454 <u>Sposób pomiaru:</u> Monitoring efektów odbywać się będzie na podstawie danych od jednostek realizujących pochodzących ze sprawozdań z realizacji projektu, protokołów odbioru.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami	Przedsięwzięcie realizuje zasady dostępności i zapewnia osobom ze szczególnymi potrzebami równy dostęp do udziału w projekcie bez względu na wiek, poziom sprawności lub z powodu innych ograniczeń. Osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym z różnymi typami niepełnosprawności, nie

	będą wykluczone z możliwości korzystania z produktów i rezultatów przedsięwzięcia.
Czas realizacji (rok początkowy i rok końcowy realizacji)	2025-2030
Szacowana wartość przedsięwzięcia w zł	15 000 000,00 zł
Potencjalne źródła finansowania	Maks. 85% k.k. – Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027/inne programy UE, w tym KPO/krajowe środki publiczne Min. 15% k.k. – budżet gminy

Karta przedsięwzięcia rewitalizacyjnego nr 10

Nazwa przedsięwzięcia	Uporządkowanie i zabezpieczenie zabytkowego cmentarza w Ogrodnikach
Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie (nazwa, dane kontaktowe)	Gmina Dobrzyniewo Duże ul. Białostocka 25 16-002 Dobrzyniewo Duże
Lokalizacja przedsięwzięcia	Obszar rewitalizacji
Opis przedsięwzięcia	<u>Problemy obszaru rewitalizacji, które rozwiązuje przedsięwzięcie:</u> ■ niezagospodarowane i zaniedbane tereny publiczne, ■ duży udział obiektów zabytkowych wymagających prac remontowych,

	- niskie poczucie bezpieczeństwa mieszkańców obszaru rewitalizacji. <u>Główny cel przedsięwzięcia:</u> - uporządkowanie i zabezpieczenie zabytkowe cmentarza, - zwiększenie atrakcyjności zabytku jako ważnego potencjału kulturowego obszaru rewitalizacji, ważnego w skali całej gminy, - poprawa bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji. <u>Zakres realizowanych zadań:</u> - przeprowadzenie prac renowacyjnych, - uporządkowanie terenu cmentarza, wytyczenie ścieżek, - montaż ogrodzenia i monitoringu.
Spójność z celami GPRGDD	<u>Przedsięwzięcie realizuje:</u> Cel: Poprawa jakości życia mieszkańców dzięki kompleksowemu wzmocnieniu odporności społecznej i funkcjonalno-przestrzennej obszaru rewitalizacji Kierunek 4. Poprawa stanu bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	<u>Wskaźniki produktu:</u> Liczba obiektów zabytkowych poddanych renowacji (szt.): 1 <u>Wskaźniki rezultatu:</u> Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji (os.): 2454 <u>Sposób pomiaru:</u> Monitoring efektów odbywać się będzie na podstawie danych od jednostek realizujących pochodzących ze sprawozdań z realizacji projektu, protokołów odbioru.

Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami	Przedsięwzięcie realizuje zasady dostępności i zapewnia osobom ze szczególnymi potrzebami równy dostęp do udziału w projekcie bez względu na wiek, poziom sprawności lub z powodu innych ograniczeń. Osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym z różnymi typami niepełnosprawności, nie będą wykluczone z możliwości korzystania z produktów i rezultatów przedsięwzięcia.
Czas realizacji (rok początkowy i rok końcowy realizacji)	2026-2030
Szacowana wartość przedsięwzięcia w zł	1 000 000,00 zł
Potencjalne źródła finansowania	Maks. 85% k.k. – Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027/inne programy UE, w tym KPO/krajowe środki publiczne Min. 15% k.k. – budżet gminy

Karta przedsięwzięcia rewitalizacyjnego nr 11

Nazwa przedsięwzięcia	Poprawa bezpieczeństwa publicznego na obszarze rewitalizacji przez montaż oświetlenia
Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie (nazwa, dane kontaktowe)	Gmina Dobrzyniewo Duże ul. Białostocka 25 16-002 Dobrzyniewo Duże
Lokalizacja przedsięwzięcia	Obszar rewitalizacji
Opis przedsięwzięcia	<u>Problemy obszaru rewitalizacji, które rozwiązuje przedsięwzięcie:</u> ▪ bariery przestrzenne związane z brakiem oświetlenia wzdłuż dróg gminnych,

	▪ niskie poczucie bezpieczeństwa mieszkańców obszaru rewitalizacji, ▪ wyzwania demograficzne związane z starzeniem się społeczeństwa, duża liczba osób powyżej 75 roku życia, ▪ wysoki udział osób z niepełnosprawnościami. <u>Główny cel przedsięwzięcia:</u> ▪ zwiększenie dostępności do zagospodarowanych terenów publicznych na obszarze rewitalizacji poprzez poprawę stanu infrastruktury drogowej, ▪ poprawa bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji. <u>Zakres realizowanych zadań:</u> ▪ montaż oświetlenia w wybranych miejscach wzdłuż dróg gminnych o największym ruchu kołowym, ▪ zakłada się etapowanie prac.
Spójność z celami GPRGDD	<u>Przedsięwzięcie realizuje:</u> Cel: Poprawa jakości życia mieszkańców dzięki kompleksowemu wzmocnieniu odporności społecznej i funkcjonalno-przestrzennej obszaru rewitalizacji Kierunek 4. Poprawa stanu bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	<u>Wskaźniki produktu:</u> Liczba zamontowanych/wymienionych opraw (szt.): 350 <u>Wskaźniki rezultatu:</u> Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji (os.): 2454 <u>Sposób pomiaru:</u> Monitoring efektów odbywać się będzie na podstawie danych od jednostek realizujących pochodzących ze sprawozdań z realizacji projektu, protokołów odbioru.

Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami	Przedsięwzięcie realizuje zasady dostępności i zapewnia osobom ze szczególnymi potrzebami równy dostęp do udziału w projekcie bez względu na wiek, poziom sprawności lub z powodu innych ograniczeń. Osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym z różnymi typami niepełnosprawności, nie będą wykluczone z możliwości korzystania z produktów i rezultatów przedsięwzięcia.
Czas realizacji (rok początkowy i rok końcowy realizacji)	2026-2030
Szacowana wartość przedsięwzięcia w zł	830 000,00 zł
Potencjalne źródła finansowania	Maks. 85% k.k. – Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027/inne programy UE, w tym KPO/krajowe środki publiczne Min. 15% k.k. – budżet gminy

5.2 CHARAKTERYSTYKA POZOSTAŁYCH DOPUSZCZALNYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Podrozdział prezentuje zbiorczą charakterystykę pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, o których mowa w art. 15 ust. 1 pkt 5 lit. b ustawy o rewitalizacji. Działania te charakteryzują się mniejszą skalą oddziaływania, jednak stanowią ważne uzupełnienie i wzmocnienie interwencji, na którą składają się przedsięwzięcia podstawowe.

Ich realizacja przyczyni się do szybszego osiągnięcia celu rewitalizacyjnego wyznaczonego dla GPR Gminy Dobrzyniewo Duże, a także większej skuteczności i trwałości wdrażanego procesu. Przedsięwzięcia dopuszczalne przyczyniają się też do uzyskania bardziej kompleksowej i zintegrowanej interwencji, pozytywnie oddziałując na obszar rewitalizacji.

Poniżej przedstawiono zbiorczą charakterystykę pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć. Dzięki takiemu podejściu możliwe jest włączenie się szerokiego grona interesariuszy w proces rewitalizacji na każdym etapie wdrażania. Przedsięwzięcia te zostaną sprecyzowane na etapie

przystępowania do ich realizacji. Przyjęto założenie, że mogą mieć formę konkretnych projektów, ale i działań, rozumianych jako interwencje nieprojektowe, wynikające z realizowanych przez władze gminy Dobrzyniewo Duże polityk publicznych wobec obszaru rewitalizacji (np. zadania wynikające z polityki społecznej, edukacyjnej, ochrony środowiska, remontowej, gospodarczej, czynszowej, ochrony dziedzictwa kulturowego itd.). Wykaz pozostałych dopuszczalnych (uzupełniających) przedsięwzięć rewitalizacyjnych został opracowany w podziale na kierunki działań ujęte w GPR Gminy Dobrzyniewo Duże, których realizacja pozwoli osiągnąć przyjęty kompleksowy cel rewitalizacyjny.

W ramach Kierunku 1. Poprawa spójności społecznej poprzez działania integracyjne i aktywizacyjne skierowane do mieszkańców, w tym osób narażonych na marginalizację lub wykluczenie społeczne uzupełnieniu i wzmocnieniu interwencji rewitalizacji będą służyć działania takie, jak:

- wsparcie prawne i psychologiczne dla osób korzystających z pomocy społecznej,
- działania związane z aktywizacją zawodową osób bezrobotnych, wsparciem przedsiębiorców i przedsiębiorczości,
- działania edukacyjne służące aktywnej integracji o charakterze wsparcia indywidualnego, rodzinnego, środowiskowego – na rzecz osób, rodzin i grup wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- wspieranie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych,
- usługi opiekuńcze dla osób, które nie są w stanie samodzielnie funkcjonować w swoim miejscu zamieszkania ze względu na wiek, chorobę lub inną przyczynę i umożliwiają jej pozostanie w środowisku domowym,
- wsparcie opiekunów osób niesamodzielnych z uwagi na stan zdrowia poprzez udział w programie „Opieka wytchnieniowa”,
- wspieranie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych,
- wsparcie inicjatyw sąsiedzkich mających na celu integrację społeczną, poprawę relacji międzyludzkich i wizerunku najbliższego otoczenia,
- wsparcie żywnościowe dla najuboższych mieszkańców obszaru rewitalizacji,
- działania mające na celu budowanie tożsamości lokalnej i regionalnej oraz kultywowanie lokalnych tradycji,
- popularyzacja kultury regionalnej.

W ramach Kierunku 2. Rozwój infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji uzupełnieniu i wzmocnieniu interwencji rewitalizacji będą służyć działania takie, jak:

- doposażenie szkół w nowoczesne pomoce dydaktyczne,
- modernizacja infrastruktury edukacyjnej,
- poprawa stanu infrastruktury świadczenia usług społecznych,
- remonty mieszkaniowego zasobu gminy,
- wsparcie miejsc integracji społecznej,
- przebudowa, rozbudowa, modernizacja podziemnej infrastruktury technicznej,
- poprawa energooszczędności i efektywności cieplnej budynków mieszkalnych i publicznych,
- dalsza likwidacja palenisk węglowych i wyrobów azbestowych.

W ramach Kierunku 3. Poprawa stanu zagospodarowania przestrzeni wraz z nadaniem jej funkcji rekreacyjnych uzupełnieniu i wzmocnieniu interwencji rewitalizacji będą służyć działania takie, jak:

- poprawa stanu retencji oraz błękitno-zielonej infrastruktury na obszarze rewitalizacji,
- doposażenie przestrzeni publicznej w elementy małej architektury,
- rozwój infrastruktury kultury i turystyki na obszarze rewitalizacji,
- poprawa stanu obiektów zabytkowych na obszarze rewitalizacji,
- poprawa dostępności przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji,
- działania w otoczeniu miejsca zamieszkania mieszkańców – zagospodarowanie podwórek, urządzenie małej architektury, aranżowanie przestrzeni wspólnych,
- organizacja miejsc spotkań i odpoczynku dla mieszkańców,
- poprawa stanu placów, chodników i dróg dojazdowych do budynków mieszkalnych i instytucji,
- likwidacja barier architektonicznych.

W ramach Kierunku 4. Poprawa stanu bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji uzupełnieniu i wzmocnieniu interwencji rewitalizacji będą służyć działania takie, jak:

- poprawa stanu dróg i chodników na obszarze rewitalizacji,
- modernizacja oświetlenia ulicznego,
- usuwanie odpadów niebezpiecznych z terenu gminy,
- wsparcie dla osób doświadczających przemocy w rodzinie,
- zapewnienie bezpieczeństwa w zakresie dostaw wody, energii, paliwa gazowe i ciepła.

6. SZACUNKOWE RAMY FINANSOWE GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI GMINY DOBRZYNIOWO DUŻE DO 2035 ROKU

Podstawowym źródłem finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych, zaplanowanych w GPR Gminy Dobrzyniewo Duże, są środki publiczne. Pochodzą one z budżetu gminy i są uzupełnione środkami zewnętrznymi. Wśród zewnętrznych źródeł finansowania dominują fundusze i programy UE zgodnie z zasadą dodatkowości, która oznacza, że dofinansowanie w ramach UE może stanowić jedynie dodatek do innych środków przeznaczonych na dane przedsięwzięcie przez władze państwowe, regionalne lub lokalne. Sukces procesu rewitalizacji zależy zatem od stopnia zróżnicowania źródeł finansowania działań, co oznacza konieczność włączenia projektów zewnętrznych interesariuszy korzystających z różnorodnych funduszy i grantów.

W GPR Gminy Dobrzyniewo Duże założono, że podstawowym źródłem finansowania projektów będą środki pochodzące z budżetu gminy oraz fundusze i programy UE dostępne głównie w programie regionalnym Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-202, a także „Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027.

Zewnętrzne źródła finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych ujętych w GPR Gminy Dobrzyniewo Duże obejmują m.in.:

- fundusze i programy Unii Europejskiej,
- krajowe środki publiczne.

Łączna wartość projektów podstawowych objętych zapisami programu wynosi ponad 70 mln zł – w ramach tej kwoty zakładane do pozyskania dofinansowanie w ramach funduszy i programów UE wynosi ponad 22 mln zł, natomiast z zewnętrznych funduszy krajowych – ponad 21 mln zł, w tym z:

- Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego – na infrastrukturę placówek kultury i ochronę zabytków,
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – na wymianę oświetlenia zewnętrznego na energooszczędne.

Możliwość realizacji zaplanowanych przedsięwzięć wymaga zabezpieczenia środków publicznych w budżecie Gminy Dobrzyniewo Duże w kwocie ponad 13 mln zł. Środki na realizację zaplanowanych przedsięwzięć zostaną zabezpieczone w corocznych budżetach gminy i w Wieloletniej Prognozie Finansowej – w odniesieniu do przedsięwzięć wieloletnich,

zgodnie z wymogami art. 21 ustawy o rewitalizacji. Poniżej przedstawiono zestawienie szacunkowych ram finansowych przedsięwzięć ujętych w GPR Gminy Dobrzyniewo Duże.

Tab. 8. Szacunkowe ramy finansowe GPR Gminy Dobrzyniewo Duże i źródła finansowania [w PLN]

Rodzaj przedsięwzięć	Szacunkowa wartość przedsięwzięć	Wkład własny finansowany ze środków	Wkład własny finansowany ze środków publicznych	Dofinansowanie w ramach środków krajowych	Dofinansowanie pochodzące z funduszy i programów UE
Kierunek 1. Poprawa spójności społecznej poprzez działania integracyjne i aktywizacyjne skierowane do mieszkańców, w tym osób narażonych na marginalizację lub wykluczenie społeczne					
Przedsięwzięcia podstawowe	620 000,00	0,00	620 000,00	0,00	0,00
Kierunek 2. Rozwój infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji					
Przedsięwzięcia podstawowe	37 000 000,00	0,00	6 900 000,00	21 600 000,00	8 500 000,00
Kierunek 3. Poprawa stanu zagospodarowania przestrzeni wraz z nadaniem jej funkcji rekreacyjnych					
Przedsięwzięcia podstawowe	16 000 000,00	0,00	2 400 000,00	5 600 000,00	13 600 000,00
Kierunek 4. Poprawa stanu bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji					
Przedsięwzięcia podstawowe	16 830 000,00	0,00	3 615 000,00	12 000 000,00	0,00
Razem					
Przedsięwzięcia podstawowe Kierunek 1-4	70 450 000,00	0,00	13 535 000	21 600 000,00	22 100 000,00

Źródło: opracowanie własne.

7. MECHANIZMY INTEGROWANIA DZIAŁAŃ I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Mechanizm służący integrowaniu działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych, scharakteryzowany w tym rozdziale, wpisuje się zarówno w wymogi ustawy o rewitalizacji (art. 15 ust. 1 pkt 6), jak i uwzględnia zalecenia ujęte w Zasadach realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027 opracowanych przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. Założenia zawarte w tych dokumentach pozwalają na zaplanowanie i wdrożenie skutecznej interwencji rewitalizacyjnej, która stanowi opartą na potencjałach obszaru rewitalizacji kompleksową odpowiedź na zdiagnozowane na nim problemy i potrzeby a tym samym prowadzi do zrealizowania wizji obszaru po realizacji kompleksowego celu rewitalizacyjnego i podporządkowanych im kierunków działań (Rozdział 3. Wizja stanu obszaru rewitalizacji gminy Dobrzyniewo Duże, Rozdział 4. Cele i kierunki działań rewitalizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku) za pomocą powiązanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (Rozdział 5. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne).

Przedstawione założenia programu pozwoliły na zaplanowanie całościowego procesu rewitalizacji, umożliwiającego kompleksową interwencję, która będzie:

- skutecznie oddziaływać na zidentyfikowane problemy,
- będzie skoncentrowana terytorialnie,
- będzie prowadzona za pomocą powiązanych ze sobą przedsięwzięć.

Takie zintegrowane, kompleksowe podejście powinno przełożyć się na synergię działań i nieprzenoszenie zjawisk kryzysowych do innych części gminy.

W dalszej części rozdziału omówiono główne cechy procesu rewitalizacji zaplanowanego w Dobrzyniewie Dużym, który zgodnie z definicją zawartą w ustawie o rewitalizacji powinien mieć kompleksowy charakter dzięki realizacji zintegrowanych działań na obszarze rewitalizacji na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni, gospodarki i środowiska.

PODEJŚCIE ZINTEGROWANE I KOMPLEKSOWOŚĆ

GPR Gminy Dobrzyniewo Duże zawiera pakiet zróżnicowanych działań o charakterze społeczno-gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym i technicznym, zgodnie z wnioskami z diagnozy szczegółowej (pogłębionej) obszaru rewitalizacji, która koncentrowała się na opisie występujących na tym terenie problemów i potencjałów.

Podejście zintegrowane wymaga scalenia działań zaplanowanych w ramach polityki rewitalizacyjnej. W GPR Gminy Dobrzyniewo Duże osiągnięto to przez wypracowanie katalogu przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Po weryfikacji stały się one częścią projektu zintegrowanego, którego podstawą jest łączenie projektów o charakterze społecznym z projektami wspierającymi infrastrukturę. Zgodnie z przyjętym założeniem poprawa stanu infrastruktury społecznej i technicznej oraz jakości przestrzeni publicznej jest niezbędnym warunkiem do prowadzenia skutecznych działań społecznych, które przełożą się na ograniczenie zidentyfikowanych dysfunkcji w tej sferze. Scharakteryzowane w podrozdziale 5.2 Przedsięwzięcia uzupełniające służą wzmocnieniu i uzupełnieniu procesu rewitalizacji oraz przyspieszeniu jego efektów.

Zaplanowany proces rewitalizacji jest też zintegrowany z innymi politykami gminy – program rewitalizacji przyczynia się bowiem do ich realizacji, co zostało szerzej opisane w Rozdziale 13, natomiast działania prowadzone w ramach ogólnogminnych polityk wspierają i uzupełniają proces prowadzony na obszarze rewitalizacji.

Zastosowanie podejścia zintegrowanego pozwala zaplanować całościową spójną interwencję, na którą będą się składać powiązane ze sobą przedsięwzięcia, które powinny doprowadzić do trwałych zmian na obszarze rewitalizacji. Przedsięwzięcia ujęte w GPR Gminy Dobrzyniewo Duże równoważą się i dopełniają, a także wykazują kompleksowy charakter – przedsięwzięcia infrastrukturalne są bowiem ściśle powiązane z projektami społecznymi, będąc bazą do realizacji działań o charakterze społecznym – aktywizacyjnym, integracyjnym i włączającym.

Przedstawione poniżej powiązania między przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi, które zostały szczegółowo opisane w Rozdziale 5, charakteryzują się kompleksowością i komplementarnością, a ich realizacja powinna prowadzić do zintensyfikowania efektów poszczególnych zadań i wzmocnienia oddziaływania na zidentyfikowane problemy obszaru. Dzięki całościowej interwencji powstanie więc efekt synergii prowadzący do szybszych i trwalszych zmian na obszarze rewitalizacji.

KONCENTRACJA

W przypadku GPR Gminy Dobrzyniewo Duże koncentracja oznacza skupienie działań na wyznaczonym obszarze rewitalizacji, który charakteryzuje się szczególnym nagromadzeniem różnorodnych problemów, a także ma istotne znaczenie dla rozwoju całej gminy. Z tego powodu większość zaplanowanych w dokumencie działań została zlokalizowana na obszarze rewitalizacji. Z uwagi na to, że obszar rewitalizacji został wyznaczony na terenach zurbanizowanych niektóre tereny publiczne, na których będą realizowane działania

rewitalizacyjne, znalazły się w jego bezpośrednim sąsiedztwie (przedsięwzięcie nr 8). Dotyczy to też jednego z budynków należących do Gminnego Centrum Kultury, który jest położony po drugiej stronie drogi stanowiącej granicę obszaru (przedsięwzięcie nr 5). Częściowa realizacja przedsięwzięć poza obszarem rewitalizacji jest zgodna z art. 15 ust. 3 ustawy o rewitalizacji – w przypadku zaplanowanych działań jest bowiem uzasadniona realizacją przez zadanie celu programu oraz tym, że ze zmodernizowanej i nowej infrastruktury będą korzystać mieszkańcy obszaru rewitalizacji, a prowadzone tam działania pomogą w rozwiązaniu zdiagnozowanych problemów lub w ograniczeniu ich skali.

Zachowanie integralności i koordynacja działań jest jednym z warunków realizacji kompleksowego celu określonego w GPR Gminy Dobrzyniewo Duże wobec obszaru rewitalizacji – mechanizm integracji dopasowany jest do lokalnych potencjałów i specyficznych potrzeb, tak aby w najefektywniejszy sposób osiągnąć cel procesu rewitalizacji.

Mechanizm integracji działań jest także skierowany na osiągnięcie celów innych polityk realizowanych przez gminę, dla których wspólnym mianownikiem jest wysoka jakość życia mieszkańców gminy Dobrzyniewo Duże.

GPR Gminy Dobrzyniewo Duże skupia się na działaniach na wyznaczonym obszarze rewitalizacji, wykorzystując dostępne narzędzia i dotychczasowe doświadczenia w prowadzeniu procesu rewitalizacji. Działania podejmowane będą przez gminę i jej jednostki oraz przez wydziały urzędu gminy, a także przez organizacje pozarządowe i mieszkańców obszaru. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne będą jednocześnie realizowane jako powiązane ze sobą projekty o wspólnym horyzoncie czasowym. Założeniem programu jest także integracja mieszkańców wokół realizowanych przedsięwzięć, aby wzmacniać więzi sąsiedzkie, budować lokalną tożsamość i podnosić stopień odpowiedzialności za własne otoczenie.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku charakteryzują różne, opisane poniżej, wymiary komplementarności.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA

W ramach programu będą realizowane wzajemnie dopełniające się przedsięwzięcia rewitalizacyjne podstawowe i uzupełniające – realizowane w gminie za pomocą polityk sektorowych. Zaplanowane przedsięwzięcia wynikają ze zdiagnozowanych problemów i zostały oparte na lokalnych potencjałach zidentyfikowanych na obszarze rewitalizacji. Komplementarność w skali makro zapewniona jest poprzez spójność działań rewitalizacyjnych podstawowych i uzupełniających z polityką przestrzenną zawartą w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, a także Strategii Rozwoju Gminy Dobrzyniewo

Duże na lata 2023-2033 oraz zgodność działań z funkcjami terenów i formami zabudowy wynikającymi z obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Ponadto GPR Gminy Dobrzyniewo Duże zachowuje spójność z innymi programami gminnymi, zgodnie ze wskazaniami z rozdziału odnoszącego się do sposobu ich realizacji w procesie rewitalizacji (Rozdział 13).

Dla komplementarności przestrzennej w skali mikro istotne znaczenie ma takie zaplanowanie działań rewitalizacyjnych, by zapobiec procesowi gentryfikacji¹⁴. Zapobieganie skutkom gentryfikacji będzie realizowane poprzez dążenie do poprawy jakości i warunków życia tych mieszkańców, którzy aktualnie zamieszkują obszar rewitalizacji.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PROBLEMOWA

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne zostały zaplanowane w taki sposób, aby ich efektem była realizacja założonego kompleksowego celu przyjętego w GPR Gminy Dobrzyniewo Duże, który stanowi odpowiedź na problemy społeczne i pozaspołeczne występujące na obszarze rewitalizacji. Dopełnieniem przedsięwzięć o charakterze społecznym, odpowiadających na zdiagnozowane problemy w tej sferze, są projekty infrastrukturalne, które wpływają na poprawę jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji zarówno w wymiarze przestrzennym i technicznym, jak i środowiskowym. Kompleksowymi przedsięwzięciami, niezwykle ważnymi dla osiągnięcia wyznaczonego celu rewitalizacyjnego, są przedsięwzięcia nr 4 i 7, które mają doprowadzić do stworzenia nowego centrum, gdzie miałyby się koncentrować działania o charakterze integracyjnym i włączającym dla mieszkańców różnych wsi wchodzących w skład obszaru rewitalizacji i całej gminy. Modernizacja istniejących obiektów publicznych i nadanie im nowych funkcji społecznych, kulturalnych i sportowych, poprawa stanu technicznego budynków, zagospodarowanie przestrzeni publicznych, poprawa stanu środowiska naturalnego będą realizowane jednocześnie z zadaniami związanymi z ograniczaniem problemów społecznych mieszkańców. Zagospodarowane przestrzenie publiczne i zrewaloryzowane tereny staną się miejscem integracji i aktywizacji społecznej mieszkańców, natomiast zmodernizowane budynki wpłyną na poprawę warunków świadczenia usług społecznych. Podjęte inicjatywy rewitalizacyjne spowodują przyrost kapitału społecznego oraz będą przeciwdziałać marginalizacji i wykluczeniu społecznemu. Interwencja w sferze społecznej w oparciu o zmodernizowaną,

¹⁴ Gentryfikacja (ang. *gentrification*) – proces polegający na zmianie charakteru danej części gminy, związany przede wszystkim ze zmianą struktury społecznej z szerokiego spektrum mieszkańców o różnym statusie społecznym na strefę zdominowaną przez mieszkańców o wyższym statusie materialnym.

uzupełnioną infrastrukturę i przestrzenie publiczne przełoży się na zwiększenie atrakcyjności obszaru rewitalizacji, co stanie się impulsem do rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji i całej gminy.

Komplementarność problemowa oznacza również uzupełnianie przedsięwzięć podstawowych przez inne zadania publiczne w gminie – projekty uzupełniające, które mają wzmacniać i uzupełniać interwencję w zależności od zidentyfikowanych problemów lub potencjałów.

Opracowanie GPR Gminy Dobrzyniewo Duże pozwala na szczególne uwzględnienie w lokalnych politykach potrzeb obszaru rewitalizacji i takie kształtowanie działań, aby poprzez efekt synergii działań dążyć do realizacji celu rewitalizacji.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNO-INSTYTUCJONALNA

Zarządzenie programem oparte jest na czytelnym i znanym publicznie zestawie standardów. Priorytetowe w systemie zarządzania jest koordynowanie wszystkich działań na obszarze rewitalizacji, a nie poszczególnych zadań. Zarządzanie programem odbywać się będzie w strukturach organizacyjnych urzędu gminy w ramach bieżących obowiązków pracowników i jednostek organizacyjnych gminy. Odpowiedzialność i nadzór nad prawidłową realizacją programu spoczywa na Wójcie Gminy Dobrzyniewo Duże, który podejmuje kluczowe decyzje w zakresie zarządzania strategicznego programem. W procesie zarządzania GPRGDD uczestniczy również Zespół ds. Rewitalizacji, którego przewodniczący jest odpowiedzialny za koordynację działań rewitalizacyjnych, kontrolowanie osiągnięcia założonych celów, monitorowanie osiąganych efektów i ich raportowanie oraz weryfikowanie i aktualizowanie w razie potrzeb harmonogramu wdrażania programu. Ponadto z uwagi na obowiązującą w rewitalizacji zasadę partnerstwa ważnym elementem uspołecznienia procesu rewitalizacji jest Komitet Rewitalizacji, którego rolą jest doradztwo w zakresie rodzaju, skali i efektywności prowadzonych działań. Szczegółowy opis struktury zarządzania uwzględniający różne organy włączone w ten proces został ujęty w Rozdziale 9.

KOMPLEMENTARNOŚĆ MIĘDZYOKRESOWA

GPR Gminy Dobrzyniewo Duże cechuje komplementarność międzyokresowa – zaplanowana interwencja rewitalizacyjna jest bowiem kontynuacją wcześniejszych działań o tym charakterze, prowadzonych w znacznej części na tych samych terenach. Warto zauważyć, że wyznaczony obecnie obszar od początku analiz diagnostycznych, prowadzonych na potrzebę wcześniejszego programu rewitalizacji, był uznawany za zdegradowany.

Rewitalizacja w gminie Dobrzyniewo Duże jest prowadzona od 2018 r. Działania zaplanowane w niniejszym programie nawiązują lub są wprost kontynuacją przedsięwzięć z poprzedniej

edycji programu. Przykładem mogą być działania na rzecz poprawy infrastruktury usług społecznych czy działania służące poprawie kapitału społecznego mieszkańców, ich integracji.

W ramach wcześniejszego procesu rewitalizacji zostały zrealizowane m.in. przedsięwzięcia dotyczące poprawy stanu infrastruktury społecznej – remonty świetlic w Dobrzyniewie Kościelnym czy domu kultury wraz z otoczeniem w miejscowości Koźnice. W ramach działań dodatkowych zrealizowano m.in. budowę stref aktywności, adaptację i wyposażenie placów zabaw, powstanie terenów rekreacyjnych, centrum administracyjno-społeczno-kulturalnego, adaptację obiektu na cele dydaktyczno- sportowe, remonty obiektów zabytkowych.

Obecny GPRGDD zakłada efektywność prowadzonych działań, mierzoną za pomocą rezultatów i ocenianą na podstawie założonych wskaźników oraz badań jakościowych. Na podstawie wyników prowadzonego monitoringu oraz oceny stopnia realizacji kompleksowego celu rewitalizacji i aktualności GPRGDD będą też wdrażane modyfikacje poszczególnych polityk gminy.

KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA

Działania zaplanowane w ramach GPR Gminy Dobrzyniewo Duże będą finansowane z budżetu gminy i funduszy zewnętrznych, w tym Funduszy Europejskich dla Podlaskiego, Funduszy Europejskich dla Polski Wschodniej 2021-2027 oraz programów krajowych. Kompleksowa interwencja na rzecz mieszkańców będzie wspomagana ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – zaplanowano dofinansowanie przedsięwzięć polegających na rozwijaniu form aktywnej integracji mieszkańców, rozwoju usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym, wyrównywaniu różnic w dostępie do infrastruktury społecznej i rekreacyjnej.

Opisane mechanizmy, zapewniające wielowymiarową komplementarność, przekładają się na kompleksowość i zintegrowany charakter GPRGDD, który uwzględnia aspekty społeczne, gospodarcze, przestrzenno-funkcjonalne, środowiskowe czy techniczne związane z obszarem rewitalizacji. Stąd, zaplanowaną interwencję złożoną z różnorodnych, wzajemnie dopełniających się, skoncentrowanych przestrzennie projektów, które stanowią kontynuację wcześniejszych działań i będą finansowane z różnych źródeł, należy uznać za całościowy, zintegrowany, spójny proces rewitalizacji, o którym mowa w art. 2 ust. 1 ustawy o rewitalizacji.

Planując kontynuację procesu rewitalizacji w gminie Dobrzyniewo Duże, przyjęto założenie, że wszystkie przedsięwzięcia podstawowe są powiązane, dzięki czemu będzie możliwa kompleksowa interwencja, wzmacniająca siłę oddziaływania poszczególnych przedsięwzięć. Poniżej zaprezentowano szczególnie silne powiązania między podstawowymi

przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi, jak i ich kompleksowe oddziaływanie na różne sfery kryzysowe. Jako podstawę uznania powiązań za szczególnie silne przyjęto po pierwsze – lokalizację projektów na obszarze rewitalizacji lub jego bezpośrednim sąsiedztwie. Założono, że poprawa spójności społecznej, dzięki działaniom aktywizacyjnym i animacyjnym, łączy się z poprawą sfery przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej czy środowiska okolicy, w której żyją mieszkańcy obszaru. Powiązania przedsięwzięć na poziomie strategicznym z wyznaczonym kompleksowym celem i kierunkami działań jako odpowiedzią na zdiagnozowane problemy obszaru rewitalizacji, które świadczą o zintegrowanym charakterze interwencji, zostały przedstawione w Rozdziale 4.

Tab. 9. Analiza oddziaływania i powiązań podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych ujętych w GPR Gminy Dobrzyniewo Duże

Nr i tytuł przedsięwzięcia	Oddziaływanie na sfery kryzysowe	Powiązanie z innymi przedsięwzięciami z GPR
Cel: Poprawa jakości życia mieszkańców dzięki kompleksowemu wzmocnieniu odporności społecznej i funkcjonalno-przestrzennej obszaru rewitalizacji		
Kierunek 1. Poprawa spójności społecznej poprzez działania integracyjne i aktywizacyjne skierowane do mieszkańców, w tym osób narażonych na marginalizację lub wykluczenie społeczne		
1. Tu się dzieje! – zajęcia i wydarzenia kulturalne dla mieszkańców obszaru rewitalizacji	społeczna, gospodarcza	2, 3, 4, 5, 6, 8
2. W zdrowym ciele, zdrowy duch – zajęcia sportowe jako forma aktywizacji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji	społeczna, gospodarcza	1, 2, 3, 7, 8
3. Spotkajmy się TU!	społeczna, gospodarcza	1, 2, 4, 5, 6, 8
Kierunek 2. Rozwój infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji		
4. Kultura + – utworzenie wielofunkcyjnego nowego centrum społeczno-kulturalnego w gminie	przestrzenno-funkcjonalna, środowiskowa, społeczna, gospodarcza	1, 3, 5, 7

5. Przebudowa i modernizacja zasobów Gminnego Centrum Kultury i adaptacja do nowych funkcji	przestrzenno-funkcjonalna, środowiskowa, społeczna, gospodarcza	1, 3, 4, 6, 7
6. Adaptacja budynku na potrzeby Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Dobrzyniewie Dużym wraz z zagospodarowaniem otoczenia	przestrzenno-funkcjonalna, środowiskowa, społeczna, gospodarcza	4, 5, 7, 8
Kierunek 3. Poprawa stanu zagospodarowania przestrzeni wraz z nadaniem jej funkcji rekreacyjnych		
7. Kultura + – zagospodarowanie terenu wokół nowego wielofunkcyjnego centrum społeczno-kulturalnego w gminie	przestrzenno-funkcjonalna, środowiskowa, społeczna, gospodarcza	1, 2, 3, 4, 5, 6, 8
8. Utworzenie terenów integrujących mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez uporządkowanie i zagospodarowanie przestrzeni publicznych	przestrzenno-funkcjonalna, środowiskowa, społeczna, gospodarcza	1, 2, 3, 6, 7
Kierunek 4. Poprawa stanu bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji		
9. Ograniczanie barier przestrzennych na obszarze rewitalizacji przez poprawę stanu dróg	techniczna, przestrzenno-funkcjonalna, środowiskowa, społeczna, gospodarcza	11, 10
10. Uporządkowanie i zabezpieczenie zabytkowego cmentarza w Ogrodnikach	techniczna, przestrzenno-funkcjonalna, środowiskowa, społeczna, gospodarcza	9, 11
11. Poprawa bezpieczeństwa publicznego na obszarze	techniczna, przestrzenno-funkcjonalna, środowiskowa, społeczna, gospodarcza	9, 10

rewitalizacji przez montaż oświetlenia		
---	--	--

Źródło: opracowanie własne.

Działania komplementarne względem procesu rewitalizacji wdrażane są w ramach różnorodnych polityk gminy, w obrębie których wyłaniają się działania przeznaczone dla obszaru rewitalizacji. Sposób i zakres realizacji tych zadań uzależniony jest każdorazowo od potrzeb i możliwości inwestycyjnych gminy.

8. OPIS SPOSOBU ZAPEWNIENIA UDZIAŁU INTERESARIUSZY W PROCESIE REWITALIZACJI, W TYM W RAMACH KOMITETU REWITALIZACJI IDENTYFIKACJA INTERESARIUSZY PROCESU REWITALIZACJI

System prowadzenia rewitalizacji w Polsce szczególną rolę przypisuje partycypacji społecznej, która powinna być prowadzona na każdym etapie procesu rewitalizacji, od przygotowywania procesu przez jego wdrażanie po jego ocenę. Rewitalizację prowadzi się z udziałem interesariuszy, przede wszystkim z mieszkańcami, właścicielami nieruchomości, podmiotami społecznymi i gospodarczymi oraz innymi, których katalog jest wskazany w art. 2 ust. 2 ustawy o rewitalizacji. Przepisy te nakładają na gminę obowiązek przygotowania i realizacji działań rewitalizacyjnych w sposób jawny i przejrzysty, z zapewnieniem aktywnego szerokiego grona wszystkich interesariuszy.

Zgodnie z art. 5 ust. 2 ustawy o rewitalizacji, działania inicjowane w ramach partycypacji społecznej i cały proces z nią związany powinny obejmować:

- poznanie potrzeb i oczekiwań interesariuszy, a także dążenie do zapewnienia spójności planowanych działań z tymi potrzebami i oczekiwaniami,
- prowadzenie działań edukacyjnych i informacyjnych skierowanych do interesariuszy dotyczących procesu rewitalizacji, w tym o jego istocie, celach, zasadach prowadzenia wynikających z ustawy oraz o przebiegu tego procesu,
- umożliwianie i wspieranie działań służących rozwijaniu dialogu między interesariuszami oraz ich integracji wokół rewitalizacji,
- zapewnienie udziału interesariuszy w przygotowaniu dokumentów dotyczących rewitalizacji, w szczególności gminnego programu rewitalizacji,
- wspieranie inicjatyw zmierzających do zwiększania udziału interesariuszy w przygotowaniu i realizacji gminnego programu rewitalizacji,
- zapewnienie interesariuszom możliwości wypowiedzenia się w czasie przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji.

Partycypacja społeczna w rewitalizacji polega m.in. na organizacji konsultacji społecznych na każdym etapie prac związanych z opracowaniem i wdrażaniem programu rewitalizacji oraz na współpracy z Komitetem Rewitalizacji.

W procesie opracowania GPR Gminy Dobrzyniewo Duże przyjęto więc, że zasada partycypacji społecznej będzie towarzyszyć procesowi rewitalizacji na każdym jego etapie – od przygotowania programu przez wdrażanie działań i ich monitoring po ocenę całego procesu.

Przedstawiciele gminy Dobrzyniewo Duże, opierając się na wcześniejszych doświadczeniach związanych z udziałem społecznym w procesie opracowania i realizacji poprzednich programów rewitalizacji, przeprowadzili w pierwszym etapie analizę działających na terenie gminy interesariuszy procesu. Identyfikacja uczestników i odbiorców procesu rewitalizacji gminy odnosiła się do każdej ze sfer: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej. Celem tego działania było wytypowanie nie tylko uczestników i odbiorców poszczególnych, ale również partnerów gminy w prowadzeniu procesu rewitalizacji, których udział jest niezbędny z punktu widzenia konieczności osiągnięcia wielowymiarowych celów rewitalizacji gminy Dobrzyniewo Duże.

Bezpośrednimi interesariuszami procesu są mieszkańcy i inne podmioty z obszaru rewitalizacji i gminy Dobrzyniewo Duże, do których kierowane są działania wdrażane przez podmioty sektora publicznego, jak i podmioty społeczne występujące w roli wykonawców powierzonych im do realizacji zadań publicznych, a w szczególności:

- mieszkańcy zagrożeni wykluczeniem społecznym,
- lokatorzy gminnego i prywatnego zasobu mieszkaniowego,
- właściciele nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami,
- podmioty społeczne i gospodarcze.

Na rzecz mieszkańców obszaru rewitalizacji działalność prowadzą podmioty, w tym organizacje

pozarządowe, świadczące usługi publiczne związane z aktywizacją społeczno-zawodową, integracją osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, edukacją, rozwojem przedsiębiorczości, ochroną środowiska naturalnego czy promowaniem kultury oraz dziedzictwa materialnego i niematerialnego. W szczególności są to:

- gminne jednostki organizacyjne zaangażowane w szerokie spektrum działań i polityk społecznych na obszarze rewitalizacji,
- instytucje animujące działania na obszarze rewitalizacji (kultura, sport, edukacja),
- instytucje odpowiedzialne za pomoc społeczną,
- organy władzy publicznej i komórki organizacyjne Urzędu Gminy w Dobrzyniewie Dużym,
- organizacje pozarządowe (fundacje, stowarzyszenia i inne).

Obszar rewitalizacji, poza interwencją zaplanowaną w GPR Gminy Dobrzyniewo Duże, będzie dodatkowo skupiał aktywność wymienionych powyżej podmiotów, realizujących na jego terenie działania statutowe. Na obszarze rewitalizacji dojdzie więc do integracji wielu polityk publicznych i procesu odnowy wywołanego wdrażaniem programu, w efekcie czego zwiększy się dostępność usług publicznych, a w ślad za nią aktywność mieszkańców i stopień ich udziału w życiu społecznym.

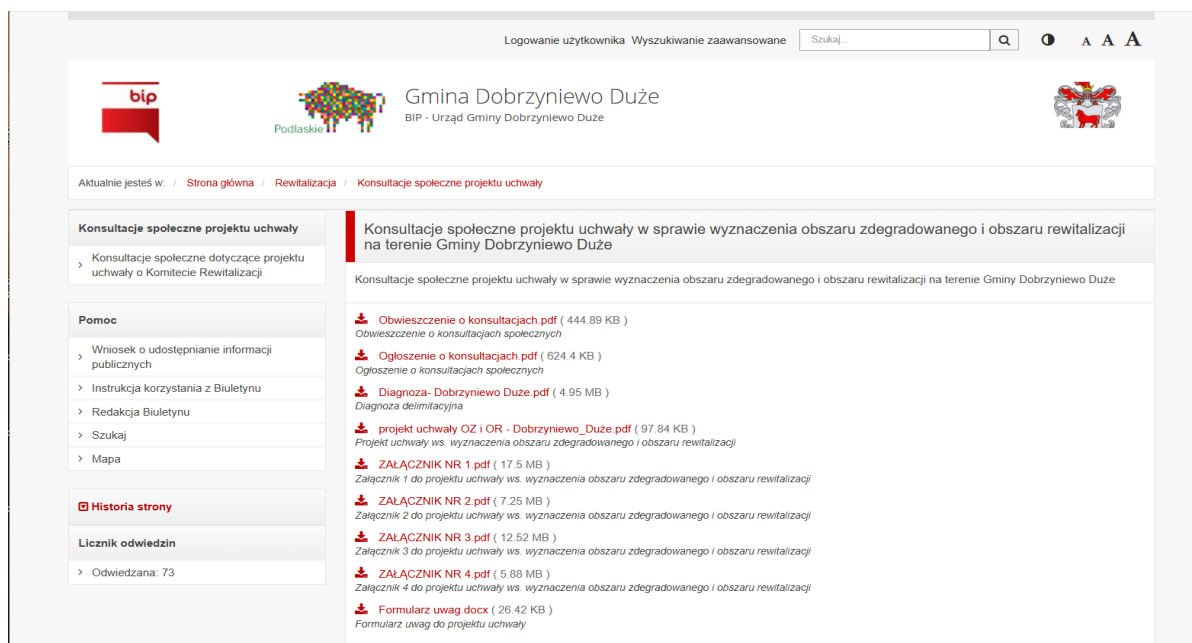
Kwestie zaangażowania podmiotów społeczno-gospodarczych w proces rewitalizacji regulują także zapisy ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (ustawa wdrożeniowa), co uwzględniono w procesie opracowania programu.

Wymogi ustawy o rewitalizacji i regulacje ustawy wdrożeniowej w art. 36 ust. pokrywają się ze sobą, wyjątkiem jest nieco inaczej sformułowany katalog interesariuszy – w ustawie wdrożeniowej (art. 36 ust. 8 pkt 4) mowa jest o partnerach społeczno-gospodarczych i właściwych podmiotach reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotach działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotach odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji – koniecznych do włączenia w prace nad przygotowaniem i wdrażaniem gminnego programu rewitalizacji, pełniącego wówczas rolę strategii Innego Instrumentu Terytorialnego (IIT).

W kolejnych podrozdziałach przedstawiono działania realizujące zasady partycypacji społecznej na etapie przygotowania, wdrażania i oceny GPRGDD.

8.1. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA NA ETAPIE PRZYGOTOWANIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI GMINY DOBRZYNIOWO DUŻE DO 2035 ROKU

Podczas prac nad przygotowaniem obecnego programu rewitalizacji zastosowano różne formy partycypacji społecznej, aby interesariusze mogli w aktywny sposób włączyć się w zaplanowanie procesu rewitalizacji. Etapem poprzedzającym uspołecznioną pracę nad GPR Gminy Dobrzyniewo Duże były konsultacje społeczne uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, które umożliwiły interesariuszom procesu wypowiedzenie się na temat ich granic. Konsultacje te trwały od 12 listopada do 16 grudnia 2024 r.

Rys. 15. Informacja o konsultacjach społecznych uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji zamieszczona na stronie gminy Dobrzyniewo Duże
Źródło: Urząd Gminy Dobrzyniewo Duże.

O przebiegu procesu i o jego formach interesariusze dowiedzieli się poprzez: obwieszczenie i ogłoszenie Wójta Gminy Dobrzyniewo Duże o przeprowadzeniu konsultacji społecznych projektu uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże zamieszczone:

- na stronie Biuletynu Informacji Publicznej¹⁵,
- na stronie Urzędu Gminy Dobrzyniewo Duże,
- na profilu Facebook Urzędu Gminy,
- w prasie w rozumieniu art. 7 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe,
- (Dz. U. z 2018 r. poz. 1914) – Kurier Poranny i Gazeta Współczesna,
- przez wywieszenie w widocznym miejscu na terenie objętym dokumentem poddawany konsultacjom oraz w siedzibie Urzędu Gminy Dobrzyniewo Duże, ul. Białostocka 25.

Projekt uchwały i dokumentu pt. „Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Dobrzyniewo Duże” wraz z formularzem do zgłaszania uwag został zamieszczony w dniu 12 listopada 2024 r. w:

¹⁵ <https://bip-ugdobrzyniewoduze.wrotapodlasia.pl/rewitalizacja/konsultacje-spoeczne-projektu-uchwaly/konsultacje-spoeczne-projektu-uchwaly-w-sprawie-wyznaczenia-obszaru-zdegradowanego-i-obszaru-rewitalizacji-na-terenie-gminy-dobrzyniewo-duze.html> (dostęp: 7.07.2025).

- Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Gminy Dobrzyniewo Duże pod adresem <https://bipugdobrzyniewoduze.wrotapodlasia.pl/rewitalizacja>,
- na stronie internetowej Urzędu Gminy Dobrzyniewo Duże <https://dobrzyniewo.pl/kategorie/aktualnosci/rewitalizacja>,
- oraz wyłożony do wglądu w sekretariacie Urzędu Gminy Dobrzyniewo Duże, ul. Białostocka 26, 16-002 Dobrzyniewo Duże, w godzinach pracy urzędu w poniedziałek w godz. 8.00-16.00, od wtorku do piątku w godz. 7.30-15-30.

Konsultacje były prowadzone w następujących formach:

- spotkanie otwarte z interesariuszami rewitalizacji w dniu 3 grudnia 2024 r. o godzinie 16:00 w sali konferencyjnej Urzędu Gminy Dobrzyniewo Duże, ul. Białostocka 26, 16-002 Dobrzyniewo Duże,
- zbieranie uwag ustnych do protokołu w dniach od 12 listopada 2024 r. do 16 grudnia 2024 r. osobiście: w Urzędzie Gminy Dobrzyniewo Duże, ul. Białostocka 26, 16-002 Dobrzyniewo Duże, telefonicznie: pod numerem 857478011,
- zbieranie uwag w postaci elektronicznej lub papierowej, w tym za pomocą środków komunikacji elektronicznej, w szczególności poczty elektronicznej w terminie od 12 listopada 2024 r. do 16 grudnia 2024 r.

W trakcie konsultacji uwagi można było zgłaszać:

- za pomocą formularza do zgłaszania uwag online,
- za pomocą formularza do zgłaszania uwag przesłanego drogą elektroniczną (skan z podpisem lub dokument elektroniczny podpisany podpisem kwalifikowanym) na adres: kancelaria@dobrzyniewo.pl,
- za pomocą papierowego formularza do zgłaszania uwag przesłanego drogą korespondencyjną na adres: Urząd Gminy Dobrzyniewo Duże, ul. Białostocka 25, 16-002 Dobrzyniewo Duże lub złożonego osobiście w sekretariacie Urzędu Gminy Dobrzyniewo Duże, ul. Białostocka 25, 16-002 Dobrzyniewo Duże, w godzinach: poniedziałek 8.00-16.00, od wtorku do piątku 7.30-15-30,
- badania ankietowego z użyciem formularza ankiety badawczej dostępnej w wersji online.

W spotkaniu otwartym, skierowanym do wszystkich interesariuszy procesu rewitalizacji, zarówno w kontekście wymogów ustawy o rewitalizacji, jak i ustawy wdrożeniowej wzięło udział 8 osób. Podczas spotkania omówiono zasady prowadzenia rewitalizacji w oparciu o regulacje ustawowe, a także przedstawiono wyniki diagnozy wyznaczającej obszar zdegradowany

i obszar rewitalizacji w gminie Dobrzyniewo Duże. Zaprezentowano też kryteria wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji oraz przebieg ich granic. Uczestnicy spotkania zainteresowani byli propozycjami rozwiązań dla obszaru rewitalizacji, wskazywali również tereny, które ich zdaniem wymagają interwencji. Podczas spotkania mieszkańcy nie wyrazili zastrzeżeń dotyczących przebiegu granic obszaru zdegradowanego i rewitalizacji w gminie Dobrzyniewo Duże, w związku z czym przyjęto, że wyniki diagnozy delimitacyjnej zostały zaakceptowane społecznie.

Potwierdziły to również wyniki ankiety badawczej – większość interesariuszy stwierdziło, że obszar rewitalizacji został poprawnie wyznaczony, 56% mieszkańców zauważyło większe problemy społeczno-ekonomiczne i środowiskowe na tym terenie w porównaniu z resztą gminy. Takim samym procentem respondentów uważał, że obszar rewitalizacji został trafnie wyznaczony. 67% osób biorących udział w badaniu ankietowym było zdania, że na obszarze rewitalizacji występuje widoczna degradacja przestrzeni i zabudowy, większa niż w innych częściach gminy. Większe na tle gminy problemy środowiskowe zauważyło 44%.

W procesie konsultacji społecznych nie wpłynęły uwagi w formie formularzy elektronicznych ani w formie ustnej czy papierowej. Szczegółowy opis sposobu przeprowadzenia konsultacji społecznych na etapie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji został zawarty w raporcie z konsultacji społecznych projektu uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Dobrzyniewo.

Działania partycypacyjne prowadzono także na etapie przygotowania programu rewitalizacji, po podjęciu przez Radę Gminy Uchwały nr XIII/92/25 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 26 marca 2025 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku dla obszaru rewitalizacji wyznaczonego uchwałą nr X/73/24 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 30 grudnia 2024 r.

Na tym etapie zostało przeprowadzone ankietowe badanie online wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji i całej gminy oraz innych interesariuszy – partnerów społeczno-gospodarczych planowanego procesu rewitalizacji. Ogłoszenie i zaproszenie do wypełnienia ankiety zostało umieszczone na oficjalnej stronie gminy¹⁶, w mediach społecznościowych, a także wywieszone w widocznym miejscu – na tablicy ogłoszeń w urzędzie gminy. Ankieta, w której wzięło udział 39 respondentów, dotyczyła identyfikacji najważniejszych problemów i potencjałów obszaru rewitalizacji w podziale na sfery społeczną, gospodarczą, środowiskową, przestrzenno-

¹⁶ Zob. <https://Dobrzyniewo.pl/aktualnosci/2025/06/24/8376> (data dostępu: 10.07.2025).

funkcjonalną i techniczną. Pytano także o najważniejsze efekty, jakie powinny zostać osiągnięte na obszarze rewitalizacji po przeprowadzeniu interwencji rewitalizacyjnej. Ankieta pozwoliła na poznanie opinii interesariuszy procesu na temat obszaru rewitalizacji. Stanowiła ważne uzupełnienie analizy wskaźnikowej, badania desk research, wizyty terenowej i wywiadów pogłębionych wykorzystanych w diagnozie pogłębionej obszaru rewitalizacji – jej wyniki zostały opisane w rozdziale poświęconym temu zagadnieniu (Rozdział 2).

Oprócz poznania opinii interesariuszy procesu rewitalizacji na temat obszaru rewitalizacji inną ważną kwestią było właściwe zaplanowanie działań rewitalizacyjnych, które powinny odpowiadać na rzeczywiste problemy obszaru, a jednocześnie na potrzeby jego mieszkańców. Kluczowym działaniem partycypacyjnym na tym etapie był otwarty nabór na przedsięwzięcia rewitalizacyjne, umożliwiający interesariuszom składanie propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych. O naborze, trwającym od 2 do 16 czerwca 2025 r., informowano m.in. na stronie internetowej gminy Dobrzyniewo Duże, w Biuletynie Informacji Publicznej i na profilu gminy w mediach społecznościowych¹⁷.

¹⁷ <https://www.facebook.com/photo/?fbid=630471856675460&set=a.297812526608063>

RUSZA NABÓR NA PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE!

**do Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy
Dobrzyniewo Duże do 2035 roku!**

nabór w terminie od 2 - 16 czerwca 2025 r.

szczegóły na stronie www.dobrzyniewo.pl (zakładka aktualności)

Rys. 16. Ogłoszenie o naborze na przedsięwzięcia rewitalizacyjne do Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże

Źródło: Urząd Gminy Dobrzyniewo Duże.

Aby wziąć aktywny udział w naborze, należało wypełnić formularz (kartę przedsięwzięcia rewitalizacyjnego) i przesłać go na adres mailowy: kancelaria@dobrzyniewo.pl, przesłać listownie lub dostarczyć osobiście do Urzędu Gminy Dobrzyniewo Duże, ul. Białostocka 25, 16-002 Dobrzyniewo Duże w godzinach pracy urzędu. W efekcie naboru zebrano propozycje przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które po weryfikacji ujęto w zapisach GPR Gminy Dobrzyniewo Duże. Zgłaszane propozycje były zbieżne z wyznaczonym celem procesu rewitalizacji i stanowiły odpowiedź na problemy obszaru rewitalizacji. Z udziałem tych zgłoszeń opracowano część strategiczną programu. Projekt GPR gminy Dobrzyniewo Duże został poddany konsultacjom społecznym zgodnie z wymogami ustawy o rewitalizacji.

8.2. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA NA ETAPIE WDRAŻANIA I OCENY REALIZACJI PRZYGOTOWANIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI GMINY DOBRZYNIOWO DUŻE DO 2035 ROKU

Wdrażanie programu rewitalizacji będzie się odbywać przy czynnym, partnerskim udziale i zaangażowaniu wszystkich środowisk lokalnych, mieszkańców obszaru rewitalizacji, przedstawicieli organizacji społecznych, sektora gospodarczego i instytucji publicznych, realizujących zadania własne na obszarze rewitalizacji.

Funkcję koordynacyjną działań włączających społeczność w proces rewitalizacji pełni Zastępca Wójta, który sprawuje nadzór nad realizacją Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku. Zastępcy Wójta podlega Referat Inwestycji i Rozwoju Gminy, który w zakresie GPR Gminy Dobrzyniewo Duże realizować będzie następujące działania¹⁸:

- wdrażanie i koordynacja programu rewitalizacji GPRGDD,
- przygotowanie rocznego harmonogramu realizacji GPRGDD,
- koordynacja realizacji GPRGDD,
- organizacja i prowadzenie monitoringu GPRGDD we współpracy z innymi komórkami urzędu i gminnymi jednostkami organizacyjnymi,
- prowadzenie monitoringu zewnętrznych źródeł finansowania rewitalizacji,
- organizacja systemu informacji dotyczącej możliwości finansowania rewitalizacji ze źródeł zewnętrznych,
- prowadzenie rejestru zaświadczeń wydawanych wnioskodawcom na potrzeby składanych aplikacji, potwierdzających komplementarność projektu z GPRGDD,
- wydawanie zaświadczeń o położeniu nieruchomości na obszarze rewitalizowanym,
- organizacja systemu ewaluacji GPRGDD,
- opracowanie informacji z realizacji GPRGDD,
- utrzymywanie współpracy z Komitetem Rewitalizacji oraz interesariuszami GPRGDD,
- koordynowanie działań promujących rewitalizację oraz wdrażanie mechanizmów włączania mieszkańców i innych podmiotów w proces rewitalizacji,
- gromadzenie danych (np. analizy, badania, sprawozdania, rejestry) dotyczących rewitalizacji,
- planowanie, inwestycyjnych i nie inwestycyjnych, przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Szczegółowe zasady działania wydziału i komórek oraz jednostek organizacyjnych Urzędu Gminy Dobrzyniewo Duże w procesie rewitalizacji zostały opisane w Rozdziale 9. Partnerami rewitalizacji, którzy będą pełnili istotną rolę w procesie wdrażania GPR Gminy Dobrzyniewo

¹⁸ Zob. <https://bip-ugdobrzyniewoduze.wrotapodlasia.pl/urzed/regulamin> (data dostępu: 10.06.2025).

Duże, są podmioty realizujące przedsięwzięcia rewitalizacyjne na rzecz lokalnej społeczności. Zaangażowanie społecznych partnerów obejmuje:

- współorganizowanie aktywizacyjnych działań społecznych, kulturalnych i sportowych skierowanych do różnych grup społecznych,
- zwiększanie aktywności i integracji osób z niepełnosprawnościami, osób starszych oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu,
- zaangażowanie sektora pozarządowego w realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych jako partnerów w przedsięwzięciach,
- poprawę poziomu przedsiębiorczości w zakresie wsparcia młodych mieszkańców poprzez działalność edukacyjną i doradczą,
- poprawę stanu środowiska naturalnego poprzez ograniczenie niskiej emisji,
- współdziałanie Gminy Dobrzyniewo Duże z podmiotami, których propozycje przedsięwzięć rewitalizacyjnych zostały ujęte w programie w celu monitorowania stopnia jego realizacji – podmioty będą zobligowane do regularnego raportowania stanu realizacji zgłoszonych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Partycypacja społeczna podczas wdrażania programu będzie również dotyczyć działań monitoringowych, oceny stopnia realizacji celów rewitalizacji i oceny aktualności samego programu. Proces ten polega na agregowaniu i analizowaniu informacji dotyczących postępu rzeczowego i finansowego w realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz na ocenie stopnia realizacji celów i ocenie aktualności GPRGDD. Na tym etapie partycypacja będzie polegać na udziale realizatorów przedsięwzięć w tworzeniu zapisów raportów z oceny stopnia realizacji przedsięwzięć i celów GPR Gminy Dobrzyniewo Duże.

Na etapie wdrażania i oceny programu najważniejsza rola – jako ciała społecznemu – przypadnie Komitetowi Rewitalizacji, który zgodnie z ustawą o rewitalizacji jest przejawem najwyższej formy włączenia społecznego w proces rewitalizacji. Komitet będzie angażować kluczowych przedstawicieli lokalnej społeczności w ważnych sprawach związanych z procesem, zgodnie z wymogami art. 2 ust. 2 ustawy o rewitalizacji. Zgodnie z zapisami ustawy o rewitalizacji powołany komitet będzie stanowił miejsce współpracy i dialogu przedstawicieli gminy z interesariuszami procesu rewitalizacji. Komitet będzie pełnił rolę opiniotawczo-doradczą Wójta Gminy Dobrzyniewo Duże. Zasady działania komitetu będą uwzględniać jego funkcje określone w ustawie o rewitalizacji, jak i zasady działania zawarte w zmienianej uchwale rady gminny, której projekt zostanie poddany konsultacjom społecznym.

Komitet Rewitalizacji zostanie powołany na zasadach przewidzianych w art. 7 ustawy o rewitalizacji. W składzie komitetu znajdą się interesariusze wymienieni zarówno w art. 2 ust. 2 ustawy o rewitalizacji, jak i interesariusze, o których mowa w art. 36 ust. 8 pkt 4 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027. Komitet będzie stanowił platformę do dialogu przedstawicieli gminy i innych interesariuszy procesu. Zasady działania komitetu oraz zasady wyboru jego składu zostaną określone w zmienianej uchwale rady gminy¹⁹, po przeprowadzeniu konsultacji społecznych projektu uchwały w tej sprawie. Zmiana wynika z potrzeby zapewnienia pełnej reprezentacji wszystkich wymienionych w obu ustawach interesariuszy procesu. Kandydaci na członków Komitetu Rewitalizacji będą zgłaszać swoje kandydatury w otwartym naborze. Po weryfikacji powstanie lista członków, którzy zostaną powołani do komitetu na mocy właściwego zarządzenia Wójta Gminy Dobrzyniewo Duże.

8.3. OPIS WŁĄCZENIA PARTNERÓW SPOŁECZNO-GOSPODARCZYCH ZGODNIE Z ART. 36 USTAWY WDROŻENIOWEJ

Zgodnie z ustawą z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (ustawa wdrożeniowa) gminny program rewitalizacji jest uznawany za inny instrument terytorialny (IIT), dzięki czemu gmina Dobrzyniewo Duże, po spełnieniu wymogów dotyczących IIT, może ubiegać się o środki unijne dostępne w ramach m.in. programu operacyjnego Fundusze Europejskie dla Podlaskiego na lata 2021-2027. Wymogi ustawy o rewitalizacji i Zasad realizacji IIT, a także regulacje ustawy wdrożeniowej w art. 36 pokrywają się ze sobą. Wyjątkiem jest nieco inaczej sformułowany katalog interesariuszy. Ustawa wdrożeniowa (art. 36 ust. 8 pkt 4) określa katalog interesariuszy procesu rewitalizacji, za których uznaje:

- partnerów społeczno-gospodarczych,
- podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie,
- podmioty działające na rzecz ochrony środowiska,
- podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem strategii IIT.

Interesariusze ci zostali zaproszeni do prac nad programem rewitalizacji. Aktywne uczestnictwo

¹⁹ Uchwała nr LXV/604/23 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 27 listopada 2023 r. w sprawie określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże.

we współtworzeniu procesu rewitalizacji zapewnił przede wszystkim ich udział w następujących

formach partycypacji społecznej:

- konsultacjach społecznych dotyczących kolejno projektu uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże, uchwały w sprawie określenia zasad wyboru oraz działania Komitetu Rewitalizacji projektu Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku,
- otwartym naborze na przedsięwzięcia rewitalizacyjne,
- innych działaniach partycypacyjnych.

Partnerzy społeczno-gospodarczy brali udział w procesie partycypacji na etapie przygotowania GPR Gminy Dobrzyniewo Duże. Na etapie jego wdrażania będą zaś uczestniczyli w dalszych działaniach partycypacyjnych, przede wszystkim w pracach Komitetu Rewitalizacji.

W celu pełnego włączenia partnerów społeczno-gospodarczych i podmiotów wskazanych w art. 36 ust. 8 pkt 4 ustawy wdrożeniowej skład Komitetu Rewitalizacji zostanie ustalony z ich uwzględnieniem, dzięki czemu oprócz innych interesariuszy procesu rewitalizacji będą oni mieć także wpływ na sposób wdrażania, monitorowanie i ocenę prowadzonej interwencji. Dlatego w zasadach dotyczących składu komitetu zostaną uwzględnione miejsca dla przedstawicieli podmiotów wymienionych m.in. w art. 36 ust. 8 ustawy wdrożeniowej, tym samym zapewniając udział w procesie nie tylko przedstawicieli podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na terenie Gminy Dobrzyniewo Duże, ale i organizacji zrzeszających pracodawców, izb gospodarczych i instytucji z otoczenia biznesu, a także przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, równości płci, szans i niedyskryminacji. Oprócz wymienionych kategorii partnerów za przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego można też uznać innych członków komitetu, do których należą m.in. przedstawiciele organów doradczych i konsultacyjnych Wójta Gminy Dobrzyniewo Duże. Opisane włączenie społeczne wyżej wymienionych partnerów w proces rewitalizacji w Dobrzyniewie Dużym spełnia wymogi ustawy wdrożeniowej sprawiając, że GPR Gminy Dobrzyniewo Duże można uznać za Inny Instrument Terytorialny zgodnie z regulacjami ustawy wdrożeniowej i Zasad realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027.

9. SYSTEM ZARZĄDZANIA GMINNYM PROGRAMEM REWITALIZACJI GMINY DOBRZYNIOWO DUŻE DO 2035 ROKU

9.1. OPIS STRUKTURY ZARZĄDZANIA GPR GMINY DOBRZYNIOWO DUŻE

System zarządzania rewitalizacją w gminie Dobrzyniewo Duże został wpisany w istniejący system zarządzania tej jednostki samorządu terytorialnego, którego zasady określa Regulamin Organizacyjny Urzędu Gminy Dobrzyniewo Duże stanowiący załącznik do zarządzenia nr OR.120.3.2024 Wójta Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 15 stycznia 2024 r. w sprawie nadania Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Gminy Dobrzyniewo Duże. Zgodnie z §12 ust.2 funkcję koordynacyjną działań związanych z procesem rewitalizacji powierzono Zespołowi ds. rewitalizacji powołanemu Zarządzeniem nr Or.120.23.2025 Wójta Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 26 maja 2025 r. w sprawie powołania Zespołu ds. rewitalizacji.

W skład zespołu wchodzi przedstawiciele gminy Dobrzyniewo Duże – jako ciała odpowiedzialnego za prowadzenie procesu rewitalizacji. W jego skład wchodzi przedstawiciele referatów mających w zakresie swoich kompetencji wdrażanie, monitorowanie i ewaluację GPRGDD, planowanie przestrzenne, ochronę środowiska, zarządzanie nieruchomościami, gospodarkę komunalną, przedstawiciele jednostek kultury i pomocy społecznej, a także władzy uchwałodawczej – Rady Gminy Dobrzyniewo Duże.

Z zespołem będą współpracować wszystkie komórki i jednostki organizacyjne urzędu gminy, dzięki czemu została zabezpieczona zasada współpracy między podmiotami realizującymi zadania przewidziane w ramach zaplanowanego procesu rewitalizacji.

Bazując na strukturze organizacyjnej Urzędu Gminy w Dobrzyniewie Dużym, poniżej wskazano najważniejsze podmioty włączone w proces zarządzania rewitalizacją, tj. takie, na których spoczywa obowiązek realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku.

Tab. 10. Podmioty realizujące czynności z zakresu zarządzania GPR Gminy Dobrzyniewo Duże

Komórka organizacyjna	Zadania do realizacji w procesie zarządzania GPR Gminy Dobrzyniewo Duże
Wójt Gminy Dobrzyniewo Duże	▪ nadzór nad sporządzaniem i realizacją GPRGDD ▪ uruchamianie konsultacji społecznych projektu GPRGDD ▪ i jego zmian ▪ ogłoszenie naboru kandydatów do pracy w Komitecie

	▪ Rewitalizacji ▪ powołanie Komitetu Rewitalizacji ▪ obsługa Komitetu Rewitalizacji ▪ zatwierdzanie wyników oceny aktualności i stopnia realizacji GPRGDD ▪ podejmowanie decyzji w sprawie aktualizacji GPRGDD
Zastępca Wójta Gminy Dobrzyniewo Duże	▪ nadzór nad realizacją GRPGDD
Rada Gminy Dobrzyniewo Duże	▪ podjęcie uchwały w sprawie zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji ▪ uchwalenie dokumentu GPRGDD i jego aktualizacji ▪ zabezpieczenie środków finansowych w WPF na realizację ▪ zadań własnych gminy wynikających z GPRGDD
Zespół ds. rewitalizacji	▪ koordynowanie procesu powstawania i wdrażania GPRGDD ▪ opiniowanie przedsięwzięć zaproponowanych przez interesariuszy w celu włączenia do programu ▪ bieżący monitoring realizacji zadań oraz przedsięwzięć zaplanowanych w programie, w tym: koordynowanie współpracy między Urzędem Gminy Dobrzyniewo Duże, jednostkami organizacyjnymi urzędu gminy, organizacjami pozarządowymi i innymi interesariuszami zaangażowanymi w realizację programu ▪ rekomendowanie zmian w zakresie procedur związanych z realizowanymi przedsięwzięciami niezbędnych dla sprawnej ich realizacji ▪ gromadzenie, dostarczanie i analizowanie danych niezbędnych do wdrażania i monitorowania programu, opiniowanie sprawozdań z oceny aktualności i stopnia realizacji programu sporządzanych przez przed przekazaniem ich Komitetowi Rewitalizacji, a następnie Radzie Gminy Dobrzyniewo Duże

	▪ koordynowanie wprowadzania zmian do programu i ich konsultowanie ▪ promowanie programu, procesu rewitalizacji oraz udzielanie informacji w tym zakresie ▪ współpraca ze wszystkimi grupami interesariuszy rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże i pozyskiwanie partnerów społeczno-gospodarczych do realizacji przedsięwzięć zaplanowanych w programie, w tym prowadzenie działań na rzecz zwiększenia włączenia organizacji społecznych w realizację programu ▪ edukacja interesariuszy w zakresie rewitalizacji pozyskiwania partnerów społeczno-gospodarczych GDD do realizacji przedsięwzięć zaplanowanych w GPR i prowadzenia działań na rzecz zwiększenia włączenia społecznego w realizację programu ▪ współpraca z Komitetem Rewitalizacji
Referaty Urzędu Gminy Dobrzyniewo Duże i jednostki organizacyjne urzędu gminy	▪ wdrażanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych zgłoszonych przez Gminę Dobrzyniewo Duże i jej jednostki organizacyjne ▪ aplikowanie o fundusze zewnętrzne na realizację przedsięwzięć ujętych w GPRGDD ▪ udzielanie informacji na temat stopnia zaawansowania przedsięwzięć na potrzeby monitoringu oraz ewaluacji GPRGDD ▪ obsługa organizacyjna Komitetu Rewitalizacji
Komitet Rewitalizacji	▪ opiniowanie sprawozdań z oceny aktualności i stopnia realizacji GPRGM ▪ pełnienie roli opiniodawczo-doradczej we wszystkich innych sprawach dotyczących procesu rewitalizacji ▪ podejmowanie inicjatyw wspierających proces rewitalizacji
Mieszkańcy gminy, inni interesariusze procesu	▪ udział w pracach Komitetu Rewitalizacji ▪ udział w konsultacjach społecznych związanych z rewitalizacją

rewitalizacji partnerzy społeczno-gospodarczy	▪ udział w badaniach społecznych związanych z oceną procesu rewitalizacji ▪ współpraca przy opracowywaniu zmian GPRGDD ▪ informowanie o pojawiających się na obszarze rewitalizacji nowych potrzebach rewitalizacyjnych
---	---

Źródło: opracowanie własne.

Wynikający z Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Gminy Dobrzyniewo Duże obowiązek współpracy przy realizacji zadań współfinansowanych ze źródeł zewnętrznych umożliwia całościowe zarządzanie procesem rewitalizacji w obrębie różnych polityk publicznych – w zakresie których będą realizowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne wynikające z GPR Gminy Dobrzyniewo Duże.

Zarządzanie GPRGDD odbywa się w strukturach organizacyjnych urzędu gminy, w ramach bieżących obowiązków pracowników. Miejscem spotkań koordynacyjnych osób zaangażowanych w przygotowanie i realizację GPR Gminy Dobrzyniewo Duże jest siedziba urzędu w godzinach jego otwarcia.

Art. 5 ust. 2 pkt 6 ustawy o rewitalizacji wskazuje na konieczność tworzenia warunków do wypowiedzania się przez interesariuszy nie tylko w czasie przygotowania, ale prowadzenia i oceny rewitalizacji, co oznacza potrzebę włączenia partnerów społeczno-gospodarczych na etapie zarządzania programem. Włączenie społeczne w zarządzanie, wdrażanie i ocenę programu będzie realizowane przez Komitet Rewitalizacji, który zostanie powołany na zasadach przewidzianych w art. 7 ustawy o rewitalizacji. W składzie komitetu znajdą się interesariusze wymienieni zarówno w art. 2 ust. 2 ustawy o rewitalizacji, jak i interesariusze, o których mowa w art. 36 ust. 8 pkt 4 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027. Komitet będzie stanowił platformę do dialogu przedstawicieli gminy i innych interesariuszy procesu. Zasady działania komitetu oraz zasady wyboru jego składu zostaną określone w uchwale zmieniającej rady gminy, po przeprowadzeniu konsultacji społecznych projektu uchwały w tej sprawie. Zmiana wynika z potrzeby zapewnienia pełnej reprezentacji wszystkich wymienionych w obu ustawach interesariuszy procesu. Kandydaci na członków Komitetu Rewitalizacji będą zgłaszać swoje kandydatury w otwartym naborze. Po weryfikacji powstanie lista członków, którzy zostaną powołani do komitetu na mocy zarządzenia Wójta Gminy Dobrzyniewo Duże. Z komitetem będzie współpracować Referat Inwestycji i Rozwoju Gminy, który będzie przedkładał mu do zaopiniowania dokumenty towarzyszące procesowi wdrażania GPR Gminy Dobrzyniewo Duże.

Identyfikacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych w programie umożliwia pozyskiwanie zewnętrznego dofinansowania na ich realizację. W związku z tym kluczowym obowiązkiem realizatorów będzie zabieganie o pozyskanie dofinansowania na poszczególne projekty w celu zwiększenia efektywności finansowania całego procesu rewitalizacji. Finansowanie projektów gminnych, stanowiących przedsięwzięcia rewitalizacyjne, zostanie zabezpieczone w wieloletniej prognozie finansowej, na zasadach przewidzianych w art. 21 ustawy o rewitalizacji.

Przedstawiony system zarządzania umożliwia sprawne wdrażanie Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku, z uwzględnieniem obowiązkowej partycypacji społecznej, a także konieczności włączenia interesariuszy, o których mowa w zapisach art. 36 ustawy wdrożeniowej, jak i art. 2 ust. 2 ustawy o rewitalizacji.

9.2. RAMOWY HARMONOGRAM GPR GMINY DOBRZYNIOWO DUŻE

W tabeli poniżej przedstawiono ramowy harmonogram realizacji GPR Gminy Dobrzyniewo Duże dotyczący czynności formalnych niezbędnych do podjęcia w procedurze wdrażania programu.

Tabela 19. Ramowy harmonogram realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku

Etapy i rodzaje działań	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Uchwalenie GPR Gminy Dobrzyniewo Duże przez radę gminy											
Wprowadzenie przedsięwzięć rewitalizacyjnych do WPF											
Powołanie Komitetu Rewitalizacji											
Posiedzenia Komitetu Rewitalizacji (raz na pół roku)											
Działania informacyjno-promocyjne GPR Gminy Dobrzyniewo Duże											
Monitoring przedsięwzięć rewitalizacyjnych											

Ocena aktualności i stopnia realizacji GPR Gminy Dobrzyniewo Duże											
Przygotowanie i wdrażanie projektów, pozyskanie finansowania zewnętrznego											
Podsumowanie działań realizowanych w perspektywie finansowej 2021-2027											
Przygotowanie do działań rewitalizacyjnych w ramach kolejnej perspektywy finansowej											
Aktualizacja GPR Gminy Dobrzyniewo Duże											

Źródło: opracowanie własne.

Art. 15 ust 1. pkt 8 ustawy o rewitalizacji zakłada, że należy przedstawić koszty zarządzania realizacją gminnego programu rewitalizacji. Poniżej oszacowano koszty zarządcze, przy następujących założeniach:

- nie przewiduje się dodatkowego wynagradzania osób biorących udział w procesie zarządzania GPR Gminy Dobrzyniewo Duże; pracownicy Referatu Inwestycji i Rozwoju Gminy zadania związane z obsługą programu będą realizować w ramach obowiązków służbowych, bez dodatkowego wynagrodzenia,
- praca w Komitecie Rewitalizacji pełniona będzie społecznie, bez wynagrodzenia.

10. SYSTEM MONITORINGU I OCENY GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI GMINY DOBRZYŃIEWO DUŻE DO 2035 ROKU

10.1. ZAŁOŻENIA SYSTEMU MONITOROWANIA I OCENY GPR GMINY DOBRZYŃIEWO DUŻE

Zgodnie z art. 22 ustawy o rewitalizacji gminny program rewitalizacji wymaga regularnej oceny w zakresie stopnia aktualności i poziomu realizacji, dokonywanej co najmniej raz na 3 lata zgodnie z systemem monitorowania i oceny wskazanym w programie rewitalizacji. W przypadku stwierdzenia, że program jest nieaktualny, Wójt Gminy Dobrzyńewo Duże występuje do rady gminy z wnioskiem o jego zmianę. Natomiast w przypadku stwierdzenia osiągnięcia celów GPRGDD rada gminy uchyla uchwałę w sprawie przyjęcia GPRGDD, kończąc realizację procesu rewitalizacji (art. 22 ust. 4 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji).

Monitorowaniu podlega, określone w ustawie o rewitalizacji, ocena stopnia realizacji programu, w rozumieniu stopnia osiągnięcia wyznaczonym w nim celów. Badanie to obejmuje z jednej strony ocenę postępów w zakresie stopnia realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, a z drugiej strony wymaga dokonania oceny ich wpływu na otoczenie, czyli na stopień rozwoju (poziom degradacji) obszaru rewitalizacji. Monitorowanie powinno umożliwić podjęcie decyzji dotyczących m.in.:

- zakończenia procesu – wobec poprawy kluczowych wskaźników degradacji obszaru rewitalizacji,
- potrzeby kontynuacji procesu – jeśli oczekiwane zmiany nie zachodzą we właściwym czasie,
- aktualizacji programu związanych z dostosowaniem dokumentu do bieżących wyzwań i uwarunkowań procesu.

Oczekuje się, że w efekcie pełnego wdrożenia wynikających z programu przedsięwzięć rewitalizacyjnych wskaźniki degradacji obszaru znacząco się poprawią.

Za monitorowanie i ocenę wdrażania GPRGDD odpowiedzialny jest Wójt Gminy Dobrzyńewo Duże, realizujący te zadania z udziałem Zespołu ds. Rewitalizacji.

Ustalanie zawartości raportu z oceny aktualności i stopnia realizacji GPRGDD odbywa się w sposób uspołeczniony przez włączenie do jego opiniowania Komitetu Rewitalizacji. Komitet zajmuje stanowisko w odniesieniu do wyników monitorowania na zasadach wynikających z wymogów art. 22 ust. 2 ustawy o rewitalizacji. W raporcie z oceny aktualności i stopnia realizacji GPRDD są uwzględniane wnioski z całościowej oceny procesu, które pozwolą uruchomić ewentualne działania korygujące w kolejnym okresie prowadzenia działań.

Dzięki włączeniu Komitetu Rewitalizacji do prac nad raportem interesariusze procesu rewitalizacji gminy Dobrzyńewo Duże mają bezpośrednią możliwość wypowiedzenia się w czasie prowadzenia i

oceny rewitalizacji, co nakazują wymogi art. 5 ust. 2 pkt 6 ustawy o rewitalizacji, a także brać czynny udział we wdrażaniu GPR Gminy Dobrzyniewo Duże pełniącego rolę strategii IIT, czego wymagają regulacje art. 36 ust. 8 pkt 4 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027.

10.2. MONITOROWANIE POSTĘPU W REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Monitoring przedsięwzięć polega na ocenie stopnia ich wdrożenia, a także kontroli efektów ich realizacji, z uwzględnieniem celów, które te przedsięwzięcia mają obowiązek realizować.

Za monitorowanie postępu w realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych odpowiedzialny jest m.in. Zespół ds. Rewitalizacji, powołany Zarządzeniem nr Or.120.23.2025 Wójta Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 26 maja 2025 r. Za cykliczne pozyskiwanie danych do monitoringu odpowiadają właściwi członkowie Zespołu, pozyskując je od innych komórek urzędu gminy i innych partnerów procesu.

Raport z monitorowania przedsięwzięć, sporządzany corocznie, podlega opiniowaniu Komitetu Rewitalizacji. Raport zawiera najważniejsze informacje o stopniu zaawansowania realizacji poszczególnych przedsięwzięć, w tym informacje o postępie osiągania wskaźników.

Narzędziem do śledzenia postępów we wdrażaniu przedsięwzięć rewitalizacyjnych ujętych w GPRGDD są wskaźniki monitorowania. Dostarczają one informacji dotyczących produktów lub rezultatów, powiązanych z realizacją programu operacyjnego pn. Fundusze Europejskie dla Podlasia na lata 2021-2027, czego wymagają regulacje art. 36 ust. 8 pkt 2 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027. Wskaźniki produktu i rezultatu zostały określone w opisach poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Do monitorowania całłościowych postępów w realizacji przedsięwzięć wybrano zaś wskaźniki powiązane ze specyfiką i charakterem powiązanych z nimi celów.

Tab. 11. Wskaźniki monitorowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych GPR Gminy Dobrzyniewo Duże (dla cyklu rocznego)

Wskaźniki monitorujące	Rodzaj wskaźnika/ jednostka miary	Poziom w roku bazowym	Poziom w roku docelowym
Cel rewitalizacji: Poprawa jakości życia mieszkańców dzięki kompleksowemu wzmocnieniu odporności społecznej i funkcjonalno-przestrzennej obszaru rewitalizacji			
Kierunek 1. Poprawa spójności społecznej poprzez działania integracyjne i aktywizacyjne skierowane do mieszkańców, w tym osób narażonych na marginalizację lub wykluczenie społeczne			

Liczba wydarzeń aktywizujących mieszkańców	produktu szt./rocznie	0	45
Liczba uczestników wydarzeń aktywizujących mieszkańców	rezultatu os./rocznie	0	450
Kierunek 2. Rozwój infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji			
Liczba wspartych obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	produktu szt.	0	1
Powierzchnia obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	produktu ha	0	0,064
Liczba wspartych obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	rezultatu	0	1
Kierunek 3. Poprawa stanu zagospodarowania przestrzeni wraz z nadaniem jej funkcji rekreacyjnych			
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	produktu ha	0	3,0
Liczba przedsięwzięć proekologicznych	rezultatu szt.	0	2,0
Kierunek 4. Poprawa stanu bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji			
Długość zmodernizowanych lub przebudowanych dróg	produktu m	0	14 695
Liczba obiektów zabytkowych poddanych renowacji	produktu szt.	0	1

Źródło: opracowanie własne.

10.3 OCENA STOPNIA REALIZACJI CELÓW GPR Z UŻYCIEM INFORMACJI O STANIE OBSZARU REWITALIZACJI

Coroczne raporty z monitorowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych stanowią bazę dla całościowej oceny stopnia realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku, wymaganej do opracowania przez art. 22 ustawy o rewitalizacji co najmniej raz na 3 lata.

Kompleksowa ocena postępów we wdrażaniu procesu rewitalizacji jest realizowana z udziałem wskaźników odwołujących się do całościowych rezultatów osiąganych przez politykę rewitalizacyjną (wskaźniki oddziaływania). Zgodnie z wiedzą przedstawianą w literaturze przedmiotu logika procesu monitorowania i oceny rewitalizacji wymaga ponownego użycia

wskaźników diagnozujących w celu oceny pełnej skali zmian wywołanych jej prowadzeniem²⁰. Oznacza to konieczność włączenia do systemu monitorowania procesu rewitalizacji wskaźników użytych w procesie delimitacji obszaru zdegradowanego gminy Dobrzyniewo Duże.

Pierwsza kompleksowa ocena zmian na obszarze rewitalizacji Dobrzyniewa Dużego odbędzie się w 2028 i obejmować będzie pierwsze 3 lata jego realizacji 2025-2027. Kolejne oceny programu będą wymagane do przeprowadzenia w roku 2031 (za lata 2028-2030) i 2034 (za lata 2031-2033). Schemat procedury monitorowania GPR Gminy Dobrzyniewo Duże został przedstawiony poniżej.

Tab. 12. Cykle monitoringu GPR Gminy Dobrzyniewo Duże

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Raport z monitoringu projektów	rok przyjęcia GPRGDD do realizacji	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Ocena aktualności i stopnia realizacji				x			x			x	

Źródło: opracowanie własne.

Raport z oceny aktualności i stopnia realizacji GPR Gminy Dobrzyniewo Duże podlega opiniowaniu Komitetu Rewitalizacji, a następnie jest opublikowany w BIP.

Podstawowym narzędziem do śledzenia stopnia realizacji celów GPRGDD w cyklu trzyletnim są wskaźniki monitorowania czynników kryzysowych (wskaźniki oddziaływania). Do oceny stopnia realizacji GPRGDD zostały wybrane najbardziej adekwatne wskaźniki, które umożliwiają ocenę zmian społeczno-gospodarczych, jakie zachodzą na obszarze rewitalizacji pod wpływem realizowanej polityki rozwojowej (w procesie monitorowania nie ma potrzeby ponownego badania wszystkich wskaźników użytych do delimitacji obszaru zdegradowanego).

Tab. 13. Zestaw wskaźników monitorowania stopnia realizacji kompleksowego celu rewitalizacji GPR Gminy Dobrzyniewo Duże (dla cyklu trzyletniego)

20. Jadach-Sepiolo A. (red.), Spadło K. (red.) i in. „Monitorowanie procesów rozwoju na poziomie wewnątrzgminnym. Poradnik”, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Instytut Rozwoju Miast i Regionów, Warszawa 2020 r.

Wskaźniki monitorujące	Źródło	Poziom w roku bazowym	Ocena realizacji	Poziom w roku docelowy m/ 2035
Liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej na 100 osób	GOPS	2,89	maleje	2,0
Liczba osób, którym przyznano świadczenie opieki społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych na 100 osób	GOPS	0,33	maleje	0,28
Liczba zarejestrowanych (funkcjonujących) podmiotów w CEIDiG na 100 osób	UG	7,42	rośnie	7,8
Liczba lokali mieszkalnych ogrzewanych piecami węglowymi na 100 osób	UG	10,47	maleje	9,9
Długość publicznych dróg nieutwardzonych [w metrach] na 100 osób	UG	69,97	maleje	65,0
Udział projektów zrealizowanych w liczbie projektów zaplanowanych w GPRGDD w %	UG	0	rośnie	100%

Źródło: opracowanie własne.

Potwierdzenie osiągnięcia zakładanych mierników realizacji programu oznacza możliwość uchYLENIA uchwały w sprawie przyjęcia GPRGDD i tym samym zakończenia procesu rewitalizacji Dobrzyniewa Dużego.

10.4. OCENA AKTUALNOŚCI GPR GMINY DOBRZYNIEWO DUŻE

Gminny program rewitalizacji, zgodnie z wymogiem art. 22 ust. 1 ustawy o rewitalizacji, wymaga cyklicznej kontroli w zakresie jego aktualności (co najmniej raz na trzy lata). Badaniu temu poddawane są zapisy programu rewitalizacji – pod kątem spójności z bieżącym stanem procesu. Celem tej oceny jest identyfikacja przesłanek do zmiany programu, służącej dostosowaniu go do aktualnych uwarunkowań, w jakich realizowana jest interwencja rewitalizacyjna. Badanie to umożliwia obowiązywanie programu rewitalizacji w dłuższym horyzoncie czasu.

Przesłanką do aktualizacji programu rewitalizacji mogą być zmiany strategicznych założeń rewitalizacji, dotyczące na przykład celów i kierunków działań. Inną okolicznością może być konieczność wprowadzenia zmian w opisach przedsięwzięć rewitalizacyjnych z powodu chęci pozyskania środków finansowych na ich realizację.

W przypadku włączania do programu nowych projektów należy potwierdzić ich zgodność z lokalnymi dokumentami strategicznymi. Nowe przedsięwzięcia powinny charakteryzować się wysokim stopniem przygotowania do realizacji, a także dużym potencjałem do kreowania spójności społeczno-gospodarczej obszaru rewitalizacji i zaspokajając pilne potrzeby lokalnej społeczności.

Zmiany w otoczeniu dokumentów strategicznych, a także w szacunkowych ramach finansowych nie powodują konieczności zmiany GPR Gminy Dobrzyniewo Duże, jeśli nie będą ograniczać możliwości dalszej realizacji jego strategicznych założeń.

Rekomendacja związana z rozpoczęciem procedury zmiany programu powinna wynikać z raportu z oceny aktualności i stopnia realizacji programu, a następnie zostać zaopiniowana przez Komitet Rewitalizacji. Następnie zgodnie z ustawą o rewitalizacji Wójt Gminy Dobrzyniewo Duże występuje do rady gminy z wnioskiem o zmianę programu rewitalizacji. Do wniosku zostaje dołączona opinia Komitetu Rewitalizacji. Zmiana programu rewitalizacji następuje w trybie, w jakim został on uchwalony.

Zmiana gminnego programu rewitalizacji nie wymaga uzyskania opinii właściwych organów ani przeprowadzenia konsultacji społecznych, jeżeli nie dotyczy przedsięwzięć rewitalizacyjnych – podstawowych i pozostałych dopuszczalnych, a także nie wymaga zmiany uchwały w sprawie ustanowienia na obszarze rewitalizacji Specjalnej Strefy Rewitalizacji.

11. OKREŚLENIE ZMIAN W UCHWAŁACH MIESZKANIOWYCH

Zaplanowane w GPR Gminy Dobrzyniewo Duże przedsięwzięcia nie powodują konieczności wprowadzenia zmian w uchwałach, o których mowa w art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego.

Podstawowymi dokumentami regulującymi kwestie gospodarowania zasobem lokali mieszkalnych gminy Dobrzyniewo Duże są:

- Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Dobrzyniewo Duże na lata 2021-2025, przyjęty Uchwałą nr XXVIII/224/20 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 11 grudnia 2020 r.,
- Uchwała nr XXXII/268/21 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 20 kwietnia 2021 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Dobrzyniewo Duże.

Z Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Dobrzyniewo Duże wynika, lokale mieszkalne gminy są w dobrym i bardzo dobrym stanie technicznym i nie wymagają większych remontów, które związane są z koniecznością zapewnienia najemcy lokalu zamiennego.

Z kolei w zasadach wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy Dobrzyniewo Duże ujęto regulacje dotyczące obniżek czynszu z uwagi sytuację materialną najemcy. Przewidziano też możliwość przeznaczenia lokali na realizację zadań z zakresu ustawy o pomocy społecznej i ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej – w celu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób i rodzin.

W GPR Gminy Dobrzyniewo Duże nie określono zadań z zakresu polityki mieszkaniowej do realizacji w obrębie tego zasobu, wobec czego w programie nie wskazuje się zmian w uchwałach dotyczących lokali komunalnych.

12. OKREŚLENIE ZMIAN W UCHWALE O KOMITECIE REWITALIZACJI

Zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 278) Komitet Rewitalizacji stanowi forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji oraz pełni funkcję opiniodawczo-doradczą w sprawach związanych z realizacją procesu. Tryb jego wyboru oraz zasady pracy zostały określone w uchwale nr LXV/604/23 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 27 listopada 2023 r. w sprawie określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże. Uchwała wymagała jednak zmiany, ponieważ w katalogu interesariuszy, którzy mogą wziąć udział w pracach Komitetu, uwzględniono tylko tych wskazanych w art. 2 ust. 2 ustawy o rewitalizacji.

Aby więc zapewnić pełną reprezentację interesariuszy procesu – także przedstawicieli podmiotów wskazanych w 36 ust. 8 pkt 4 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1079), czyli:

- partnerów społeczno-gospodarczych,
 - właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie,
 - podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska,
 - podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji
- założono zmianę uchwały.

Zapisy nowej uchwały uwzględniają zarówno interesariuszy wskazanych w art. 2 ust. 2 ustawy o rewitalizacji, jak i w ustawie wdrożeniowej. Projekt uchwały zostanie poddany konsultacjom społecznym. W myśl art. 7 ust. 3 ustawy o rewitalizacji uchwała zostanie podjęta przed przyjęciem uchwały w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku.

13. OPIS SPOSOBU REALIZACJI PRZEZ GMINNY PROGRAM REWITALIZACJI DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH GMINY DOBRZYNIOWO DUŻE

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku jest dokumentem stanowiącym podstawę do prowadzenia polityki rewitalizacyjnej na obszarze rewitalizacji, wskazanym w „Diagnozie służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Dobrzyniewo Duże” i wyznaczonym uchwałą nr X/73/24 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 30 grudnia 2024 r.

Rewitalizacja jest jedną z polityk gminy, komplementarną względem nich, stanowiącą ich uzupełnienie. Zaplanowana interwencja rewitalizacyjna jest więc nie tylko zgodna z dokumentami strategicznymi Gminy Dobrzyniewo Duże, ale także realizuje ich założenia, wzmacniając realizację działań o charakterze ogólnogminnym.

Zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 2 ustawy o rewitalizacji w rozdziale tym zostały przedstawione sposoby realizacji przez Gminny Program Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku następujących dokumentów o charakterze strategicznym szczebla lokalnego i strategii ponadlokalnej:

- Strategii Rozwoju Gminy Dobrzyniewo Duże na lata 2023-2033 przyjęta uchwałą nr LXIII/574/23 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 21 września 2023 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Gminy Dobrzyniewo Duże na lata 2023-2033”,
- Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Dobrzyniewo Duże na lata 2023-2030, stanowiącej załącznik do uchwały nr LV/493/23 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 30 stycznia 2023 r.,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Dobrzyniewo Duże, załącznik nr 2 do uchwały nr xix/148/20 rady gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 28 lutego 2020 r.,
- Strategii Rozwoju Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego do 2030 roku, stanowiącą załącznik do uchwały nr 12/2023 Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego z dnia 23 stycznia 2024 r.

13.1. STRATEGIA ROZWOJU GMINY DOBRZYNIOWO DUŻE NA LATA 2023-2033

Strategia Rozwoju Gminy Dobrzyniewo Duże na lata 2023-2033 została przyjęta uchwałą nr LXIII/574/23 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 21 września 2023 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Gminy Dobrzyniewo Duże na lata 2023-2033”. Jest najważniejszym na szczeblu lokalnym dokumentem wytyczającym cele rozwojowe i pożądane kierunki interwencji.

W oparciu o rozbudowaną wizję opracowaną dla rozwoju społecznego, gospodarczego oraz przestrzennego sformułowano następujące cele strategiczne:

- Cel strategiczny rozwoju w wymiarze społecznym (S1): Wysoka jakość życia mieszkańców przez aktywność osobistą i integrację społeczną w warunkach dobrej dostępności do nowoczesnej, lokalnej i subregionalnej infrastruktury oraz usług publicznych,
- Cel strategiczny rozwoju w wymiarze gospodarczym (S2): Dynamiczna gospodarka integrująca kapitał zewnętrzny i lokalną przedsiębiorczość ze strategicznym położeniem i dostępną infrastrukturą, a także z lokalnymi zasobami naturalnymi i kapitałem ludzkim, społecznym i kulturowym, dopełniana nowoczesnym rolnictwem,
- Cel strategiczny rozwoju w wymiarze przestrzennym (S3): Zrównoważone wykorzystanie przestrzeni oraz dziedzictwa środowiskowego gminy dla jej rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zaangażowanie społeczności i gospodarki lokalnej oraz samorządową, kreatywną, nowoczesną politykę rozwoju.

Realizacja celu strategicznego S1 będzie polegać na zapewnieniu mieszkańcom gminy wysokiej jakości życia poprzez stworzenie im dogodnych warunków do aktywności osobistej (zawodowej, gospodarczej, rolniczej, edukacyjnej, sportowo-rekreacyjnej, kulturalno-rozrywkowej, publiczno-społecznej, prośrodowiskowej i in.) oraz do integracji społecznej (współpracy, solidarności, samopomocy, pogłębiania zaufania, umacniania wspólnoty), w warunkach dobrej dostępności do nowoczesnej infrastruktury technicznej oraz do nowoczesnych usług instytucji infrastruktury społecznej.

Aby został osiągnięty cel S2 dotyczący wymiaru gospodarczego, niezbędny jest rozwój gospodarczy gminy oparty na inwestycjach zewnętrznych (napływających dzięki doskonałemu położeniu względem regionalnego ośrodka rozwoju, jakim jest Białystok oraz względem krajowej i międzynarodowej, infrastruktury komunikacyjnej) oraz lokalnej przedsiębiorczości (szczególnie mikro i małej), łączących się z niezbędną do tego, dostępną infrastrukturą techniczną, lokalnym kapitałem ludzkim (wiedza, umiejętności, doświadczenia itp.),

społecznym (zaufanie, relacje interpersonalne, sieci współpracy itp.) i kulturowym (kultura, historia i inne dziedzictwo), a także z lokalnymi zasobami naturalnymi (przestrzeń, flora, fauna, wody). Ważnym dopełnieniem rozwoju gospodarczego ma być nowoczesne (wydajne, zrównoważone środowiskowo, komercyjne i zintegrowane) rolnictwo.

Celem strategicznym rozwoju gminy Dobrzyniewo Duże w wymiarze przestrzennym (S3) jest takie wykorzystanie jej przestrzeni i środowiska naturalnego, które posiada walor zrównoważenia, to znaczy obejmuje jednocześnie ich ochronę (przed nieracjonalną, destrukcyjną i wielowymiarowo kosztowną urbanizacją, przed zanieczyszczeniem, nadmiernym i nieprawidłowym wykorzystaniem oraz destrukcją fauny, flory i nieożywionych składników), ich rozwój (sanacyjną restrukturyzację zagospodarowania przestrzeni i systemów zarządzania nią oraz odtwarzanie, wzmacnianie i rozbudowa ekosystemów, zwiększanie bioróżnorodności oraz rozbudowę założeń zielonych) oraz ich wykorzystanie przez społeczność lokalną (co przyczyni się do zapewnienia jej wysokiej jakości życia), a także przez lokalne podmioty gospodarcze (co podniesie ich konkurencyjność, innowacyjność oraz integrację z lokalnymi zasobami naturalnymi). Jako główne czynniki takiego wykorzystania przestrzeni i środowiska, obok powszechnie obowiązujących przepisów prawa, przyjmuje się zaangażowanie społeczności (kulturę wartości przestrzenno-środowiskowych, motywacji, wiedzy, infrastruktury i działań) i gospodarki lokalnej (przestrzenno-środowiskową odpowiedzialność biznesu), kierunkowane oraz stymulowane kreatywną i nowoczesną polityką rozwoju prowadzoną przez samorząd gminy (pełniącego funkcję strategicznego kreatora zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego zachodzącego w lokalnym wymiarze przestrzennym). Cele strategiczne uszczegółowiono w 27 celach operacyjnych.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku, w tym wyznaczony w programie kompleksowy cel rewitalizacyjny i kierunki działań, a także stanowiące na nie odpowiedź przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizują wszystkie cele strategiczne przyjęte w strategii. Program rewitalizacji w swoich założeniach i kierunkach uwzględnia bowiem prowadzenie kompleksowej rewitalizacji obszaru zdegradowanego w celu jego ożywienia i rozwoju społeczno-gospodarczego, poprawy stanu przestrzeni publicznej, zwiększenia atrakcyjności dla mieszkańców, przedsiębiorców, poprawy jakości zamieszkania, rozwoju usług, podniesienia poziomu bezpieczeństwa, wzmocnienia relacji społecznych.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne wpisujące się w Kierunek 1. Poprawa spójności społecznej poprzez działania integracyjne i aktywizacyjne skierowane do mieszkańców, w tym osób narażonych na marginalizację lub wykluczenie społeczne oraz Kierunek 2. Rozwój

infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji są spójne z celem strategicznym S1 strategii, który kładzie nacisk na szeroko rozumiany rozwój społeczny, jak i celem strategicznym S2, który zwraca uwagę na rozwój gospodarczy gminy i przedsiębiorczości mieszkańców. Przyjęty w GPRGDD Kierunek 3. Poprawa jakości stanu zagospodarowania przestrzeni wraz z nadaniem jej funkcji rekreacyjnych jest spójny z celem strategicznym S3 strategii, odnoszącym się do walorów przyrodniczych gminy i zagospodarowania przestrzeni. Natomiast wyznaczony w GPRGDD Kierunek 4. Poprawa stanu bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji realizuje zarówno cel strategiczny S1, zwracający uwagę na jakość życia mieszkańców, jak i cel strategiczny S3, jeśli weźmiemy pod uwagę bezpieczne, czyste środowisko zamieszkania.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku wprost realizuje jeden z operacyjnych strategii – O15: Rozwinięte budownictwo w estetycznej przestrzeni, który zakłada kontynuację procesu rewitalizacji, w tym m.in. realizację nowego centrum gminy, poprawę estetyki miejsc publicznych, instalację i remonty wyposażenia miejsc prostego wypoczynku.

13.2. STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY DOBRZYNIOWO DUŻE NA LATA 2023 -2030

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Dobrzyniewo Duże na lata 2023-2030 została przyjęta uchwałą nr LV/493/23 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 30 stycznia 2023 r. Dokument określa zasadnicze kierunki działania w odniesieniu do problemów społecznych występujących na terenie gminy. Jej celem głównym jest: „Zapewnienie mieszkańcom Gminy Dobrzyniewo Duże dogodnych warunków do rozwoju, wzmacnianie rodzin oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i marginalizacji”.

Osiągnięcie celu głównego strategii będzie możliwe dzięki realizacji celów strategicznych:

- Cel 1. Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego mieszkańcom gminy w celu zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych,
- Cel 2. Przeciwdziałanie bezrobociu,
- Cel 3. Zapewnienie dostępu do zróżnicowanych usług społecznych osobom starszym, chorym, niepełnosprawnym,
- Cel 4. Wzmocnienie roli i funkcji rodziny oraz zapewnienie dzieciom i młodzieży właściwych warunków do rozwoju i wychowania,
- Cel 5. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie,
- Cel 6. Przeciwdziałanie uzależnieniom.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku jako dokument zawierający plan działań naprawczych, mających na celu wyprowadzenie obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysu, skupia się na lokalnej społeczności, jej problemach i potrzebach. Realizuje tym samym główne założenia i cel strategiczny wyznaczony w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Dobrzyniewo Duże na lata 2023-2030. Program rewitalizacji podobnie jak strategia koncentruje się na kwestiach społecznych i kieruje się zasadami sprawiedliwości społecznej, subsydiarności, solidaryzmu, tolerancji i partycypacji; stanowi konsensus społeczny, a także dąży do istotnej zmiany i poprawy jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Celem GPRGDD jest poprawa jakości życia mieszkańców dzięki kompleksowemu wzmocnieniu odporności społecznej i funkcjonalno-przestrzennej obszaru rewitalizacji, a więc osiągnięcie trwałej zmiany społeczno-gospodarczej na obszarze rewitalizacji przez poprawę jakości życia mieszkańców tego terenu, z czym wiążą się działania w sferze społecznej. Obejmują one pakiet projektów mających na celu ograniczenie zjawiska marginalizacji i wykluczenia społecznego, aktywizację społeczną, kulturalną i obywatelską mieszkańców, podnoszenie kapitału społecznego i bezpieczeństwa, zwiększenie kompetencji oraz szans edukacyjnych i zawodowych, czyli działania na rzecz powstania silnej społeczności lokalnej, która aktywnie włącza się w zmianę swojego otoczenia i korzysta z efektów rewitalizacji, poprawiając swoją sytuację społeczną i życiową. Przedsięwzięciami uzupełniającymi są działania realizowane w ramach programów opracowanych i skutecznie wdrażane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrzyniewie Dużym. Kontynuacja sprofilowanych działań GOPS stanowi ważne wzmocnienie i uzupełnienie interwencji realizacyjnej prowadzonej za pomocą przedsięwzięć podstawowych. Z tego powodu należy uznać, że przedsięwzięcia rewitalizacyjne ujęte Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku realizują bezpośrednio lub pośrednio wszystkie cele wyznaczone w strategii. Realizacji priorytetów strategii bezpośrednio służą przedsięwzięcia rewitalizacyjne ujęte w GPRGDD w ramach kierunków:

- Kierunek 1. Poprawa spójności społecznej poprzez działania integracyjne i aktywizacyjne skierowane do mieszkańców, w tym osób narażonych na marginalizację lub wykluczenie społeczne,
- Kierunek 2. Rozwój infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji,
- Kierunek 4. Poprawa stanu bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji.

Również Kierunek 3. Poprawa jakości stanu zagospodarowania przestrzeni wraz z nadaniem jej funkcji rekreacyjnych który obejmuje działania na rzecz poprawy ładu przestrzennego,

dostępności przestrzeni publicznych przełoży się na lepszą jakość życia mieszkańców obszaru rewitalizacji i wzrost ich kapitału społecznego, co pośrednio przyczyni się do osiągnięcia założeń strategii.

13.3. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY DOBRZYNIOWO DUŻE

Opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku przypadło na czas reformy systemu planowania przestrzennego, zainicjowanej ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw.²¹

W efekcie tej reformy wprowadzone zostały nowe narzędzia planistyczne m.in. plan ogólny, wymagany do uchwalenia do 30 czerwca końca 2026 roku dla terenu całej gminy, uchylone zostały natomiast przepisy w sprawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (studium).

W okresie przejściowym, obowiązującym do 30 czerwca 2026 r., w gminach nadal obowiązują dokumenty studium, określające główne kierunki ich rozwoju przestrzennego. W związku z tym założenia GPRGDD w odniesieniu do wyzwań planistycznych Gminy Dobrzyniewo Duże będą analizowane z udziałem dokumentu Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Dobrzyniewo Duże²² Studium obowiązywać będzie do czasu opracowania planu ogólnego.

Gmina Dobrzyniewo Duże prowadzi prace nad planem ogólnym, zainicjowane uchwałą rady gminy nr LXX/652/24 z dnia 25 marca 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia planu ogólnego Gminy Dobrzyniewo Duże oraz o przystąpieniu do opracowania prognozy oddziaływania na środowisko w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku wskazuje na zasadniczą zgodność z polityką przestrzenną zawartą w studium gminy. Kierunki dotyczące polityki przestrzennej wyznaczone w GPRGDD pozostają zbieżne z kierunkami w studium, dotyczącymi:

²¹ Dz. U. z 2023 r., poz. 1688.

²² Dokument przyjęty uchwałą nr Xix/148/20 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 28 lutego 2020 r. w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Dobrzyniewo Duże.

- zapewnienia ładu przestrzennego i harmonizacji, i estetyzacji zabudowy,
- wzmocnienia funkcji miejscowości Dobrzyniewo Duże oraz najważniejszych pozostałych wsi gminnych,
- poprawy sprawności infrastruktury technicznej i efektywności transportowej,
- ochrony zasobów środowiska przyrodniczego i poprawa ich stanu,
- wykorzystania potencjału rekreacyjno-turystycznego,
- ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej.

Zaplanowane w programie rewitalizacji przedsięwzięcia odpowiadają na część zdiagnozowanych w studium problemów i potrzeb obszaru rewitalizacji.

Jednocześnie należy zwrócić uwagę na konieczność uzgodnienia uwarunkowań obszaru zdegradowanego i rewitalizacji z planem ogólnym na etapie tworzenia nowych dokumentów planistycznych wymaganych reformą planowania. Więcej na temat realizacji przez GPR Gminy Dobrzyniewo Duże polityki planistycznej w Rozdziale 15.

13.4. DOKUMENTY PONADLOKALNE

23 stycznia 2024 r. Walne Zebranie Członków Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego przyjęło Strategię Rozwoju Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego do 2030 roku wraz z listą projektów zintegrowanych BOF w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych z Funduszy Europejskich dla Podlaskiego 2021-2027 i Funduszy Europejskich dla Polski Wschodniej 2021-2027²³.

Misją określoną w Strategii BOF jest „Białostocki obszar funkcjonalny przygotowany na przyszłość”, która ma być osiągnięta poprzez realizację celów strategicznych:

- Inteligentne zarządzanie BOF,
- Mieszkańcy otwarci na przyszłość,
- Przedsiębiorczość podstawą rozwoju,
- Zeroemisyjność dla rozwoju i jakości życia,
- Zrównoważona mobilność miejska,
- Zrównoważenie funkcjonalno-przestrzenne.

²³ Załącznik do uchwały nr 12/2023 Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego z dnia 23 stycznia 2024 r.

Cele te są spójne z określonymi w GPR Gminy Dobrzyniewo Duże kierunkami działań, zwłaszcza w zakresie aktywizacji i integracji społecznej mieszkańców, a także zapewnienia w gminie ładu przestrzennego, poprawy stanu infrastruktury społecznej i wykorzystania potencjału gminy Dobrzyniewo Duże na rzecz rozwoju turystyki.

Realizacja GPRGDD przyczyni się do osiągnięcia celów strategii, stanowiąc jej uzupełnienie i wzmocnienie. Szczególnie ważnymi działaniami zaplanowanymi w programie rewitalizacji, które wspierają strategię, są przedsięwzięcia ujęte w ramach Kierunku 4. Dotyczące poprawy stanu bezpieczeństwa przez poprawę stanu technicznego dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą. Projekty te wesprą prowadzone na terenie BOF działania w zakresie poprawy mobilności.

14. SPECJALNA STREFA REWITALIZACJI

Zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt. 12 ustawy o rewitalizacji, w zapisach programu rewitalizacji konieczne jest wskazanie, czy na wyznaczonym obszarze rewitalizacji zostanie ustanowiona Specjalna Strefa Rewitalizacji wraz ze wskazaniem okresu jej obowiązywania.

Realizacja zgłoszonych do GPR Gminy Dobrzyniewo Duże przedsięwzięć rewitalizacyjnych nie wymaga uruchomienia narzędzi strefy, stąd nie planuje się jej ustanowienia na obszarze rewitalizacji.

15. SPOSÓB REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI GMINY DOBRZYNIEWO DUŻE DO 2035 ROKU W ZAKRESIE PLANOWANIA I ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

15.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY DOBRZYNIEWO DUŻE

Obowiązującym dokumentem określającym politykę przestrzenną w gminie jest Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Dobrzyniewo Duże przyjęte uchwałą nr XIX/148/20 Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z dnia 28 lutego 2020 r. W zakresie przeznaczenia terenu oraz wskaźników zagospodarowania przestrzennego studium są zgodne z planowanymi w GPR Gminy Dobrzyniewo Duże przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi. Zapisy studium w kontekście rewitalizacji odnoszą się do wygasłego Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże z 2018 r., jednak, jak zostało to stwierdzone w Rozdziale 13. obecny GPR Gminy Dobrzyniewo Duże wpisuje się w kierunki wyznaczone dla studium.

Zgodnie z nowelizacją przepisów kwestie planistyczne w gminach mają być określone w strategii rozwoju gminy poprzez model struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz plan ogólny. Strategia powinna określać zagadnienia związane z zasadami kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i obszarach rewitalizacji oraz obszarach wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji. Na podstawie strategii, opracowanej zgodnie z obowiązującymi przepisami, zostanie sporządzony plan ogólny, który powinien zawierać uwarunkowania wynikające z obecności obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji zgodnie z regulacjami GPRGDD. W związku z powyższym aktualne studium będzie obowiązywać do czasu uchwalenia planu ogólnego, okres obowiązywania nie może jednak przekroczyć 30 czerwca 2026 r. W gminie Dobrzyniewo Duże przystąpiono do sporządzenia planu ogólnego w drugiej połowie 2024 r.²⁴

15.2. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Dla wyznaczonego obszaru rewitalizacji obowiązują nieliczne i niewielkie obszarowo miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (plany). Na obszarze rewitalizacji przy planowanych przedsięwzięciach obowiązuje niecałe 20 planów miejscowych, z których większość dotyczy określenia działek pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną z dopuszczeniem do usług i rzemiosła nieuciążliwego. Oprócz powyższych plany obowiązujące

²⁴ Zob. https://bip-ugdobrzyniewoduze.wrotapodlasia.pl/zag_przest/plan-ogolny (data dostępu: 11.07.2025).

na obszarze rewitalizacji dotyczą również określenia terenu zabudowy usługowej, terenu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, terenu zabudowy jednorodzinnej oraz zabudowy zagrodowej w gospodarstwach rolnych, hodowlanych i ogrodniczych, z dopuszczeniem usług i rzemiosła nieuciążliwego. Powyżej opisane miejscowe plany przyjęto uchwałami rady gminy o numerach:

- XIII/55/99 z dnia 13 grudnia 1999 r.,
- XXXI/153/01 z dnia 23 października 2001 r.,
- XIII/74/03 z dnia 24 października 2003 r.,
- XX/78/08 z dnia 11 marca 2008 r.

Dla obszaru rewitalizacji można rozważyć sporządzenie planu miejscowego w całości lub dla jego fragmentów. Biorąc jednak pod uwagę charakter obszaru rewitalizacji oraz charakter planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych sporządzenie planu miejscowego dla obszaru rewitalizacji nie jest wymagane dla skutecznego prowadzenia procesów rewitalizacyjnych.

15.3. MIEJSCOWY PLAN REWITALIZACJI

Zapisy Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 r. nie wskazują na konieczność sporządzenia i uchwalenia miejscowego planu rewitalizacji, o którym mowa w art. 37g ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

15.4 UWARUNKOWANIA W ZAKRESIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO DLA PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Uwarunkowania środowiskowe są istotne dla sposobu zagospodarowania obszaru rewitalizacji. W granicach obszaru rewitalizacji nie występują pomniki przyrody, jednak na fragmencie obszaru rewitalizacji, obejmującym wsie Chraboły, Kulikówka i Kopisk, występują powierzchniowe formy ochrony przyrody. Są to:

- Chraboły i Kulikówka znajdują się w otulinie Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej im. profesora Witolda Sławińskiego (PL.ZIPOP.1393.PK.75) oraz na Obszarze Specjalnej Ochrony: Puszcza Knyszyńska (PLB200003),
- Kopisk znajduje się w Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej im. profesora Witolda Sławińskiego (PL.ZIPOP.1393.PK.75) oraz na Obszarze Specjalnej Ochrony: Ostoja Knyszyńska (PLH200006).

W związku z powyższym uwarunkowania środowiskowe będą miały pewien wpływ na prowadzenie działań w ramach realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Zgodnie z przyjętym

założeniem co do procesu rewitalizacji prowadzone działania nie będą jednak oddziaływać na przedmioty ochrony przyrody położone na obszarze i poza obszarem rewitalizacji.

Wpływu na obszar rewitalizacji nie będzie wywierał obszar zagrożenia powodzią występujący w sąsiedztwie koryta rzeki Supraśl, w południowej części gminy. Działania zaplanowane w ramach GPR będą ograniczać się do obszaru rewitalizacji lub jego bezpośredniego sąsiedztwa, na którym nie występują zagrożenie powodziowe ani średnie, ani wysokie.

Zgodnie z art. 390 ust. 1 ustawy Prawo wodne na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią wymagane jest pozwolenie wodnoprawne na lokalizowanie nowych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko i nowych obiektów budowlanych, a także na gromadzenie ścieków, środków chemicznych oraz innych materiałów, które mogą zanieczyścić wody oraz prowadzenie na tych obszarach przetwarzania odpadów i ich składowania. Takie przedsięwzięcia nie zostały zaplanowane w GPR Gminy Dobrzyniewo Duże.

16. SPIS RYSUNKÓW

Rys. 1 Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji we wcześniejszym Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże (GPRDD).....	6
Rys. 2 Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji na tle gminy Dobrzyniewo Duże.....	12
Rys. 3 Rys. 4 Granice obszaru rewitalizacji.....	13
Rys. 5. Obiekty infrastruktury społecznej znajdujące się na obszarze rewitalizacji.....	19
Rys. 6. System przyrodniczy gminy Dobrzyniewo Duże	29
Rys. 7. Walory krajobrazowe obszaru rewitalizacji.....	33
Rys. 8. Rys. 9. Budynki wchodzące w skład zasobu Gminnego Centrum Kultury.....	38
Rys. 10. Rys. 11. Stan zagospodarowania terenów publicznych na obszarze rewitalizacji.....	41
Rys. 12. Wielofunkcyjny budynek administracyjno-społeczno-kulturalny w sołectwie Dobrzyniewo Duże.....	43
Rys. 13. Budynek główny Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Dobrzyniewie Dużym	44
Rys. 14. Cel rewitalizacyjny i kierunki działań Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku	59
Rys. 15. Informacja o konsultacjach społecznych uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji zamieszczona na stronie gminy Dobrzyniewo Duże	117
Rys. 16. Ogłoszenie o naborze na przedsięwzięcia rewitalizacyjne do Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże.....	121

17. SPIS TABEL

Tab. 1. Elementy struktury Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrzyniewo Duże do 2035 roku z uwzględnieniem wymogów ustawy wdrożeniowej dla strategii IIT, ustawy o rewitalizacji oraz Zasad.....	9
Tab. 2. Zestawienie wskaźników sfery społecznej z ich wartościami osiągniętymi na obszarze rewitalizacji i w poszczególnych badanych jednostkach [na podstawie danych za 2023 r.]	15
Tab. 3. Zestawienie wskaźników sfery gospodarczej wskazującej stan kryzysu na obszarze rewitalizacji i w poszczególnych badanych jednostkach [na podstawie danych z 2021- 2023]	24
Tab. 4. Zestawienie wskaźników sfery środowiskowej z ich wartościami osiągniętymi na obszarze rewitalizacji i w poszczególnych badanych jednostkach [na podstawie danych za 2023 r.]	31
Tab. 5. Zestawienie wskaźników sfery przestrzenno-funkcjonalnej z ich wartościami osiągniętymi na obszarze rewitalizacji i w poszczególnych badanych jednostkach [na podstawie danych za 2023 r.]	38
Tab. 6. Zestawienie najważniejszych problemów, potencjałów i potrzeb obszaru rewitalizacji w gminie Dobrzyniewo Duże.....	50
Tab. 7. Powiązania między problemami obszaru rewitalizacji a elementami wizji, kompleksowym celem rewitalizacyjnym i kierunkami działań	61
Tab. 8. Szacunkowe ramy finansowe GPR Gminy Dobrzyniewo Duże i źródła finansowania [w PLN].....	104
Tab. 9. Analiza oddziaływania i powiązań podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych ujętych w GPR Gminy Dobrzyniewo Duże	111
Tab. 10. Podmioty realizujące czynności z zakresu zarządzania GPR Gminy Dobrzyniewo Duże	126
Tab. 11. Wskaźniki monitorowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych GPR Gminy Dobrzyniewo Duże (dla cyklu rocznego)	133
Tab. 12. Cykle monitoringu GPR Gminy Dobrzyniewo Duże	135
Tab. 13. Zestaw wskaźników monitorowania stopnia realizacji kompleksowego celu rewitalizacji GPR Gminy Dobrzyniewo Duże (dla cyklu trzyletniego)	135

**18. ZAŁĄCZNIK GRAFICZNY – KIERUNKI ZMIAN FUNKCJONALNO-
PRZESTRZENNYCH OBSZARU REWITALIZACJI GMINY
DOBRZYŃIEWO DUŻE**

GMINNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY DOBRZYNIEWO DUŻE DO 2035 ROKU

